

**METODIKA IDENTIFIKACE PŮVODNÍCH MAJITELŮ
MOVITÝCH KULTURNÍCH STATKŮ
VYVLASTNĚNÝCH PODLE DEKRETŮ PREZIDENTA REPUBLIKY
OBČANŮM NĚMECKÉ NÁRODNOSTI
NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE**

Autoři:

*Kristina Uhlíková, Jan Uhlík, Jitka Císařová, Dita Homolová, Martin Bakeš, Jana Marešová,
Šárka Radostová*

Oponenti:

prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc., Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

Mgr. Václav Houfek, Muzeum města Ústí nad Labem, p.o.

OBSAH

1. ÚVOD	5
1.1. Provenienční výzkum a jeho význam	5
1.2. Cíl metodiky	6
1.3. Uživatelé a oblasti využití metodiky	6
2. VÝCHODISKA PROVENIENČNÍHO VÝZKUMU	7
2.1. Legislativní rámec vyvlastňovacího procesu	7
2.2. Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek (první poválečné měsíce)	9
2.3. Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 12/1945 Sb.	11
2.3.1. Památková komise Ministerstva zemědělství a soupisy národních správ	11
2.3.2. Inventáře Národního pozemkového fondu	12
2.3.3. Výběr kulturně hodnotného mobiliáře Národní kulturní komisí	13
2.3.3.1. Národní kulturní komise	13
2.3.3.2. Výběr kulturně hodnotného mobiliáře	14
2.4. Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.	16
2.4.1. Sběrný	17
2.4.2. Sklady národního majetku	18
2.4.3. Dispoziční listy a výprosy	20
2.4.4. Prohlašování vyvlastněného mobiliáře za státní kulturní majetek a jeho přebírání Národní kulturní komisí	20
2.4.4.1. Pověřenci Národní kulturní komise	21
2.4.4.2. Sběrna v zámku Sychrov (hlavní sběrna pro vybraný mobiliář konfiskovaný podle dekretu č. 108/1945 Sb.)	22
2.4.4.3. Přebírání státního kulturního majetku Národní kulturní komisí a signatury příslušných svozů	23
2.5. Příjemci vyvlastněného kulturního mobiliáře	25
2.5.1. Instrukce státní památkové péče	25
2.5.1.1. Objekty spravované Národní kulturní komisí	25
2.5.1.2. Situace po zrušení Národní kulturní komise	30
2.5.1.3. Státní památková správa – založení operativně technické evidence (tzv. černé knihy)	30
2.5.1.4. Krajská střediska památkové péče a ochrany přírody, Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků	32
2.5.2. Další sbírkové a jiné kulturní či školské instituce, orgány a instituce státní správy	35
2.5.2.1. Centrální sbírkové instituce (předměty získané před vznikem Národní kulturní komise)	35
2.5.2.2. Centrální sbírkové instituce (předměty předané Národní kulturní komisí a jejími nástupci)	37
2.5.2.3. Regionální muzea	43
2.5.2.4. Školy, orgány a instituce státní správy	45

2.5.3. Tzv. užitkový mobiliář	46
2.6. Kulturní statky specifického charakteru	51
2.6.1. Archiválie	51
2.6.2. Knihy a další tiskoviny	51
2.6.3. Předměty z drahých kovů	54
3. DOPORUČENÉ POSTUPY A PRAKTIKY PRO IDENTIFIKACI PROVENIENCE PŘEDMĚTŮ A MOBILIÁRNÍCH SOUBORŮ	55
3.1. Identifikace současného uložení určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiliárního souboru) vyvlastněného na základě dekretů č. 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb.	55
3.1.1. Kulturní statky vyvlastněné na základě dekretu č. 12/1945 Sb.	56
3.1.1.1. Výzkum v Národním archivu	56
3.1.1.2. Výzkum ve státních oblastních archivech	66
3.1.1.3. Výzkum ve státních okresních archivech	66
3.1.1.4. Archivy a registry sbírkových a dalších kulturních institucí – příjemců konfiskovaného mobiliáře	66
3.1.1.5. Národní památkový ústav	66
3.1.1.6. Ústav dějin umění AV ČR	67
3.1.2. Kulturní statky vyvlastněné na základě dekretu č. 108/1945 Sb.	68
3.1.2.1. Výzkum v Národním archivu	68
3.1.2.2. Ústav dějin umění AV ČR	70
3.1.2.3. Muzeum Českého ráje v Turnově	70
3.1.2.4. Centrální a regionální sbírkové instituce	70
3.2. Identifikace posledního soukromého majitele určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiliárního souboru) vyvlastněného na základě dekretů č. 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb.	70
3.2.1. Provenienční indicie z období po roce 1945	71
3.2.1.1. Označení z doby třídění NKK	71
3.2.1.2. Značky z období Státní památkové péče a pozdější	74
3.2.2. Nepřímé provenienční indicie	75
3.3. Databáze regist a databáze Digitální badatelna	75
4. PŘÍLOHY	77
4.1. Seznam zkratk	77
4.2. Edice dokumentů	79
4.2.1. Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném zemědělském majetku	79
4.2.2. Zákon o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku č. 137/46 Sb.	82
4.2.3. Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Národního pozemkového fondu	84
4.2.4. Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku	86
4.2.5. Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Fondu národní obnovy při přejímání státního kulturního majetku	90

4.3. Klíčové instituce zapojené do procesu záchrany vyvlastněných kulturních statků	93
4.4. Seznam sozů ve sběrně zámku Sychrov konfiskovaných podle dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.	105
5. SEZNAM POUŽITÉ SOUVISEJÍCÍ LITERATURY A ARCHIVNÍCH PRAMENŮ	126

1. ÚVOD

Tato metodika vznikla na základě výzkumných prací při řešení projektu *Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* (DG16P02R004) realizovaného s podporou Ministerstva kultury ČR v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II). Příjemcem projektu vedeného PhDr. Kristinou Uhlíkovou, Ph.D. byl Ústav dějin umění Akademie věd ČR, v. v. i., kromě hlavní řešitelky se na řešení odborně podíleli: Mgr. et Mgr. Jan Uhlík, MBA, Mgr. Jitka Císařová, PhDr. Dita Homolová, Ph.D., PhDr. Martin Bakeš, Ph.D., PhDr. Jana Marešová, Ph.D., Mgr. et Ing. Šárka Radostová, Ph.D.

1.1. Provenienční výzkum a jeho význam

Výzkum provenience (respektive vlastnické historie) uměleckých děl či spíše obecněji kulturních statků ve světě stále zintenzivňuje a postupně rozšiřuje sféry svého zaměření. Stává se do určité míry samostatným výzkumným oborem.¹ Zatímco dříve byla pozornost soustředěna zvláště na hledání původních vlastníků kulturních statků obětí holocaustu, dnes se přenáší na zmapování celé škály rozsáhlých přesunů uměleckých děl, které proběhly v Evropě (ale nejen v ní) v důsledku obou světových válečných konfliktů. V zemích bývalého východního bloku se navíc výzkum dále rozšiřuje o pátrání po posledních soukromých vlastnicích děl, která byla po druhé světové válce vyvlastněna v rámci zestátnění soukromého majetku souvisejícího s přechodem k socialistickému zřízení. Lze obecně říci, že v centru pozornosti již nejsou pouze předměty potenciálně restituovatelné původním vlastníkům či dnes již spíše jejich potomkům, ale sílí tendence identifikovat posledního soukromého majitele u všech předmětů alespoň ve veřejných sbírkách.

Dobrá znalost vlastnické historie určitého předmětu přitom není důležitá jen z pohledu vyjasnění majetkoprávních vztahů, ale stává se dnes stále více nástrojem jeho adekvátního zhodnocení a vytváří tak výrazně lepší podmínky pro jeho systematické využití v procesu integrace jeho ekonomického uplatnění ve společnosti. V případě movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce je hledání a zveřejnění provenience předmětů současně i otevřeným přihlášením se ke kulturní minulosti regionů původně s převahou německou obyvatelstva a tedy alespoň částečným překonáním diskontinuity, která v těchto lokalitách vznikla po roce 1945, respektive 1946 a byla dlouhodobě podporována bývalým totalitním režimem.

---

¹ JAFFÉ 1996, s. 663–666, angl. rozlišuje *provenience* a širší termín *provenance*, Šárka RADOSTOVÁ, Výzkum provenience, in: Wiki NPÚ, Národní památkový ústav, Praha, on-line, verze 31. 3. 2015 http://wiki.npu.cz/index.php/Výzkum_provenience.

Instruktivní je příklad německých sbírkových institucí, státních i nestátních, které průběžně zřizují pozici zaměřenou na provenienční výzkum vlastních sbírek. Uvažuje se dokonce o specializovaném učebním programu. K tomu např. aktivity Zentralinstitut für Kunstgeschichte v Mnichově, Winter School Provenance Research a dále program a závěry specializovaného kolokvia konaného v listopadu roku 2016 na půdě ZI dostupné on-line <http://www.zikg.eu/veranstaltungen/2016/kolloquium-provenienzforschung-viii> a aktivity dalších institucí, např. Gettyho Institutu <http://www.getty.edu/research/tools/provenance/>, který sdružuje výsledky výzkumu institucí různého typu (knihovny, univerzitní pracoviště, muzea), vytváří specializované databáze zaměřené např. na platby umělcům v Římě mezi lety 1576–1711, veřejné sbírky, publikace specializovaných prodejců od poloviny 19. století do roku 1970, archivní inventáře sbírek.

1.2. Cíl metodiky

Metodika se věnuje problematice kulturně historicky cenného mobiliáře vyvlastněného na základě dekretů prezidenta republiky v roce 1945 občanům německé národnosti na území Československa.

Jejím cílem je popis nejúčinnějších postupů a praktik vedoucích na základě znalosti mechanismu vyvlastnění příslušných kulturních statků a jejich souborů, výběru a následného rozdělení jednotlivých předmětů vybraným institucím a zákonitostí, jimiž se řídily další přesuny v rámci těchto subjektů k identifikaci jejich provenience se zaměřením na posledního majitele před konfiskací.

1.3. Uživatelé a oblasti využití metodiky

Metodika je určena odborníkům státní památkové péče, veřejných sbírkových institucí i soukromým vlastníkům památkových objektů, kteří spravují, resp. vlastní příslušné mobiliární fondy.

Metodika je dále určena pracovníkům státních archivů a knihoven, kteří pracují s archivními a knižními soubory, které podléhaly procesu vyvlastnění nebo tento proces dokumentují. Určena je též všem badatelům v oblasti dějin umění a obecné historie, kteří v rámci svých výzkumných aktivit zkoumají transfery kulturně historicky cenných statků v Československu v období po 2. světové válce a v 2. polovině 20. století.

2. VÝCHODISKA PROVENIENČNÍHO VÝZKUMU

Československá republika během prakticky 70 let své existence realizovala několik vln zásahů do soukromého vlastnictví svých občanů. První následovala již záhy po jejím vzniku v roce 1918. Stalo se tak jednak zákonem o převodu majetku bývalé panovnické rodiny na stát,² jednak v souvislosti s tzv. první pozemkovou reformou.³ Nejrozsáhlejší přesun majetku do rukou státu však nastal až po 2. světové válce,⁴ a to především v důsledku vyhlášení dekretů prezidenta republiky vztahujících se (zvláště) na majetek obyvatel německé národnosti. Zbývající větší pozemkové vlastnictví podléhalo posléze vyvlastňovacím zákonům o revizi první pozemkové reformy a o nové pozemkové reformě, přičemž současně bylo postupně znárodněno i rozsáhlejší nepozemkové vlastnictví (banky, továrny, firmy, a nakonec i malé živnosti). Na přelomu 40. a 50. let došlo i k zestátněním majetku církví a řeholních společenství. Všechny tyto procesy zasáhly různou měrou i předměty a objekty kulturní hodnoty – umělecká díla, knihy, muzejní sbírky, archivní dokumenty a historické stavby, které tak často ze dne na den přešly ze soukromých rukou do vlastnictví státu.

Následující text je věnován objasnění základních principů nakládání s kulturně historicky cenným mobiliářem vyvlastněným německému a maďarskému obyvatelstvu Československa na základě dekretů prezidenta republiky v roce 1945, neboť dobré pochopení celého nepřímocárého procesu, kterým tyto statky od svého vyvlastnění až do relativní stabilizace jejich nového uložení a správy v 60. letech 20. století prošly, je nezbytným předpokladem zvolení vhodných postupů a praktik pro identifikaci proveniencie konkrétních předmětů a mobiliárních souborů.

2.1. Legislativní rámec vyvlastňovacího procesu

Řada německých obyvatel říšské župy Sudety⁵ a protektorátu Čechy a Morava opustila svůj domov již v závěru války ze strachu před postupující frontou a zvláště před sovětskou armádou. Většina z nich si byla schopna odnést pouze nejnútnejší zavazadla, zbývající část svého majetku tedy musela zanechat vlastnímu osudu v opuštěných domech. K takto osiřelým památkám záhy přibýly další patřící Němcům internovaným v prvních poválečných dnech v řadě spontánně vznikajících táborů či vyhnaných při tzv. divokých odsunech. Prakticky veškerý majetek drtivé většiny německých obyvatel Československa (výjimku tvořili pouze

---

² UHLÍKOVÁ 2014 b, s. 283–292.

³ Rozsáhlá reforma pozemkového vlastnictví vyhlášená na počátku první republiky se vzhledem k tomu, že hlavními vlastníky půdy v českých zemích byli šlechtici, dotkla nejvýrazněji právě jich. Vazba šlechtických majitelů k tradičním sídlům jejich rodu byla při očekávané ztrátě převážné části pozemkového vlastnictví velmi silná, a usilovali proto o jejich ponechání. Přestože se na mnoho těchto objektů, zvláště na venkově, zákony provádějící pozemkovou reformu vztahovaly, stát jim to většinou na základě různých výjimek a za určitých podmínek umožnil. Jejich majitelé však vzhledem k okleštění svého majetku udržovali často rozsáhlá historická šlechtická sídla pouze s velkými obtížemi a mnohdy museli začít rozprodávat i jejich cenný mobiliář. Viz UHLÍKOVÁ 2018 a.

⁴ Během druhé světové války byla na velkostatky majitelů, kteří podepsali jednu z deklarácí věrnosti státu i českému národu, uvalena vnucená správa či byly dokonce konfiskovány ve prospěch Říše. Německá správa zámky poté využívala různými způsoby – od dětských ozdravoven, vojenských lazaretů, po letní sídla svých představitelů, až po sklady armádní výzbroje. Aby byly uvolněny prostory k těmto účelům, bylo cenné zařízení většinou soustředěno do několika místností či dokonce do budov hospodářského zázemí zámku, což se mnohdy neobešlo bez jeho poškození či zcizení. Také majitelé hlásící se k německé národnosti však museli většinou na svých objektech strpět umístění armádních skladů, uložení dokumentů či sbírek evakuovaných z bombardované Říše a v závěru války dokonce i vojenské lazarety či ubikace německých uprchlíků z východu.

⁵ I obyvatel jiných částí Německa, případně německých uprchlíků ze zemí sovětskou armádou již osvobozených, kteří se různých důvodů na konci války na tomto území zdržovali.

prokazatelní antifašisté) byl poté postupně státem vyvlastněn během roku 1945, před jejich vysídlením ze země.

Obrázek 1: Nucený odchod německých obyvatel do Německa, záběr z Liberce (SOkA Liberec, sbírka obrazů, fotografií a fotonegativů)

O vysídlení českých Němců bylo rozhodnuto již před koncem války. Po osvobození byl už pouze projednáván způsob, jakým má být provedeno,⁶ přičemž prvním krokem se stalo postavení majetku německé menšiny a dalších „státně nespolehlivých osob“ pod tzv. národní správu **prezidentským dekretem⁷ č. 5/1945 Sb. (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů)** z 19. května 1945. Tímto opatřením byla německým vlastníkům prakticky znemožněna jakákoliv manipulace s jejich majetkem a vlastně i možnost jej reálně ochránit. 21. června následoval **prezidentský dekret č. 12/1945 Sb. (o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa)**, který s konečnou platností vyvlastnil veškerý zemědělský majetek Němců. Postižen byl „s okamžitou platností a bez náhrady“ majetek osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, zrádců a kolaborantů bez ohledu na národnost a státní příslušnost a společností, které během války záměrně sloužily nacistickým účelům. Za Němce či Maďary byly považovány podle § 2 „osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti.“⁸ Byl rovněž vymezen okruh osob, na něž se dekret neměl vztahovat: „Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně

⁶ Z rozsáhlé literatury k tomuto tématu jmenujme jako nejkomplexnější několikadílnou edici Adrian von Arburg – Tomáš Staněk (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: Dokumenty z českých archivů*, Středokluky 2010–2011. Dosud vyšly tři svazky I. a II. dílu věnované událostem roku 1945.

⁷ Dekrety prezidenta republiky byly vydávány jako mimořádné řešení v době, kdy nebylo možné vykonávat zákonodárnou moc v souladu s Ústavní listinou.

⁸ Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., § 2, odst. 1. Viz JECH – KAPLAN 2002, s. 276.

*zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek nekonfiskuje.*⁹

Na tento dekret bylo pohlíženo jako na pokračování prvorepublikové pozemkové reformy. O dva měsíce později, 2. srpna 1945, bylo **dekretem prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. (o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské)** odebráno československého občanství všem osobám německé a maďarské národnosti, kterým se nepodařilo dostatečně prokázat, že republika zachovaly věrnost a podílely se na boji za její osvobození. V říjnu téhož roku byl německému obyvatelstvu vyvlastněn zbývající majetek, a to **dekretem č. 108/1945 Sb. (o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy)**.

Tzv. organizovaný odsun (vysídlení),¹⁰ následoval od prosince 1945 na základě ustanovení Postupimské dohody, která dala vyhnání mezinárodně právní rámec. Zástupci tří velmocí – prezident USA Harry Truman, britský ministerský předseda Clement Attlee a za Sovětský svaz Josef V. Stalin – podepsali 2. srpna 1945 dokument o odchodu německého obyvatelstva z Polska, Československa a Maďarska s názvem „Spořádaný odsun německého obyvatelstva“. Tzv. organizovaný odsun probíhal pod dohledem spojenecké Kontrolní rady, Mezinárodního červeného kříže a státních orgánů Československa.¹¹

2.2. Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek (první poválečné měsíce)

Nejaktivnějším a nejoperativnějším orgánem pro záchranu ohrožených památek se v prvních poválečných týdnech stal **Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek** (dále též Sekretariát). Vznikl z iniciativy archivářů pracujících původně v ilegalitě¹² jako archivní sekce České národní rady.¹³ Po osvobození přešla archivní sekce do pravomoci Kulturní komise nově utvářeného českého Zemského národního výboru. V polovině května roku 1945 odvysílal Československý rozhlas na popud Sekretariátu pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek při pražském ZNV výzvu, aby se hlásili dobrovolníci, kteří by mohli zabezpečit nemovitě i movité památky v regionech a především v pohraničí. Podobná výzva byla otištěná i v některých denících.¹⁴

Současně Sekretariát vytypoval konkrétní osobnosti v regionech, zvláště městské archiváře, správce muzeí či konzervátory Státního památkového úřadu, které poté oslovil přímo. Primárně se pozornost soustředila na osobnosti působící u bývalých hranic protektorátu Čechy a Morava, které mohly nejsnáze do oblastí pohraničí proniknout, a navíc byly většinou se zdejšími poměry alespoň do určité míry obeznámeny. **Pověřenci** svoji pozornost primárně zaměřovali na muzea, městské či patrimoniální archivy a šlechtická sídla, v mnoha lokalitách však prohlédli také honosné vily místních továrníků, a to zvláště ty, které jejich majitelé z různých důvodů opustili, a existovalo povědomí o jejich kulturně hodnotném vybavení. Objekty muzea, archivu, opuštěného zámku byly uzamknuty, zapečetěny a klíče ponechány nejčastěji v úschově místního národního výboru (místní správní komise viz dále).

⁹ Tamtéž, § 1, odst. 2.

¹⁰ K pojmu „odsun“ a „vysídlení“ viz ARBURG – STANĚK 2010, s. 298–301.

¹¹ K odsunu viz např. STANĚK 1991. – BRANDES 2002. – ARBURG – STANĚK 2010. – ARBURG – STANĚK 2011.

¹² Podle tvrzení J. Charváta to bylo od roku 1942. Viz NA, fond ZÚ Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 802, inv. č. 1335, zápis o společné schůzi archivní, muzejní, knihovni a památkářské sekce kulturní komise ZNV v Praze konané 13. 6. 1945.

¹³ Česká národní rada byla organizací navazující na odbojové skupiny, během osvobozování republiky přebírala postupně výkonnou moc, kterou však po 11. 5. předala košické vládě. Její struktury se staly základem nového českého Zemského národního výboru.

¹⁴ Koncepty článku viz NA, fond Zemský úřad Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 802, inv. č. 1335.

Vstup byl označen nápisem MUSEUM, a to i v azbuce. Pokud v objektu někdo trvale bydlel, byl pověřen dozorem nad ním, a to i když se většinou jednalo o Němce. V těchto případech pověřenec většinou nenechal zapečetit celý objekt, ale pouze místnosti s nejcennějším vybavením, případně nechal toto zařízení soustředit do několika uzamykatelných prostor ve vyšších patrech.

Na základě zpráv pověřenců¹⁵ a článku Miroslava Volfa v prvním ročníku *Archivního věstníku* z roku 1946¹⁶ máme relativně přesnou představu, kdo a v jaké míře se do tohoto procesu zapojil. Volf jich ve svém článku zmínil 23 a uvedl, že různým způsobem zasáhli v 53 lokalitách.¹⁷

Obrázek 2: Plakát určený pro vylepení na objekty zajištěné Sekretariátem pro evidenci uměleckých a historických památek při Zemském národním výboru v Praze (Muzeum Českého ráje v Turnově, pozůstalost Josefa V. Scheybala, archiv, VII 2/2–142/1)

V červnu 1945 byl systém státní správy již víceméně konsolidován, ve většině obcí existovaly místní národní výbory, v lokalitách s výraznou převahou německého obyvatelstva (v dobové terminologii „státně nespolehlivého obyvatelstva“) byly Ministerstvem vnitra jmenovány tzv. místní správní komise. Druhý stupeň tvořily okresní národní výbory, případně i na této úrovni ve výrazně německých regionech ustanovené okresní správní komise. Jejich činnost řídil český či moravskoslezský zemský národní výbor, které podléhaly Ministerstvu vnitra. Konsolidace poměrů po skončení války však do značné míry spočívala na místních a okresních národních výborech/správních komisích. Tyto úřady v pohraničí navíc musely řešit větší část rozsáhlé agendy spojené s vysídlením německého obyvatelstva, přerozdělením jeho vyvlastněného majetku a příchodem nových osídlenců. To vedlo k výraznému přetížení často nedostatečně kvalifikovaných a nezkušených pracovníků těchto úřadů. Záležitosti záchrany památek samozřejmě v porovnání s těmito jinými úkoly nebyly považovány za prvořadé a většina národních výborů jim nevěnovala a ani nemohla věnovat patřičnou pozornost (viz kap. 2.5.2.1. *Předměty získané před vznikem Národní kulturní komise*).

¹⁵ Uložených v NA, fond Zemský úřad Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 802, inv. č. 1335.

¹⁶ VOLF 1946.

¹⁷ Tamtéž, s. 4–8.

Osudy konfiskátů a tedy i metody jejich zabezpečení se od léta 1945 rozdělily do dvou linií v závislosti na tom, podle jakého dekretu byly vyvlastněny.

2.3. Mobilář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 12/1945 Sb.

Na nemovitosti osob tzv. státně nespolehlivých byla nejprve uvalena národní správa dekretem č. 5/1945 Sb. z 19. května. O měsíc později, 21. června, byl vydán dekret č. 12/1945 Sb., který se vztahoval na všechny zemědělské pozemky a lesy i všechny s ním související nemovitosti. Tomuto dekretu podléhala většina šlechtických sídel v českých zemích. Na základě dekretu č. 12/1945 Sb. přešlo do vlastnictví státu mimo pozemky a další, převážně hospodářské objekty 496 historických šlechtických sídel¹⁸ s jejich vnitřním zařízením. Veškerý majetek získaný státem podle tohoto dekretu přešel nejprve do správy Ministerstva zemědělství (jeho IX. odboru) a od září 1945 do kompetence Národního pozemkového fondu zřízeného jako samostatná instituce v rámci tohoto rezortu. Fond měl zastřešovat správu a organizovat přerozdělení tohoto majetku. Přímá správa jednotlivých vyvlastněných podstat příslušela tzv. národním správcům, kteří se v případě velkostatků stali vedoucími často velmi rozsáhlých úřadů tzv. národních správ.¹⁹ Národní správci byli jmenováni postupně od května roku 1945, v případě velkostatků příslušným Zemským národním výborem.

2.3.1. Památková komise Ministerstva zemědělství a soupisy národních správ

11. července 1945 byla u IX. odboru Ministerstva zemědělství s cílem zajistit ochranu památkových hodnot vyvlastněných objektů ustanovena **Památková komise**.²⁰ Jejími členy byli zástupci ministerstev zemědělství a školství a osvěty, Státního archivu zemědělského, Státních lesů a statků a Státního plánovacího úřadu. Po zřízení NPF v září 1945 v ní zasedal i zástupce tohoto úřadu. Vůdčí osobností byl prvorepublikový přednosta osvětového odboru Ministerstva školství a národní osvěty Zdeněk Wirth (1878–1961) v pozici zástupce školsko-osvětového rezortu. Komise zpočátku především monitorovala situaci, připravovala koncepci zajištění vyvlastněných památkově hodnotných staveb, jejich mobiliáře i krajinných celků. Záhy začala také posuzovat vhodnost uchazečů o přidělení objektu, respektive jimi navrhované využití.

Přibližně po dvou měsících sestavila *Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném zemědělském majetku* (příloha 4.2.1.), jejichž vydání můžeme datovat do podzimních měsíců roku 1945.²¹ Podle těchto směrnic měl národní správce především neprodleně zorganizovat sepsání inventáře zámeckého objektu. Z místních důvěryhodných osob měl sestavit komisi pod vedením řídicího učitele či duchovního, jejími dalšími členy měli být zástupce místního národního výboru či místní správní komise²² a člen Sboru národní bezpečnosti. Tato komise měla za asistence národního správce či osoby pověřené národním správcem sepsat kompletní inventář zámeckého objektu. Pokud byl k dispozici spolehlivý starší soupis z doby před konfiskací, stačilo jej podle *Směrnic* pouze zkonfrontovat se skutečností a na zvláštním seznamu připojit ztráty či zápůjčky.

¹⁸ Zápis z V. schůze NKK konané 27. 4. 1948, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VII, inv. č. 126.

¹⁹ Bývalí zaměstnanci správy velkostatku, pokud byli české či jiné slovanské národnosti, museli být novou národní správou převzati.

²⁰ Záписы ze schůzí Památkové komise viz ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond Z. Wirth, kart. Wv 15, sv. 3.

²¹ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, karton VI., inv. č. 41, publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, dokument II/4.4., s. 82–85.

²² Národní výbory byly orgány volenými, zatímco správní komise byly orgány veřejné správy a jejich členové byli jmenováni ministerstvem vnitra. Vznikaly v obcích, kde byla většina obyvatelstva německé národnosti.

Umělecky či historicky hodnotné předměty, historicky cenné dokumenty a knihy měly být při tom soustředěny v dobře zastavitelných místnostech. Přestože nejsou *Směrnicemi* zmiňováni, hráli při organizaci a realizaci těchto inventarizací či revizí inventáře většinou zásadní roli také **původní správci objektu**. Pokud byli české či jiné slovanské národnosti a chtěli tuto funkci dále vykonávat, museli být národní správou převzati mezi její zaměstnance. I správci německé národnosti však byli národními správami ve své funkci relativně často až do počátku (výjimečně i do poloviny) roku 1946 ponecháváni, protože jejich zkušenosti a znalost objektu byly dlouho nenahraditelné.

Soupis organizovaný národními správci jsou na mnoha objektech prvním z řady poválečných inventarů. Autenticky ukazují stav zařízení jednotlivých místností šlechtického sídla většinou v podobě, v jaké jej zanechali původní majitelé. Soupis byl prováděn prakticky vždy po jednotlivých místnostech,²³ nevyjímajíc samozřejmě ani technické a hospodářské zázemí objektů. Jejich velkou předností je tedy právě komplexnost. Je však nutno podotknout, že to zdaleka neplatí u všech objektů. Vnitřní zařízení řady zámků události konce války a následných prvních poválečných měsíců, kdy zde mohla být ubytována některá z osvobozenecích armád, poznamenaly tak radikálně, že o autentickém umístění mobiliáře nelze vůbec mluvit a s velkým úsilím se správcům podařilo do několika místností shromáždit alespoň zbytky původního vybavení. Mnoha bývalým majitelům se také ještě před koncem války podařilo větší část zařízení odvést za hranice na jejich statky v Německu či Rakousku.

Úskalím těchto inventarů je také jejich, z umělecko-historického, ale i historického hlediska, malá vypovídací hodnota. Jejich autoři samozřejmě nebyli odborníky v těchto oborech. Národní správci byli většinou agronomové či lesníci a ani další členové komise neměli s podobnými soupisy žádné zkušenosti. Málokdy je napadlo předmět změřit, uvést materiál, barevnost či dokonce přepsat signaturu autora. Tak se nejčastěji setkáváme s položkami typu: „*1 velký oválný stůl leštěný*“, ale také „*6 křesel*“, či „*1 truhlice*“. Záleželo však samozřejmě na konkrétním složení dané komise a na ochotě jejích členů investovat do této náročné činnosti čas a energii.

Těchto prvních inventarů se bohužel nezachovalo příliš mnoho, což je jistě dané i tím, že řada národních správců k jejich vytvoření přes nařízení směrnic zřejmě vůbec nepřistoupila.²⁴ Jejich hlavním úkolem bylo zajištění chodu leckdy značně rozsáhlých lesních či zemědělských velkostatků, objekty bez reálného hospodářského využití (jakými zámky jistě byly) tak pro ně měly pochopitelně druhořadý význam.

2.3.2. Inventáře Národního pozemkového fondu

Rozhodnutí o konečném přidělení památkově cenných objektů konfiskovaných podle dekretu 12/1945 Sb. si vymínilo přímo Ministerstvo zemědělství na základě žádostí institucí a spolků, soukromé žádosti nebyly akceptovány. Národní správy velkostatků po jejich postupném rozpuštění (rozparcelování maloročníků, převzetí státem, zvláště Státními statky a lesy) v průběhu roku 1946 zanikaly. Poté přebíral přímou správu bývalých šlechtických sídel Národní pozemkový fond, který měl zorganizovat jeho předání instituci, kterou doporučilo Ministerstvo zemědělství.

²³ Předměty nebyly většinou vůbec číslovány nebo pouze v rámci dané místnosti. I pokud byly číslovány, nebyly těmito čísly fyzicky označovány.

²⁴ „*Ovšem dlužno konstatovati, že některé soupisy byly pořizeny ve smyslu instrukcí správně, jinde chybně a někde nebyly provedeny vůbec.*“ (Zpráva vedoucího památkového referátu NPF Jaromíra Soukupa o zajišťování konfiskovaných hradů a zámků, Národní archiv (NA), fond Národní pozemkový fond, kart. 21, inv. č. 18; publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, dokument II/4.3., s. 74–82. Směrnice a nařízení z mnoha úřadů v těchto prvních měsících přicházelo takové množství, že jak dokládá řada svědectví, bylo nad možnosti národních správců všem dostát.

Před tím však bylo nezbytným úkolem fondu zajistit tzv. **likvidaci vnitřního zařízení**, tedy jeho přidělení veřejným institucím nebo prodej. Východiskem měl být kompletní soupis veškerého vnitřního zařízení. Fond za tímto účelem ustanovoval speciální inventarizační komise, v nichž byl vždy jeden úředník (většinou bývalý profesionální soudní odhadce majetku), písařka a dva zřízenci, na objektech je ještě doplnil jeho správce. Pořadí inventarizovaných zámek stanovil Národní pozemkový fond podle naléhavosti jejich přidělení novému nabyvateli. Soupis byl pořizován podle místností, každý předmět dostal přiděleno jedinečné číslo, pod nímž poté v evidenci dále figuroval (čísla předmětů tvořila pro každý objekt jednu číselnou řadu). V pramenech je nejčastěji nazýváno inventarizačním, **eliminačním** či prostě pořadovým **číslem**. Úředník inventarizační komise měl dbát na to, aby předmět mohl být podle popisu identifikován a odlišen i od jiných podobných předmětů. Soupis měl obsahovat: zmiňované pořadové číslo, dále označení (např. obraz, talíř, džbán apod.), rozměry, a pokud bylo možné zjistit, také slohovou charakteristiku, přibližné datování, signaturu či nápis.²⁵

Tyto ideální požadavky však ve skutečnosti splňují pouze některé ze soupisů. Vypovídací hodnota jejich charakteristik je tedy často pouze o málo vyšší, než v případě prvních soupisů národních správců. Kromě uvedení materiálu (kov, dřevo, ne však již druh dřeva) a barevnosti zde spíše výjimečně najdeme i jednoduchý popis typu výzdoby či signaturu autora, dataci, případně uvedení rozměrů – „*I stolec skládací bambus. nohy, deska čínský vzor*“, „*I stolec obyč. černý čtvercový malý*“.²⁶

2.3.3. Výběr kulturně hodnotného mobiliáře Národní kulturní komisí

2.3.3.1. Národní kulturní komise

Vedení československého státu si nebezpečí, které hrozilo uměleckým a historickým památkám z německého majetku, alespoň v určité míře uvědomovalo. V létě roku 1945 prezident Edvard Beneš podnítil na Ministerstvu školství a osvěty přípravu pro založení instituce, která měla podle jeho představ převzít do své správy nejvýznamnější vyvlastněné objekty a vytrždit podle vlastního uvážení mobiliář z dalších konfiskovaných nemovitostí.

Tato mezirezortní instituce nazvaná Národní kulturní komise nakonec zahájila svoji činnost na počátku roku 1947. **Zákon o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku č. 137/1946 Sb.** byl vydán již 16. 5. 1946 a byl prvním československým zákonem vztahujícím se výlučně k ochraně památek (příloha 4.2.2.).²⁷ Ve srovnání s předchozími i pozdějšími orgány státní památkové péče měla Komise nebývale velké pravomoci, ze státního (tedy nejen nově vyvlastněného majetku) mohla vybírat jakékoliv kulturní statky, prohlásit je za tzv. **státní kulturní majetek**²⁸ a následně si je ponechat ve své správě či je svěřit kterékoli sbírkové či vědecké instituci, a tím jim zajistit odpovídající uložení a odborné zpracování. Podle organizačního řádu byla Národní kulturní komise složená z pléna, v němž zasedali zástupci ministerstev,²⁹ Státního úřadu plánovacího,

²⁵ Číslo bylo na papírovém štítku na předmět nalepeno často i se jménem příslušného objektu. Většinou se jedná o jednotný typ nálepek s perforací po obvodu, na grafické listy, kresby, fotografie a knihy je napsáno obyčejnou tužkou (podrobněji s ukázkami viz kap. 3. *Doporučené postupy a praktiky pro identifikaci provenience předmětů a mobiliárních souborů*).

²⁶ Pro lepší představu o charakteru těchto zápisů nejsou zkrácená slova rozváděna.

²⁷ Dlouhá prodleva mezi vydáním zákona a zahájením činnosti instituce byla způsobena problematickým mezirezortním jednáním o organizačním řádu Komise a výběru zástupců do jejího pléna.

²⁸ Pojem státní kulturní majetek je definován v § 3 zákona č. 137/1946 Sb. o Národních kulturních komisích, movitých památek se týká odstavce c): „*movité věci hodnoty umělecké, historické nebo vědecké, a to jednotlivé předměty i jejich sbírky*“.

²⁹ Ministerstev školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, techniky, vnitřního obchodu a národní obrany.

Fondu národní obnovy,³⁰ Národního pozemkového fondu, odborníci pro problematiku ochrany přírody, archivnictví, knihovnictví a muzejnictví, a ze dvou výkonných kancelářů – administrativní a technické.³¹ Předsedou byl po celé období její existence Zdeněk Wirth. Její kanceláře již v roce 1948 zaměstnávaly více než čtyřicet osob.

Komise svoji činnost rozvíjela v zásadě třemi hlavními směry. Nejakutnějším a nejnáročnějším byl výběr, převoz, nové uložení a následná evidence cenného mobiliáře ze zkonfiskovaných objektů předávaných jiným institucím. Druhým okruhem jejího působení bylo převzetí a další správa vybraných šlechtických sídel a posledním bylo nastavení adekvátního využití spravovaných hradů a zámků veřejností.

2.3.3.2. Výběr kulturně hodnotného mobiliáře

Po dokončení soupisu mobiliáře NPF mělo v první řadě dojít k výběru a převzetí uměleckohistoricky či historicky cenných předmětů a knih, k němuž byla ze zákona č. 137/1946 Sb. oprávněna pouze NKK.³² Před jejím vlastním zřízením, k němuž došlo až v únoru 1947 (a v mnoha případech i před vydáním zmiňovaného zákona), pokud bylo nutné objekt urychleně připravit pro nového nabyvatele, vybírala tento mobiliář zmiňovaná Památková komise Ministerstva zemědělství.

Podle dohody s Národním pozemkovým fondem (příloha 4.2.3.)³³ měla Národní kulturní komise pravomoc z vnitřního zařízení zkonfiskovaných objektů vybrat podle vlastního uvážení všechny předměty, knihy či dokumenty kulturní hodnoty. O tom, že prosazení této pravomoci nebylo vůbec jednoduché, svědčí pozdější reflexe zaměstnankyně NKK Emy Charvátové: „*Obchodní zřetele bývalého Národního pozemkového fondu hleděly získati co největší množství věcí k prodeji, takže při třídění státního kulturního majetku provázelo odbornou práci přesvědčování stejně úporné, jako při přejímání nemovitostí.*“³⁴

Pořadí objektů, které měly být vytrženy, bylo sestavováno podle naléhavosti potřeb jejich nových nabyvatelů a určoval ho výhradně Národní pozemkový fond.³⁵ Celkově bylo nutné **vytržít (eliminovat) mobiliář** 415 hradů a zámků vyvlastněných v roce 1945 (u 35 z nich byl zničen v důsledku válečných událostí a 48 objektů Komise přebírala do své správy).

Výběr prováděla komise složená z historika umění – zaměstnance Národní kulturní komise, zástupce Národního pozemkového fondu a správce daného objektu. V prvním roce činnosti Národní kulturní komise náležela pravomoc rozhodovat o výběru předmětů pouze Z. Wirthovi,³⁶ musel být tedy členem každé třídící komise. Přes jeho veškeré osobní nasazení ale

³⁰ Fond národní obnovy byl správcem majetku zkonfiskovaného podle dekretu č. 108/1945 Sb., který se vztahoval především na majetek osob německé národnosti, jenž nesouvisel s většími pozemky. V pravomoci NKK bylo vybírat a dále rozdělovat mobiliář i z tohoto majetku.

³¹ Zřízením administrativní kanceláře bylo pověřeno Ministerstvo školství a osvěty, zatímco technická kancelář působila u Ministerstva techniky. Kanceláře byly v roce 1949 s ohledem na zjednodušení výkonu činnosti sloučeny do jediné.

³² Zákon č. 137/1945 Sb. o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku ze dne 16. 5. 1946, částka 56/1946, vydaná 18. 6. 1946.

³³ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 177, dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Národního pozemkového fondu z 22. 4. 1947.

³⁴ CHARVÁTOVÁ 1953, s. 34.

³⁵ Zápis ze VII. schůze NKK konané 26. 10. 1948, ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VII, inv. č. 129.

³⁶ Text zmocnění ministra školství a osvěty J. Stránského (15. 2. 1947): „*Zmocňuji předsedu Národní kulturní komise v Praze, sekčního šéfa v. v. PhDr. Zdeňka Wirtha, aby mým jménem určoval podle § 3, odst. 2 zákona č. 137/1946 Sb., o Národních kulturních komisích pro správu státního majetku kulturního, které movité věci hodnoty umělecké, historické nebo vědecké, a to jednotlivé předměty i jejich sbírky (§ 3, odst. 1, písm. c/cit. zák.) v zemích České a Moravskoslezské se pokládají za státní kulturní majetek.*“ (ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VI, inv. č. 91).

bylo tempo třídění v tomto roce pro NPF nevyhovující, protože v řadě případů nemohl nevytríděný objekt předat novému uživateli a byl nucen financovat dále jeho správu a zabezpečení mobiliáře před zničením. V dopise ministru školství a osvěty z února roku 1948³⁷ Fond žádal o rozšíření pravomoci třídít předměty na další zaměstnance Národní kulturní komise a poukazoval na komplikace, které pomalý postup způsoboval i na stížnosti institucí, jimž se předání objektu stále oddalovalo.

Na jaře roku 1948 byla proto pravomoc třídít inventář hradních a zámeckých objektů rozšířena na další dvě zaměstnankyně Národní kulturní komise historičky umění Emu Charvátovou (1906–1985) a Taťanu Kubátovou (1914–2000). Od té doby tedy místo jedné mohly pracovat současně tři komise. Po odchodu Charvátové na mateřskou dovolenou v roce 1949 na jejím místě v druhé komisi působil bývalý odhadce Národního pozemkového fondu Bedřich Hirsch a později také historici umění Josef Kouba (1902–?) a Oldřich Jakub Blažiček (1914–1985). Zástupcem NPF v třídících komisích byl většinou vedoucí tzv. památkového referátu³⁸ této instituce Jaroslav Soukup.

O průběhu a charakteru tohoto třídění nám poskytují nejvíce informací *Směrnice pro vytríd'ování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/ 1945 Sb. a 108/1945 Sb.* (příloha 4.2.4.),³⁹ které v závěru roku 1949 Zdeněk Wirth sestavil na základě svých dosavadních zkušeností jako návod pro další pracovníky NKK pověřené touto činností.⁴⁰

Prvním krokem komise, která se sešla ve stanovený den na objektu, bylo zajištění dostatečného počtu vhodných místností, kam budou vybrané předměty ukládány. Východiskem pro vlastní třídění byly inventární soupisy sestavené Národním pozemkovým fondem. U každého vybraného předmětu měla být v originále tohoto soupisu připsána poznámka o převzetí Národní kulturní komisí.

Všechny vybraný mobiliář zmiňovaná třídící komise rozdělila do skupin podle budoucího určení, pro každou skupinu vyhradila samostatnou místnost nebo u menších souborů prostor jejich uložení vymezila na podlaze křídou. Ke všem těmto skupinám sepsala zvlášť tzv. **eliminační seznam předmětů (eliminační protokol)**,⁴¹ který byl uvozen větou: „*Seznam předmětů, vytríděných NKKomisí v Praze na základě zákona č. 137/46 Sb. jako státní kulturní majetek z mobilního inventáře zkonfiskovaného zámku ...*“ Tento dokument měl formu předávacího protokolu. Vlastní seznam předmětů obsahoval **eliminační (inventarizační) číslo** (číslo předmětu ze základního inventárního soupisu NPF), dále popis předmětu a jeho odhadní cenu. Bylo dohodnuto, že odhadní cena se stanoví podle předválečných cen (k roku 1938) na trhu se starožitnostmi. Tento odhad byl samozřejmě pouze rámcový, dobře však ukazuje, jak si odhadce předmět cenil. Mnohdy totiž jinak není jeho výjimečná hodnota z popisu zřejmá.

Autorem těchto seznamů byl zástupce Národní kulturní komise v třídící komisi tedy historik umění, zástupcem Národního pozemkového fondu byl seznam zkontrolován a podepsán. V těchto dokumentech tedy již většinou najdeme kvalitní popis obsahující slohové zařazení předmětu, přibližnou dobu vzniku, techniku, materiál, pokud bylo možné zjistit, tak

³⁷ Opis dopisu předsedy NPF J. Smrkovského ministru školství a osvěty Z. Nejedlému, 28. 2. 1948, NA, fond SPS, kart. 40, inv. č. 114.

³⁸ Památkový referát se v rámci činnosti Fondu zabýval památkově hodnotnými nemovitostmi i mobiliářem, které spadaly do kompetence tohoto úřadu.

³⁹ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 205, publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, s. 112–116, dokument II/4.12.

⁴⁰ Východiskem pro vlastní třídění byly inventární soupisy sestavené Národním pozemkovým fondem. U každého vybraného předmětu měla být v tomto soupise připsána poznámka o převzetí Národní kulturní komisí.

⁴¹ Více o tomto typu dokumentů viz též kap. 3. *Doporučené postupy a praktiky pro identifikaci provenience předmětů a mobiliárních souborů.*

autora (případně alespoň signaturu), popis námětu či výzdoby a rozměry („*Francouzský mistr ze 17. st., Podobizna pána, olej, plátno, v. 48,5, š. 43,5 cm; 1600 Kčs*“).

Eliminační seznamy byly pořizovány samozřejmě ve více kopiích (přes průklepový papír), jeden exemplář zůstával zástupci Národního pozemkového fondu, další dva převzal skladový referent Komise, přičemž jeden byl později uložen do její spisovny a druhý ponechán jako předávací doklad správci sběrný či přijímací instituci.

Z různých stížností, ale i narážek ve vzájemné korespondenci zaměstnanců Národní kulturní komise je patrné, že tyto seznamy někdy nebyly vyhotoveny nebo byly nedostatečné. Například proto, že se nepodařilo třídicí komisi zajistit písárku ani psací stroj, seznamy tedy zůstávaly v rukopise,⁴² nebo pro nedostatek času seznam obsahoval pouze inventární čísla bez popisu předmětů.⁴³

Odvoz vybraných předmětů z objektů probíhal většinou až po odchodu třídicí komise. Jeho organizací byl pověřen skladový referent, úředník administrativní kanceláře Národní kulturní komise Alois Soukup. Ten postupně rozvezl vyříděný mobiliář do jednotlivých sběrů Komise, nebo přímo organizacím, pro které byl určen, a to podle propozic daných většinou přímo Wirthem.

2.4. Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.

Odlisným způsobem postupovaly snahy o zabezpečení památek z německého majetku nesouvisejícího se zemědělskými pozemky. Ten byl definitivně vyvlastněn až v říjnu roku 1945 dekretem č. 108/1945 Sb., do té doby však již byl většinou spravován národními správci. Konfiskační dekret se vztahoval přibližně na jeden milion bytů v činžovních domech, vilách a selských usedlostech a na jejich prakticky veškeré vnitřní zařízení, mimo ně také na muzea v majetku německých spolků, knihovny, dílny, ateliéry a menší průmyslové podniky.

Koordinací správy a rozdělení majetku vyvlastněného dekretem č. 108/1945 Sb. byl pověřen nově zřízený Fond národní obnovy, který podléhal Osidlovacímu úřadu. Dekret a další prováděcí směrnice stanovily zákonný postup převzetí tohoto majetku státem.⁴⁴ Všichni obyvatelé, na které se vztahoval, měli po jeho vydání povinnost vyplnit tzv. přihlášku majetku.⁴⁵ Přihláška obsahovala několik oddílů podle druhu majetku, mezi nimi i oddíl, do něhož měly být zapsány umělecké předměty a oddíl pro předměty z drahých kovů. Byty, domy či provozovny byly následně místním či okresním národním výborem (místní či okresní správní komisí) postupně přidělovány do správy tzv. národně spolehlivých osob (národních správců). Tito lidé v nich mohli bydlet (často zde určitou dobu bydleli společně s původními německými majiteli), mohli provozovat živnost či pokračovat v dosavadním výrobním provozu továrny. Neměli však právo nijak manipulovat se zařízením jim svěřeného objektu, především jej nesměli prodat ani přemístit.

Velké nebezpečí, které hrozilo kulturně cenným věcem z tohoto majetku, si uvědomilo Ministerstvo vnitra. O záchranu řady z nich sice usilovaly pražské i brněnské centrální kulturní instituce od Státního památkového úřadu, přes Národní a univerzitní knihovnu po

⁴² Často zachovány ve fondu NKK odd. dokumentace ÚDU AV ČR.

⁴³ Např. stížnost Technického muzea v dopise NKK, 25. 2. 1949, NA, fond Státní památková správa, kart. 40, inv. č. 114.

⁴⁴ K tomuto tématu viz např. z dobové značně tendenční literatury KONFISKACE NEPŘÁTELSKÉHO MAJETKU 1946; přehled dalších relevantních nařízení a vyhlášek viz KONFISKACE, SPRÁVA A PŘEVOD NEPŘÁTELSKÉHO MAJETKU 1947; z novější literatury viz WAGNER 2011, s. 41–68.

⁴⁵ Přihláška majetkové podstaty, kterou dosud drží Němci, Maďaři a jiní nepřátelé republiky a která propadla konfiskaci ve smyslu dekretu presidenta republiky ze dne 25. X. 1945 č. 108 Sb. Prvním oddílem v této přihlášce byly „Drahé kovy a předměty z nich – mince, drahokamy, perly, a pod.“, druhým „Umělecké předměty (obrazy, plastiky, starožitnosti, sbírky – i známek)“.

Národní muzeum, Národní galerii Moravské zemské muzeum. Jejich snahy však vzhledem k výrazně limitovaným personálním a dalším možnostem, stejně jako nedostatečně silné pravomoci, nemohly mít plošný dosah (viz též kap. 2.5. *Příjemci vyvlastněného kulturního mobiliáře*). Ministerstvo vnitra se rozhodlo vydat národním výborům, které konfiskaci do značné míry realizovaly, oficiální a závazný pokyn, jak mají k těmto předmětům přistupovat. Vyhláška ze 7. října roku 1945 se vztahovala na širokou škálu předmětů: „*Při určování, jaké předměty přicházejí v úvahu, budiž vzato za základ hledisko co nejširší. V úvahu přicházejí tedy nejen předměty ceny umělecké, kulturní, předměty přepychové, vzácné, ozdobné apod. nýbrž i předměty užitkové, které materiálem nebo zpracováním jsou cenné, třeba jinak slouží běžné potřebě. Za památný předmět nutno pokládati zejména ty předměty, které jsou dokladem dobové kultury, lidské práce, důmyslu a pokroku v jakémkoliv oboru podnikání a vědy, nebo připomínají určitou událost, i když toto jest jen místního významu, a mají tedy cenu historickou, studijní, třebaš by šlo o reprodukce nebo falsa.*“⁴⁶ Dále vyhláška připomínala, že „*bezpodmínečně nutno, aby u každého předmětu byl zjištěn a zapsán jejich majitel.*“

2.4.1. Sběrný

Pokud nebylo, vzhledem k jejich velikosti, předměty možné uložit do nejbližšího peněžního ústavu, měly být zástupci národních výborů soustředěny „*v oddělených uzamčených místnostech (sběrné místnosti), v nichž pečlivě a odborně uschovány a před poškozením, odvlečením apod. náležitě zabezpečeny. V úvahu by přicházely např. uzamčené místnosti v museích, archivech apod. nebo v budovách k tomu účelu vyhlédnutých, daných pod národní správu, za předpokladu, že předměty tam budou bezpečně uschovány.*“⁴⁷

Přes velké pracovní vytížení většina místních národních výborů (správních komisí) v regionech s výrazným zastoupením německého obyvatelstva k vytvoření sběrný nakonec přistoupila, byť se velmi lišil způsob, jakým soustředění těchto statků prováděla a jak je dokázala zabezpečit. Sběrný nejčastěji vznikaly v budovách místních úřadů, ve školách, v místních, původně německých muzeích či v opuštěných vilách továrníků (zvláště těch, kteří nějakou větší sbírku či knihovnu vlastnili). Většinou byla z praktických důvodů oddělena sběrný knižní a sběrný cenných předmětů. Přes existenci takových sběrný bylo velké množství knih, starožitností i dokumentů v té době zničeno.

Místní národní výbory/správní komise sběrný často zřídily v budově zdejšího muzea, jehož správce pověřili dohledem nad ní.⁴⁸ To doporučovala ostatně i zmiňovaná vyhláška Ministerstva vnitra z října roku 1945. Tento postup se většinou ukázal jako zdaleka nejlepší řešení, alespoň s ohledem na účinnost záchraný skutečně hodnotných památek. Charakter odborného vzdělání správců muzeí byl většinou pro záchraný konfiskovaných památek vhodnější, než tomu bylo v případě tzv. osvětových referentů národní výborů, kteří byli také často touto agendou pověřováni. Větší byla mnohdy i motivace správců k této činnosti, jež tak často přerostla úroveň uložení někým přinesených předmětů a nahodilého sběrný směrem

⁴⁶ NA, fond ZÚ Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 801, inv. č. 1332, vyhláška Ministerstva vnitra ze 7. 10. 1945.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Dohled nad 60 německými muzei v pohraničí, jak již bylo výše zmíněno, převzalo Národní muzeum. Jeho vedení zřídilo za tímto účelem institut tzv. pověřenců pro dozor nad muzei v pohraničí. Tito pověřenci byli jmenováni dva – vedoucí pravěkého oddělení Jiří Neústupný pro oblast historických sbírek a vedoucí mineralogického oddělení Karel Tuček pro sféru přírodovědných sbírek. Cílem mělo být přetvoření těchto muzeí na „*kulturní oporu nového českého obyvatelstva*“. Pověřenci kladli důraz na osobní návštěvu, jednání s jejich správci a dalšími místními činiteli, zvláště představiteli okresních a místních národních výborů (správních komisí), která správu muzeí většinou byla nucena převzít. Pověřenci se snažili také aktivně zasahovat do personálních otázek muzeí, v nichž viděli největší problém.

k soustavnému systematickému pátrání po památkách. Ministerstvo školství na podzim 1945 jmenovalo 16 osobností z řad těchto správců svými oficiálními pověřenci k této činnosti.⁴⁹ Bohužel z dostupných dokumentů není jasné, kteří z nich to byli. S jistotou to víme pouze u Josefa Scheybala (1897–1967), Alfréda Piffly (1907–1972)⁵⁰ a Viktora Vorlíčka (1909–1976) u několika dalších to s ohledem na rozsah a charakter jejich činnosti můžeme předpokládat.

2.4.2. Sklady národního majetku

V létě roku 1946, kdy již byla většina německého obyvatelstva vysídlena, byl zahájen systematický soupis a prodej vnitřního zařízení konfiskovaných domů. Tuto tzv. Akci A organizoval zvláště Fond národní obnovy. V každé obci byla utvořena zvláštní „bytová komise“ (ve větších městech jich bylo několik) složená ze dvou členů místního národního výboru a jednoho znalce jmenovaného Fondem. Tato komise roztříдила předměty na dvě skupiny: na ty, které mohou být prodány (přednostně novému obyvateli bytu či správci provozovny, podniku) a na předměty, u nichž prodej není možný. Do této druhé skupiny měly podle **vyhlášky Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy č. 2141/1946** Úředního listu republiky československé⁵¹ náležet také „*umělecké předměty všeho druhu (obrazy, plastiky, cenná keramika, vzácný porcelán, vzácné broušené sklo, starožitnosti atd.)*“⁵² Tento výběr byl ještě specifikován v prováděcích směrnicích k vyhláše vydaných již po schválení zákona o Národních kulturních komisích. Podle nich měly být z prodeje „*vyňaty ze zákona ze 16. května č. 137 o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku věci všech druhů a stupňů kulturní (umělecké, historické a vědecké) hodnoty bez rozdílu vzniku – obrazy, plastiky, cenná keramika, vzácný porcelán, vzácné broušené sklo, starožitnosti.*“⁵³ Na dalším místě těchto pokynů jsou k tomuto výčtu připojeny také knihy, brožury, hudebniny a jiné tisky.

Předměty, které neměly být prodány v přímém prodeji novým osadníkům, byly soustředěny do tzv. **skladů národního majetku** spravovaných Fondem národní obnovy. Ty byly zřízeny v rámci oblastních úřadoven této instituce a jejich počet se řídil množstvím majetku, který byl v regionu zabaven. Zde byly věci roztříděny podle typů: koberce, fotografické přístroje, hudební nástroje, sportovní předměty, kožešiny, obrazy, keramika atd. a následně byly prohlédnuty specializovaným znalcem FNO, který sestavil **seznam odhadnutých předmětů** s navrhovanou prodejní cenou.⁵⁴ Dále byly prodávány buď

⁴⁹ V písemnostech neuspořádaného fondu Ministerstvo školství a kultury 1945–1967 se zatím nepodařilo nalézt příslušné dokumenty. Přesto velmi děkujeme pracovníkům IV. oddělení Národního archivu Viktoru Krásenskému a Aleně Noskové, že se o to obětavě pokusili.

⁵⁰ V jejich pozůstalostech se příslušný pověřovací dokument zachoval. Pověření Ministerstva školství a osvěty bylo J. Scheybalovi vydáno 6. 10. 1945 (Muzeum Českého ráje v Turnově, pozůstalost J. Scheybala, VII.2/2–147). Pifflovo pověření je uloženo v části jeho pozůstalosti v Muzeu města Ústí nad Labem.

⁵¹ Viz vyhláška Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze č. 2141/1946 Úředního listu ze dne 3. 12. 1946, jíž se stanoví, jak má býti naloženo s některými movitými věcmi hmotnými, konfiskovanými podle dekretu č. 108/1945 Sb., které jsou v úschově, opatrování, správě, detenci nebo v držbě osob fyzických a právnických. (Úřední list republiky Československé, částka 219 vydaná dne 15. 12. 1946, přetištěno v KONFISKACE, SPRÁVA A PŘEVOD NEPRÁTELSKÉHO MAJETKU 1947).

⁵² Tamtéž, § 3. Dalších druhů předmětů takto vyřazených z prodeje byla celá řada – psací stroje, fotoaparáty, kožichy, koberce atd.

⁵³ SOKA Liberec, fond Okresní národní výbor Liberec (1944) 1945–1960 (1982), kart. 187, inv. č. 270, Nařízení Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy ve věci: Provádění vyhlášky č. 2141 a 2142 ze dne 3. prosince 1946.

⁵⁴ Znalci pro odhad uměleckých předmětů byli často aktivní výtvarní umělci. Od nich pocházející seznamy odhadnutých předmětů byly především pomůckou k jejich prodeji pro správce sběrný či dražitele. Popis je tedy většinou velmi vágní: obraz „*č. 147 růže, č. 148 žně, č. 149 zátiší*“, bez rozměrů, techniky, pouze výjimečně se jménem či alespoň signaturou autora (např. SOKA Liberec, fond Okresní národní výbor Liberec (1944) 1945–

v dražbách, nebo zájemcům přímo ve sběrně. Prodej uměleckých předmětů a knih měl být povolen až pro prohlídce znalcem Národní kulturní komise, což bylo však často obcházeno. Převozem do sběrný fondu bylo povědomí o původním německém majiteli daného předmětu definitivně ztraceno. Většinou se neuváděla ani lokalita původu. Víceméně jistý je pouze region, tedy spádová oblast dané sběrný.

Původní sběrný kulturních statků zřizované národními výbory byly podle aktuální situace v dané lokalitě buď přestěhovány do nejbližšího oblastního skladu národního majetku či ponechány v původních prostorách, ale pod dozorem úřadovny Fondu.

Uvedený oficiální úřední postup záchraný památek z německého majetku měl několik slabín, díky nimž byly jeho výsledky spíše sporné. První bylo bezesporu přetížení národních výborů, které i při dobré vůli všechny svěřené agendy zvládaly jen s velkými obtížemi. Druhým velkým problémem byla neschopnost a mnohdy i neochota pověřených úředníků rozpoznat skutečnou hodnotu. Sběrný, a to jak ty zřizované v první fázi národními výbory, tak sběrný Fondu národní obnovy, byly z výrazné části naplněny uměleckými díly na první pohled líbivými, jejichž skutečná hodnota však nebyla vysoká.

111.		
121	olej horaké městečko	250.-
122	madona	650.-
123	plátne oráč	500.-
124	kostel	300.-
125	Oráč	600.-
126	2 obrázky	600.-
127	mořské město	450.-
128	horaká krajinka	450.-
129	skály	120.-
130	květiny	150.-
131	ráže	150.-
132	hrad	100.-
133	chata	700.-
134	záskali	200.-
135	průjezd	250.-
136	květiny	160.-
137	květiny	150.-
138	pastel	300.-
139	krajinka	250.-
140	máky	150.-
141	krajinka	80.-
142	tonoucí	300.-
143	krajinka	25.-
144	"	250.-
145	dům	300.-
146	olej	250.-
147	radnice	200.-
148	ráže	180.-
149	žně	280.-
150	zátiší	120.-

ze likvidační   za Fond nár. Obnovy   za sklad :   za odhadce :

výbor stat. města Liberec
 Osídlovací úřad pro obnovu
 Sklad národního majetku,
 třída Dr. Zdeňka Nejedlého 53,
 ulice Rochlická

SV
 PŘÍKAZNÍ VYTVÁŘENÍ

Obrázek 3: Seznam obrazů určených k prodeji a odhadnutých akademickým malířem Nastoupilem dne 1. 12. 1947 (SOKA Liberec, fond Okresní národní výbor Liberec (1944) 1945–1960 (1982), kart. 187, i. č. 270)

1960 (1982), kart. 187, i. č. 270, Seznam obrazů určených k prodeji a odhadnutých akademickým malířem Nastoupilem dne 1. 12. 1947).

2.4.3. Dispoziční listy a výprosy

Kromě sběren národního majetku mohly být některé předměty, jež byly podle vyhlášky č. 2141/1946 Ú. l. vyňaté z prodeje, ponechány v objektech, kde byly konfiskovány, na tzv. výprosech nebo dispozičních listech.

Výprosy byly zvláštní listy, do kterých se zaznamenaly předměty, u nichž si nebyl znalec fondu jistý, zda nemají kulturní či jinou výjimečnou hodnotu a může-li je prodat zájemci.

Na **dispoziční listy** se zaznamenávaly předměty, které majitel bytu nechtěl koupit a jejichž rozměry či jiné okolnosti nedovolovaly okamžitý převoz do sběrný. Předmětů ponechaných takto u nových nabyvatelů zůstalo v některých regionech velmi mnoho, např. jenom pro libereckou oblast bylo 60 000 dispozičních listů a asi 30 000 výprosů. V obou případech se předpokládalo, že dojde na místě k jejich posouzení povolanějším znalcem. O prohlídkách těchto předmětů, u nichž byl předpoklad vyšší kulturní hodnoty znalci NKK viz další text.

2.4.4. Prohlašování vyvlastněného mobiliáře za státní kulturní majetek a jeho přebírání Národní kulturní komisí

NKK se problémem kulturních statků konfiskovaných podle dekretu č. 108/1945 Sb. začala zabývat záhy po svém ustanovení. V první řadě zahájila jednání s Fondem národní obnovy. Hlavním cílem těchto jednání bylo uzavřít dohodu, která by stanovila způsob přejímání předmětů ze skladů Fondu (sklady národního majetku) a umožnila pracovníkům Komise přístup do bytů, kde se měly nacházet hodnotné předměty na výprosech či dispozičních listech. Již v květnu roku 1947 byly navrženy hlavní zásady této dohody obsahující mimo jiné přesný výčet a charakteristiku předmětů, které by FNO neměl v žádném případě bez souhlasu NKK prodat:

„a) Skupina věcí, v níž veškeré předměty i jejich sbírky mají význam unikátní.

Do této skupiny, v níž jest pokládati všechny předměty za státní kulturní majetek, patří:

a. Památky písemné

1) Archiválie (listiny, akta, archivy podniků, spolků, soukromníků; korespondence, autografy, pečeti) – jednotlivé i celé jejich sbírky.

2) Rukopisy všeho druhu.

3) Staré tisky (prvotisky do r. 1500, tisky od r. 1500 do r. 1850 včetně hudebnin).

b. Díla výtvarná umělecké hodnoty

1) Obrazy všech technik a dob (oleje, tempery, akvarely, miniatury).

2) Plastiky (sochy, reliéfy, drobná plastika, mince, medaile, plakety, pečetidla).

3) Grafika všech technik a dob (kresba, dřevoryt, lept, mědiryt, oceloryt, lithografie) – jednotlivé listy a serie.

4) Díla uměleckého řemesla a průmyslu všech technik a dob a zemí, nábytek, sklo, keramika, kovy, email, textilie (gobelíny, hodnotné koberce, výšivky, krajky), umělecky zpracované kůže, dřevo, perleť, drahokamy, a všechny předměty užitkové umělecké hodnoty (hodiny, stolní nářadí, lampy atd.).

c. Významné rodinné památky týkající se významných osobností života kulturního a politického.

1) Portréty (obrazy, kresby, grafiky, miniatury, reprodukce, fotografie, plastické busty).

2) Korespondence.

3) Upomínky.

4) Rozrody, genealogické tabulky atd.

b) Skupina věcí, z níž státním kulturním majetkem jsou jednotlivé předměty.

Do této skupiny, v níž za státní kulturní majetek se pokládají jednotlivé předměty nebo jejich určitý počet nebo ucelené sbírky podle vyřídění zmocněnci Národní kulturní komise v Praze, náleží:

a. Mladší tiskopisy (od r. 1850 do dneška)

1) Knihy (vědecká literatura, výběr krásné literatury, všechna první vydání, knihy umělci ilustrované neb upravené, umělecké publikace).

2) Tiskopisy (akcidence, plakáty atd.).

3) Mapy, plány (atlasy) rukopisné nebo tištěné.

4) Reprodukce – fotografie, negativy skleněné, filmy, diapositivy, papírové otisky negativů, mechanické reprodukce grafické všech technik a jejich původní štočky (včetně pohlednic).

b. Památky kulturně-historické

1) Kroj a jeho součástky (civilní, vojenský, kněžský, lidový, livreje).

2) Vzácné hudební nástroje a staré hudební přístroje, staré a významné gramofonové desky.

3) Starožitné zbraně vojenské a lovecké.

4) Vozidla starších typů (vozy, saně, postroje, dětské kočárky, jízdní kola, auta, motocykly).

5) Staré hračky a hry.

6) Řády, odznaky, kolky; známky (mimo filatelii), pokud jsou dokladem vývoje grafického umění.

7) Nástroje, nářadí a stroje (pro obchod, průmysl, řemeslo, zemědělství apod.) starších typů již neužívaných.

8) Předměty pravěkých a exotických kultur.

c. Památky vědecké hodnoty.

1) Vědecké aparáty (fotografické, promítací, zaměřovací, astronomické, chemické, početní, psací) starších typů, již neužívané.

2) Přírodovědecké památky (geologické, mineralogické, zoologické, botanické preparáty, herbáře a vycpaniny).

3) Parohy, rohy, zuby, lovecké trofeje domácí i exotické.

4) Skříňe k ukládání vědeckého materiálu (na plány, nerosty, kosti, knihy, mince atd.), kartotéky. ⁵⁵

Oficiální schválení dohody se ze strany Fondu národní obnovy značně protahovalo. Nakonec byla podepsána až v roce 1949. Ještě před jejím podpisem však bylo částečně postupováno v jejích intencích (celý text dohody viz příloha 4.2.5.).

2.4.4.1. Pověřenci Národní kulturní komise

Ve výše uvedené dohodě vyjmenované předměty měly být upřesněním výčtu z vyhlášky č. 2141/1946 Ú. I. a znalci Fondu je tedy neměli prodávat na místě, ale nechat je převzít do skladů národního majetku, a to jako prozatím neprodejné, či je ponechat na místě na zmiňovaném výprose. Konečný výběr předmětů k prohlášení za státní kulturní majetek měli podle dohody provádět pověřenci zmocnění k tomuto úkolu přímo předsedou NKK. Tito dočasní pověřenci jím byli jmenováni v červenci 1948, a to většinou z řad pracovníků muzeí, galerií a jiných odborných institucí v regionu. Celkově měli prohlédnout 40 skladů. Koordinací zajištění kulturních statků z majetku vyvlastněného podle dekretu č. 108/1945 Sb. byl předsedou NKK Z. Wirthem pověřen turnovský sběratel **Josef Scheybal**. Scheybal se v záchraně těchto památek zvláště v severočeském regionu velmi aktivně angažoval již od

⁵⁵ Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Fondu národní obnovy při přejímání státního kulturního majetku, 4. 4. 1949, Praha ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 185.

května roku 1945.⁵⁶ Při porovnání množství předmětů zajištěných zde a s dalšími oblastmi s početným německým osídlením je patrný až propastný rozdíl, který není možné vysvětlit jinak než jako výsledek Scheybalova systematického působení.

Na počátku roku 1949 FNO začal naléhat na NKK a žádal urychlené dokončení třídící akce ve skladech, aby jeho sběry mohly být likvidovány, tedy rozprodány. Skutečně ještě téhož roku zahájil tzv. prodejní akci U II, v níž byly prodávány všechny předměty z jeho sběren bez ohledu na jejich možný památkový charakter. Komisi se podařilo dosáhnout pouze oficiálního přiznání výhrady, že všechny prodané předměty mohou být do dvou let jejími pověřenci dodatečně prohlédnuty a případně majiteli odebrány.

V závěru činnosti Fondu národní obnovy převzaly jeho agendu krajské národní výbory,⁵⁷ které pokračovaly v prodeji prostřednictvím okresních národních výborů. Prohlídka zbývajících sběren spravovaných již okresními národními výbory byla znalci NKK definitivně dokončena v polovině roku 1950.⁵⁸

2.4.4.2. Sběrna v zámku Sychrov (hlavní sběrna pro vybraný mobiliář konfiskovaný podle dekretu č. 108/1945 Sb.)

Záhy po založení Národní kulturní komise se ukázala jako nezbytná podmínka pro rozvinutí zajišťování konfiskovaného památkově hodnotného mobiliáře podle dekretu č. 108/1945 Sb. získání rozsáhlejších skladových prostor. Bylo jednoznačné, že by se takový sklad měl nacházet v severočeském regionu, kde byl předpoklad jeho největšího množství. Vedení Komise zřejmě od počátku počítalo se soustředěním tohoto typu konfiskátů odděleně od převážně zámeckého mobiliáře zestátněného podle dekretu č. 12/1945 Sb. V dubnu roku 1947 požádal Wirth Scheybala, aby prohlédl zámky Sychrov a Hrubý Rohozec a zjistil možnosti uskladnit přebírané předměty zde. Scheybal prostory obou zámků považoval za vyhovující a záhy sem začal svázat přebíraný mobiliář i konvoluty knih a to i přesto, že objekty v té době ještě nebyly oficiálně Komisí převzaty. První rok mu fyzicky i organizačně pomáhali kasteláni obou zámků Otto Lank a Karel Mlejnek. Na počátku roku 1948 dostal Scheybal pokyn zrušit sběrnou na Hrubém Rohozci⁵⁹ a většinu konfiskátů podle dekretu č. 108/1945 Sb. soustředit na Sychrov, který se měl stát centrální sběrnou pro tento typ mobiliáře.

Závěrečná revizní zpráva ze srpna roku 1954 ve sběrně poté nalezla **60 409 předmětů**, které pocházely z **1 022 svozů**.⁶⁰ Do určité míry samostatně Scheybal spravoval také knižní sklad, jehož rozsah odhadoval na půl milionu svazků.

Každému souboru stejného původu přiřadil zvláštní signaturu odvozenou většinou od jména původního majitele, či zkratky instituce, od níž jej přebíral (MNV, FNO, ONV), doplněné zkratkou názvu lokality.⁶¹ První evidenční číslo, na rozdíl od předmětů konfiskovaných na základě dekretu č. 12/1945 Sb., přidělovali až pověřenci NKK a bylo prostým pořadovým číslem v seznamu přejímaných předmětů.

⁵⁶ O osobnosti J. Scheybala podrobněji viz UHLÍKOVÁ 2014 a UHLÍKOVÁ 2015.

⁵⁷ Viz NA, fond SPS, kart. 40, inv. č. 114, Konfiskáty všeobecné věci, r. 1950–1955, poznámky k případnému jednání s FNO v Praze – p. Vrzaněm, b. d., anebo pro písemné jednání s KNV.

⁵⁸ Viz ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond Národní kulturní komise, kart. VII, inv. č. 145, zápis z XVI. schůze NKK konané 9. 5. 1950.

⁵⁹ Zůstala zde však rozsáhlá sběrna pro zámecké svozy.

⁶⁰ NA, fond Státní památková správa – dodatky, kart. 105, sign. Sychrov, zápis z XVI. schůze NKK konané 9. 5. 1950.

⁶¹ Vlastní odvoz byl v prvních letech existence NKK zajišťován především místními špeditérskými firmami a bylo samozřejmě finančně výhodnější počkat, až bylo v regionu takto připraveno více souborů a svézt je do sběren v jeden den. V pozdějších letech Scheybal častěji využíval nákladní automobil Komise a vlastní agendu převozu přenechával Aloisi Soukupovi, oficiálnímu svozovému referentovi. V obou případech se však většinou den výběru a převzetí předmětů neshodoval se dnem jejich fyzického odvezení.

Soupis svozů předmětů konfiskovaných podle dekretu č. 108/1945 Sb. uložených v sychrovské sběrně, jejich signatur a původních vlastníků viz příloha 4.4. *Seznam svozů ve sběrně zámku Sychrov konfiskovaných podle dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.*

2.4.4.3. Přebírání státního kulturního majetku Národní kulturní komisí a signatury příslušných svozů

Významné soukromé sbírky

Zvláště v řadě severočeských lokalit Fond národní obnovy ponechával úmyslně zpočátku stranou svého zájmu, a to zřejmě často na základě přímé intervence Josefa Scheybala, rozsáhlejší sbírky v bytech známých sběratelů či luxusně zařízené vily továrníků. Mnoho z těchto objektů již Scheybal dříve prohlédl a zapečetil či v případě, že byt či vilu využívali noví obyvatelé, nechal cenné věci soustředit v jedné uzamčené a zapečetěné místnosti. Od roku 1947 potom začal tento mobiliář oficiálně přebírat a svázat.

Signatury označující tyto svozy jsou většinou odvozeny od jména původního majitele (např. mobiliář z majetku rodin Ginzkeyů a Mallmannů z Vratislavic nad Nisou – GCM), pokud nebyl již znám, tak národního správce (např. část mobiliáře z majetku libereckých starožitníků Stengelů předaná do správy národní správkyňi Březovské – BŘEZ), případně lokality původu (např. mobiliář z majetku rodiny Blaschků z Českého Dubu – sign. ČD).

Konfiskáty v muzeích

V průběhu roku 1947 začal Scheybal přejímat také mobiliář z konfiskovaných podstat soustředěný během prvních dvou poválečných let v regionálních muzeích, která pro něj někdy z prostorových důvodů zřizovala i samostatné sběrný. U zde uložených předmětů většinou není zachována dokumentace určující jejich původní majitele.⁶² Můžeme však s velkou pravděpodobností určit region jejich původu, který se kryje se regionem působnosti příslušného muzea, nejčastěji s politickým okresem.

Signatury označující tyto svozy jsou většinou odvozeny od názvu lokality a části slova „muzeum“ (např. konfiskáty z městského muzea v Trutnově označuje sign. MTR, konfiskáty z muzea ve Svitavách sign. SVÝM).

Sklady národního majetku

Čtyřicet těchto oblastních skladišť FNO od roku 1948 prohlíželi již zmiňovaní dočasní pověřenci NKK. Scheybal byl koordinátorem celé akce, sám prohlížel sběrný v severních, severovýchodních a částečně i v západních Čechách (sklady liberecké a trutnovské úřadovny a část skladů teplické a karlovarské úřadovny). Pro sklady pražské oblastní úřadovny Fondu, která spravovala kromě vlastního města území přibližně odpovídající dnešnímu Středočeskému kraji, byli jmenováni: Jiří Müller (ředitel Náprskova muzea), Emanuel Poche (zástupce ředitele Uměleckoprůmyslového musea), Vladimír Novotný (ředitel Národní galerie), Vladimír Denkstein (ředitel Národního muzea).⁶³ Řadu pražských skladů prohlédl však také přímo Zdeněk Wirth. Prohlídkou zbývajících západočeských sběren byl pověřen plzeňský muzejník Ladislav Lábek, oblast českobudějovické úřadovny byla svěřena správci zdejšího muzea a památkáři Adolfu Trägerovi. Kompetence pro oblast pardubickou a ostravskou příslušela pracovníkům zdejších městských případně dalších muzeí. Sklady brněnské a opavské úřadovny měli prohlédnout především pracovníci zemských muzeí.

⁶² Existují však výjimky jako např. Alfréd Piffel z muzea v Ústí nad Labem, který si vedl podrobnou evidenci původu jím zajištěných předmětů (viz Pozůstalost A. Piffela, zapůjčená rodinou do Muzea města Ústí nad Labem).

⁶³ NA, fond Státní památková správa, kart. 40, inv. č. 114.

Scheybal od mimopražských pověřenců jimi vybraný mobiliář přebíral a převážel jej do sychrovské sběrný. Předměty z pražské oblastní úřadovny byly ukládány do skladů NKK v paláci Kinských a ve Valdštejnském paláci. Většina těchto konvolutů byla po zrušení obou sběrů soustředěna na státním zámku ve Lnářích.

Signatury označující předměty z těchto sběrů většinou tvoří zkratka FNO a jedno či dvě počáteční písmena města, v němž byla zřízena (např. předměty z trutnovské sběrný označovala sign. FNOT, z jablonecké sběrný sign. FNOJ).

Sběrný MNV

Vzhledem k tomu, že manipulaci s konfiskovaným mobiliářem do značné míry organizovaly MNV, byly v mnoha obcích předměty, jež podle vyhlášky č. 2141/1946 Ú. 1. neměly být prodávány na místě, soustředěny před převozem do oblastních sběrů FNO (skladů národního majetku) v zatímních sběrnách. Zvláště J. Scheybal mnohdy vybíral a přebíral kulturní konfiskáty přímo zde.

Signatury označující tyto předměty jsou poté tvořeny zkratkou MNV a názvem obce (např. sign. MNV Dětrichovice) či jejím počátečním písmenem (např. sign. MNVH označuje předměty převzaté ze sběrný MNV v Harrachově).

Sběrný Národní správy majetkových podstat Majetkového úřadu a Vystěhovaleckého fondu a majetek občanů židovské národnosti

Po válce bylo problematické zejména postavení přeživších židovských obyvatel hlásících se v meziválečném období k německé národnosti. Po řadu prvních poválečných měsíců nebylo jednoznačně stanoveno, zda se na ně mají vztahovat legislativní opatření týkající se německého obyvatelstva. Až oběžníkem z 29. listopadu 1945 Ministerstvo vnitra stanovilo, že nikoliv. „*Důsledná realizace těchto směrnic však nebyla na místní úrovni nijak samozřejmá.*“⁶⁴

Zbývající movitý majetek osob židovského původu zabavený nacistickými úřady během 2. světové války byl od června 1945 spravován Národní správou majetkových podstat Majetkového úřadu a Vystěhovaleckého fondu. Předměty, které nebyly do roku 1948 restituovány, začaly být od roku 1948 rozprodávány. NKK před tím sklady této instituce prohlédla a její zaměstnanci vytřídili kulturně nejhodnotnější předměty, jež předali centrálním muzeím, nebo do sběrů Komise.⁶⁵ Zde dnes nejčastěji vystupují s označením signatury konkrétního skladu, např. ROXY, případně je u jejich provenience uváděno: Správa majetkových podstat. Problematika dohledávání jejich původních soukromých majitelů však již není předmětem této metodiky, protože nebyly vyvlastněny podle výše zmiňovaných prezidentských dekretů. Hledáním jejich provenience se zabývá řadu let Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války.

Prohlídky bytů

Současně s prohlídkou oblastních skladů Fondu národní obnovy byla Komisí zahájena tzv. bytová akce. Jejím dočasným pověřencům, většinou totožným s pověřenci pro sklady FNO, byly v oblastních úřadovnách této instituce předány seznamy **výprosů a dispozičních listů** (viz předchozí text). Pověřenci poté procházeli příslušné byty, kde posoudili a případně převzali pro NKK předměty ponechané zde na základě těchto dokumentů.

Signatury předmětů převzatých přímo z bytů, kde byly ponechány na výprosech a dispozičních listech, jsou tvořeny především zkratkou či celým jménem nového obyvatele

⁶⁴ ARBURG – STANĚK 2010, s. 170; o postavení těchto osob více zde s. 168–171. Dále viz publikace Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, nejnověji KREJČOVÁ 2019.

⁶⁵ Viz především KREJČOVÁ 2017 a KREJČOVÁ 2018 a, b.

bytu, protože německý majitel již většinou nebyl znám (např. sign. PEKA označuje mobiliář z domu čp. 295 v Dolním Polubném obývaného v době převzetí J. Pekou), případně doplněného počátečním písmenem názvu lokality. Původního majitele je však v tomto případě většinou možné dohledat podle uvedené adresy ve starších katastrech či soupisech obyvatelstva.

2.5. Příjemci vyvlastněného kulturního mobiliáře

NKK získala podle zákona č. 137/1946 Sb. oprávnění vybrat kulturně nejhodnotnější mobiliář ze zkonfiskovaného majetku, prohlásit jej za tzv. státní kulturní majetek a buď si jej ponechat ve své správě či jej odevzdat jiným veřejným kulturním institucím.

2.5.1. Instituce státní památkové péče

2.5.1.1. Objekty spravované Národní kulturní komisí

Sběrny NKK a jejich nástupců na státních hradech a zámcích byly umístěny v budovách šlechtických sídel spravovaných těmito institucemi, jejichž prostorové i další technické parametry to umožňovaly.

Část C *Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/ 1945 Sb. a 108/1945 Sb.* vydaných v roce 1948 NKK pro interní potřeby (příloha č. 4.1.4.)⁶⁶ obsahuje detailní pokyny pro výběr předmětů pro tyto sběrní:

„1) *Výběr nábytkových kusů řídí se stářím, vzácností kompozice a plastické dekorace, technickým zpracováním a zachovalostí, jakož i častým nebo řídkým výskytem určitých typů (např. mnohost předmětů z pozdního empiru nutí ke střídmemu výběru jen jedinečných variant typů). Přejímá se jak materiál, pořízený pro potřeby reprezentativní, obytné nebo speciální (zařízení kuřáckých, hráčských, šicích, dětských pokojů, pracoven, ateliérů atd.) v zámcích, tak nábytek měšťanského a lidového rázu, řezaný i malovaný. U knihoven, jejichž knižní materiál zůstane zachován jako kulturní celek, přejímají se i skříně, pokud ovšem nejsou částí jednotně komponovaného interiéru.*

2) *U obrazů, plastik a původních grafik rozhoduje především umělecká hodnota a potom i domácí provenience (při této je možno proti cizímu materiálu měřítko kvality snížit). Vedle toho rozhoduje i hodnota dokumentární (portrét, veduta) a účelnost užití tohoto materiálu pro budoucí instalaci prostorů v zámcích Národní kulturní komisí převzatých. Zásadně se nepřejímají díla amatérů a jen líbivé syžety. V případech, kde obraz nebo reliéf je zapuštěn do stěny jako součást komponovaného interiéru, rozhoduje o vyněti ze stěny umělecká cena interiéru; při obrazových nebo plastických unikátech bude třeba se postarat o vhodnou náhradu za vyňatý kus.*

Nezarámovaná původní grafika (kresba, akvarel, tužka, gouache, lept, mědiryt, oceloryt, litografie), pokud se vyskytne v knihovně nebo nábytku, popřípadě jednotlivé grafické listy jako náplň jinak necenných zástěn, shromáždí se ve sběrnách v řádných obalech pro účely instalační nebo pro grafickou sbírku Národní galerie.

Mechanické reprodukce tónové i barevné (světlotisk, fotolitografie, autotypie, offset) přejímají se jenom výjimkou u bohémik a technicky virtuosních kusů cizího původu, ale i zde rozhoduje buď dokumentární hodnota, nebo instalační potřeby Národní kulturní komise.

⁶⁶ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 205, publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, s. 112–116, dokument II/4.12.

Rámy původní nebo kopie, pokud jich cena přesahuje cenu obrazové náplně, zejména původní rámy řezané a aplikované, přejímají se jednak pro instalační potřeby Národní kulturní komise, jednak pro Národní galerii.

Z fotografického a reprodukčního materiálu na zámcích i v bytech, závodech, kancelářích atd. zjištěného se přejímají:

a. Zarámované kusy dokumentární hodnoty (portrét, veduta, reprodukce děl výtvarného umění, historické památky apod.);

b. tentýž materiál ve volných listech, všech formátů;

c. pohlednice, pokud neobsahují písemná sdělení a nepatří do korespondence.

Zvláště je dbáti u vedut na kusy staršího původu z 2. polovice XIX. století.

3) Z výrobků keramických a skelných přejímají se ojedinělé kusy, a to především značkové kusy domácí i cizí provenience, umělecky a technicky hodnotné, vzniklé do polovice XIX. století. Ze souborů vyřídí se zásadně jen celky vyrobené pro menší počet osob (1-6); je nepřipustné znehodnocovati větší celky vyjímáním jednotlivých kusů z nich.

4) Bytové textilie (koberce, záclony, stolní a ložní pokrývky, nábytkové čalouny apod.) přejímají se:

a. v zámcích českých, pokud mají vysokou hodnotu umělecko-průmyslovou a jsou starší než z 2. polovice 19. a 20. století;

b. v zámcích moravských mohou býti vyřídovány i kusy menší hodnoty jako kompensace za bytové textilie ze zámků Národní kulturní komise odstraněné.

5) Gobelíny jsou přejímány jako unikáty bez výjimky.“

Do sběren měly být vybírány také rodinné památky posledních majitelů a jejich předků.

„Rodinné památky (drobné předměty pokud možno v uzavřených bednách nebo kufrech s označením rodu a provenience):

1) Podobizny všech technik (oleje, miniatury, kresby, akvarely, grafika, daguerrotypy, fotografie) v rámech i nezarámované.

2) Rodinné busty ve všech materiálech (bronz, železo, hlína, sádra).

3) Hmotné památky rodinného života (pamětní medaile, plakety, mince, odznaky, ceny, upomínky svateb, pohřbů, narození dětí atd., obrazy, náčrty a kresby od členů rodiny, jejich hudební sklony, básně, rukopisné i tištěné).“

O výběru konkrétní sběry rozhodovaly většinou skladovací možnosti, jejich správci měli povinnost hlásit kanceláři NKK a později jejím nástupcům rozměry a parametry dosud volných prostor. Dozor nad převzetím, uskladněním, zabezpečením i evidencí mobiliáře měl správce daného objektu, který se řídil obecným (rámcovým) řádem⁶⁷ a pracovním řádem⁶⁸ vydanými roku 1948. Předměty byly předávány na základě **eliminačního seznamu předmětů** (viz též kap. 3. *Doporučené postupy a praktiky pro identifikaci provenience předmětů a mobiliárních souborů*).

Původní mobiliář státních hradů a zámků (objektů převzatých do správy NKK)

U těchto objektů byl postup poněkud odlišný. Veškeré zařízení sice muselo být, stejně jako u ostatních objektů konfiskovaných podle dekretu č. 12/1945 Sb., nejprve zástupci Národního pozemkového fondu sepsáno do jednotného inventáře, při přejímacím řízení jej však NKK převzala jako celek. Vytřídění tzv. užitkových předmětů a jejich předání

⁶⁷ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. IX, inv. č. 291, publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, s. 135–138, dokument II/4.22.

⁶⁸ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. IX, inv. č. 292, publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, s. 138–139, dokument II/4.23.

Národnímu pozemkovému fondu bylo provedeno až před zahájením instalace hradu či zámku nebo před přesunem částí mobiliáře na jiný objekt. O tom, co chce ponechat a co odevzdá Národnímu pozemkovému fondu, zde rozhodovala především Národní kulturní komise.⁶⁹

Vytipování objektů k převzetí do správy Národní kulturní komise již v podstatě provedla její předchůdkyně Památková komise Ministerstva zemědělství (viz kap. 2.3.1. *Památková komise Ministerstva zemědělství a soupisy národních správ*). V první fázi československá vláda schválila převzetí 48 objektů, které ministr školství a osvěty oficiálně prohlásil s platností od 1. května 1947 státním kulturním majetkem a odevzdal je se všemi právy a povinnostmi Národní kulturní komisi. Vlastní převzetí bylo relativně komplikovaným procesem, do kterého kromě Národního pozemkového fondu, jakožto jejich dosavadního správce, zasahovala i řada dalších subjektů. Postup přejímání upřesňovala vzájemná dohoda mezi Národním pozemkovým fondem a NKK (příloha č. 4.2.3.).

---

⁶⁹ Po odsouhlasení tohoto výběru pracovníky Národního pozemkového fondu si mohla Národní kulturní komise ještě ze zbývajících mobiliáře vybrat užitkové zařízení například pro vybavení kanceláře správce, tzv. inspekčních pokojů, pokladny a dalších užitkových prostor, přičemž většinou to byl samozřejmě nábytek a další předměty, které se v těchto místnostech již nacházely. Jejich odhadní cena však již byla Komisi, na rozdíl od státního kulturního majetku, účtována.

S e z n a m

předmětů, vytřídněných NKKovci v Praze na základě seznamu č. 137/46 Sb. jako státní kulturní majetek z mobilního inventáře skonfiskovaného zámku Hrubá Skála /oběrna Velký Rohozec/.

R o d i n n é   p a m á t k y .

Proutěný koš č. 1666, obsahující:
 8 kaset fotografických negativů, 5 alba fot., etai s reliéfem Pany Marie /č. 435/, 6 nářtníků, desky s kresbami a malbami příslušníků rodiny, velké desky s kresbami /č. 2325, 1894/, soubor fotografií v rámečcích a 4 daguerotypie, kresba tuškou /č. 1890/, miniaturny /č. 1899a 1900/. Kčs 1.000.-

Koš obsahující fotografie a různé památky, celkem 44 kusy a daguerotypie č. 2301. Kčs 300.-

Bedna obsahující:
 kresby tuškou /č. 1891, 1892, 1893, 1898/, kresba tuškou kolorovaná, kresba tuškou kolorovaná /č. 040 č., kresba tuškou kolorovaná č. 1886, akvarely č. 1873, 1879, 1901, 1907, 2110, pastel č. 1885, genealogický rozrod č. 1882, vídsky děti v zasklených rámech s toho č. 2305, 8 fotografií. Kčs 500.-
 Velké zasklené fotografie rodinné celkem 36 kusů. Kčs 360.-
 Rodinné miniaturny v rámečcích, č. 1860, 1861, 1863, 1862, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1859. Kčs 1.500.-
 Pastely nezarámované č. 1759, 1760, 1761. Kčs 600.-
 Oleje nezarámované č. 1754, 1755, 1756, 1757, 1758. Kčs 500.-
 Oleje zarámované od polovičky XVII. do XX. století, z toho některé kopie z XVIII. stol. podle originálu XVII. století.
 č. 1732, 1731, 1730, 1729, 1728, 1727, 1726, 1725, 1724, 1723, 1722, 1721, 1720, 1719, 1718, 1717, 1716, 1715, 1714, 1713, 1712, 1711, 1710, 1699, 1698, 1697, 1696, 1695, 1694, 1693, 1692, 1691, 1690, 1689, 1688, 1687, 1686, 1685, 1684, 1683, 1682, 1681, 1680, 1679, 1678, 1677, 1676, 1675, 1674, 1673, 1672, 1671, 1670, 1669, 1668, 1667, 1666, 1665, 1664, 1663, 1662, 1661, 1660, 1659, 1658, 1657, 1656, 1655, 1654, 1653, 1652, 1651, 1650, 1649, 1648, 1647, 1646, 1645, 1644, 1643, 1642, 1641, 1640, 1639, 1638, 1637, 1636, 1635, 1634, 1633, 1632, 1631, 1630, 1629, 1628, 1627, 1626, 1625, 1624, 1623, 1622, 1621, 1620, 1619, 1618, 1617, 1616, 1615, 1614, 1613, 1612, 1611, 1610, 1609, 1608, 1607, 1606, 1605, 1604, 1603, 1602, 1601, 1600, 1599, 1598, 1597, 1596, 1595, 1594, 1593, 1592, 1591, 1590, 1589, 1588, 1587, 1586, 1585, 1584, 1583, 1582, 1581, 1580, 1579, 1578, 1577, 1576, 1575, 1574, 1573, 1572, 1571, 1570, 1569, 1568, 1567, 1566, 1565, 1564, 1563, 1562, 1561, 1560, 1559, 1558, 1557, 1556, 1555, 1554, 1553, 1552, 1551, 1550, 1549, 1548, 1547, 1546, 1545, 1544, 1543, 1542, 1541, 1540, 1539, 1538, 1537, 1536, 1535, 1534, 1533, 1532, 1531, 1530, 1529, 1528, 1527, 1526, 1525, 1524, 1523, 1522, 1521, 1520, 1519, 1518, 1517, 1516, 1515, 1514, 1513, 1512, 1511, 1510, 1509, 1508, 1507, 1506, 1505, 1504, 1503, 1502, 1501, 1500, 1499, 1498, 1497, 1496, 1495, 1494, 1493, 1492, 1491, 1490, 1489, 1488, 1487, 1486, 1485, 1484, 1483, 1482, 1481, 1480, 1479, 1478, 1477, 1476, 1475, 1474, 1473, 1472, 1471, 1470, 1469, 1468, 1467, 1466, 1465 /Adams z Valdštejna / 465 /Adams z Valdštejna/. Kčs 58.000.-

N á b ý t e k .

1084 malý sekretář, nástavec komody, s 8mi zásuvkami, intarsovaný na 4 šedovitéch nožkách. Druhá pol. XVIII. stol. Kčs 5.000.-
 1079 empírový stůlek dvojnásobný s troškem, leštěný deska vylešena mramorem, jedna zásuvka Kčs 600.-
 1106 nízká skříňka rohová intarsovaná se slacenyými bronzovými aplikacemi a mramorovou deskou, kopie L. XVI. Kčs 1.000.-

Obrázek 4: Příklad tzv. eliminačního seznamu předmětů určených pro sběrnou NKK, v tomto případě rozříděných typově. Jedná se o mobiliář vybraný Z. Wirthem na zámku Hrubá Skála, jeho posledním majitelem byl Johann Aehrenthal. Předměty byly převezeny do sběrný na zámku Hrubý Rohozec, květen 1949 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 136, inv. č. 201)

Specializované sbírkové instituce v rámci Národní kulturní komise a jejich nástupců

- Státní hipologické muzeum ve Slatiňanech

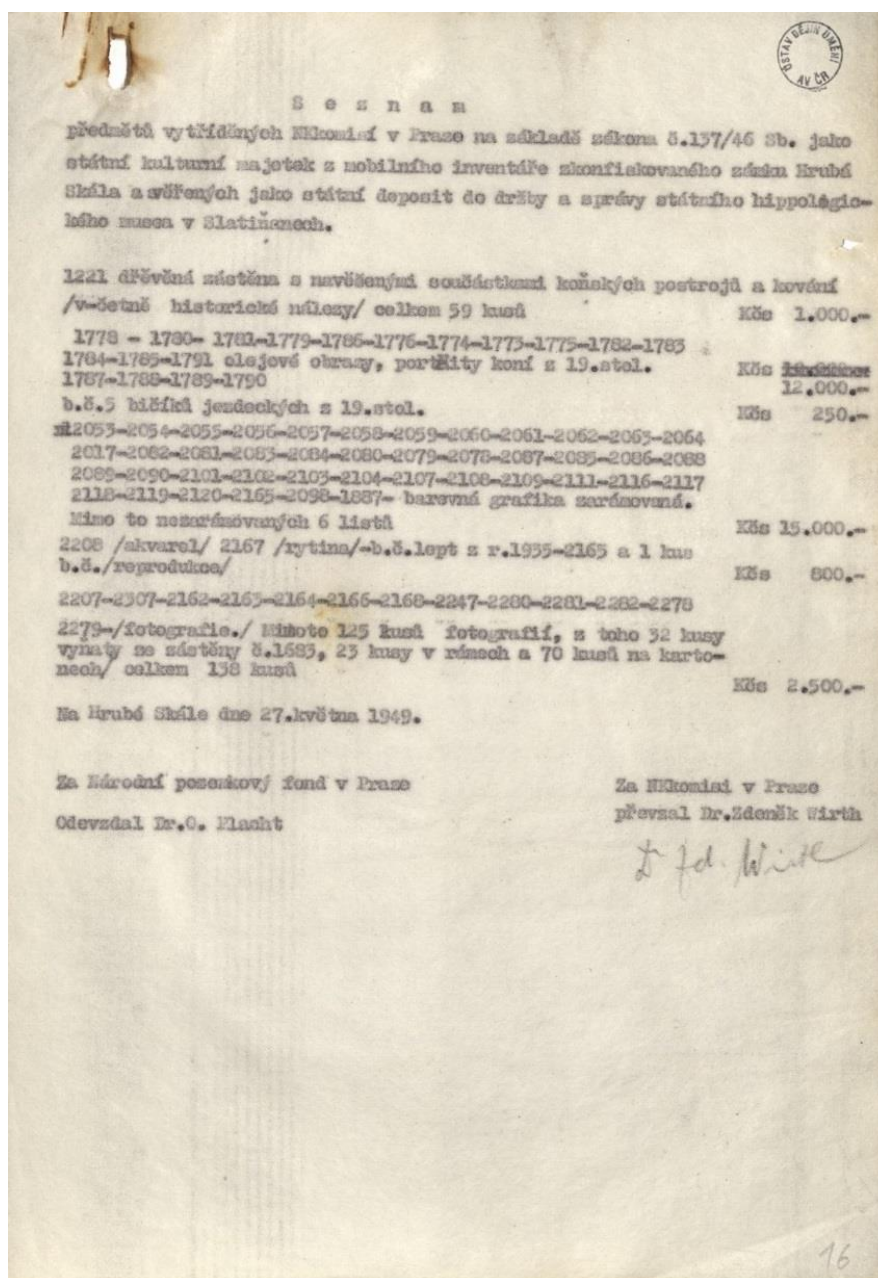
Muzeum v konfiskovaném zámku ve východočeských Slatiňanech, v regionu se silnou hipologickou tradicí, vzniklo z iniciativy předního českého hipologa Františka Bílka (1885–1972) již v roce 1947. Muzeum posléze přešlo pod hlavičku Ministerstva zemědělství.⁷⁰ NKK se zde cíleně snažila soustředit předměty i publikace s tematikou koní, které byly mezi

⁷⁰ BUŠTA – KONEČNÝ – RYŠAVÝ 2015, s. 75–77.

zařizováním vyvlastněných šlechtických sídel velmi četné. Podle *Směrnic pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/ 1945 Sb. a 108/1945 Sb.* měly být do Slatiňan svázeny jednak obrazové dokumenty – „portréty koní, výjevy ze stájí, hřebčinců, jízdařen, dostihů, parforsních honů, vozidla, žánrové výjevy, i karikatury“, dále jezdecké pomůcky (postroje, sedla atd.) a doklady jezdeckých závodů (ceny, poháry či diplomy). Z vnitřního zařízení prakticky všech větších šlechtických sídel, ale i objektů konfiskovaných na základě dekretu č. 108/1945 Sb., byla pracovníky NKK vyříděna tato tematicky specifická skupina předmětů a do Slatiňan postupně převážena.

Dokumentace převodu mobiliáře do Státního hipologického muzea ve Slatiňanech:
NA, fond SPS – dodatky, kart. 103, inv. č. 171.

Obrázek 5: Seznam předmětů vyříděných NKK ze zařízení zámku Hrubá Skála svěřených Státnímu hipologickému muzeu ve Slatiňanech, 27. 5. 1949 (ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XIV, inv. č. 1299)

- Muzeum osobní a společenské kultury v zámku Jemniště (později Muzeum společenské kultury)

Původní koncepci muzea nastínil v roce 1947 Z. Wirth. Na jejím základě do *Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/ 1945 Sb. a 108/1945 Sb.* zanesl následující typologii pro něj vybíraných předmětů:

„Pro muzeum osobní a společenské kultury v zámku Jemništi se shromažďují (pokud možno ve zvláštních bednách nebo kufrech) tyto předměty:

a. kroje a stejnokroje, mužské, ženské, dětské se vším příslušenstvím a doplňky, toaletní potřeby;

b. šperky (včetně obchodní bižuterie), upomínkové předměty, poutní devocionálie, ružence atd.

c. stolní přístroje ze starších období;

d. kuchyňské nádobí, nářadí a nástroje i svítidla ze všech materiálů a období;

e. hry společenské, hračky, modely nábytku apod.

f. sportovní nástroje a pomůcky;

g. vozidla, nosítka, kočárky dětské, kolébky;

h. textilie krejčovské a toaletní všech dob a technik;

i. literatura a grafika o společenském životě, módě a kroji.“

V roce 1953 převedlo MŠVU muzeum se všemi sbírkami do správy Uměleckoprůmyslového musea jako jeho pobočku.⁷¹ Instituce přejmenovaná na Muzeum módy byla v roce 1961 zrušena. Většina sbírek zde však zůstala, přemístěny na jiné objekty musely být až po navrácení objektu původnímu majiteli po roce 1989.

Dokumentace převodu mobiliáře do Muzea osobní a společenské kultury v zámku Jemniště:
NA, fond SPS – dodatky, kart. 107, inv. č. 69–71.

2.5.1.2. Situace po zrušení Národní kulturní komise

Národní kulturní komise se jako samostatná instituce s nebyvale velkými pravomocemi postupně začala jevit ve stále semknutějším systému správy totalitního státu jako špatně kontrolovatelný a ovladatelný solitér a byla ke konci roku 1951 zrušena.⁷² Správa jí vybraných státních hradů a zámků přešla částečně přímo pod ministerstvo školství, věd a umění (do kompetence jeho oddělení pro ochranu památek v rámci pátého odboru), částečně pod referáty pro školství, osvětu a tělesnou výchovu příslušných krajských národních výborů. Tento model se však ukázal jako nepříliš funkční, zvláště s ohledem na nedostatek kvalifikovaných pracovníků na krajských národních výborech. V objektech, kde do zrušení NKK nebyl proces třídění a převozu mobiliáře dokončen, postupoval pod hlavičkou ministerstva víceméně podle stejného systému.

2.5.1.3. Státní památková správa – založení operativně technické evidence (tzv. černé knihy)

Do určité míry jako nouzové, prozatímní opatření byla proto vytvořena jednotná centrální instituce tzv. **Státní památková správa**, která sloučila všechny orgány státní památkové péče a spojovala v sobě funkci odbornou, metodickou i výkonnou.

⁷¹ O muzeu podrobně viz WEISS 2006.

⁷² Usnesením 127. schůze vlády ze dne 6. 2. 1951 uložila vláda Ministerstvu vnitra, aby v dohodě s Ministerstvem školství, věd a umění připravilo návrh legislativního opatření o reorganizaci a sjednocení státní památkové péče. Viz Intimát Ministerstva školství, věd a umění č. 929/51-S/4 ze dne 12. 2. 1951, publikováno v NESVADBÍKOVÁ 1983, příloha 66.

Státní památková správa zahájila svoji činnost v rámci zde diskutované agendy **celoplošnou revizí a novou inventarizací** mobiliáře uloženého v jí spravovaných objektech, a to jak předmětů se statusem státního kulturního majetku, tak užitkových předmětů.⁷³ Revize i inventarizace probíhaly současně a prováděli je především v letech 1953 a 1954 většinou smluvní externí zaměstnanci, často penzisté bez příslušného odborného vzdělání, kteří prošli speciálním školením. Na objektech většinou pracovali ve dvojici, v rozsáhlejších sběrnách jich však mohlo být i více.

Revize probíhala, v případě původního zámeckého mobiliáře, který se zde nacházel v době vyvlastnění (dnes označován jako kmenový), podle inventáře vytvořeného pracovníky NPF. Položky zjištěných předmětů byly většinou označeny značkou ve formě křížku v kroužku (viz příklad níže obr. 23). U svozového mobiliáře byly předměty kontrolovány podle eliminačních přejímacích seznamů. Nenalezené předměty byly zapisovány do protokolu z revize, a to včetně těch, k nimž byla dokumentace o zápůjčce či přesunu na jiný objekt státních hradů a zámků.

Současně byly týmiž pracovníky vytvářeny nové inventáře, úředně ve své době nazývané **operativně technická evidence**, záhy však se díky charakteru jejich následné knižní vazby vžilo označení „**černé knihy**“.⁷⁴

Každému předmětu bylo přiděleno **nové inventární číslo**,⁷⁵ najdeme zde však v prvním sloupci i původní eliminační číslo, které mu přidělila soupisová komise NPF (či u později vyvlastněných objektů ONV), označené jako „staré číslo“. Pokud se jednalo o předmět z různých důvodů nezanesený do soupisu, který tím pádem neměl eliminační číslo, byl do inventáře zanesen jako b. č. (bez čísla). Předměty měly být v těchto inventářích charakterizovány co nejpodrobněji – typ předmětu (obraz, komoda, džbán), materiál (lipové dřevo, porcelán, cín), technika (olej, dřevořezba, intarzie), rozměry, barva, slohové zařazení, datace, autorské signatury či jiné značky a případné poškození. Inventáře byly sestavovány zvlášť pro kmenový mobiliář a zvlášť pro svozový, který byl sepisován podle svého původu.

Celému procesu asistoval **správce objektu**, jehož úkolem bylo veškerý mobiliář zpřístupnit a který také svým podpisem stvrzoval souhlas s výsledky inventarizace zanesenými do závěrečného protokolu. Role správce objektu byla v této době po všech stránkách velmi náročná. Kromě toho, že dohlížel na technický stav budov i parku a zajištění návštěvnického provozu, nesl také hmotnou zodpovědnost za veškerý ve skladech uložený i instalovaný mobiliář, vedl evidenci jeho zápůjček, převodů na jiný objekt či naopak přírůstků.

Přesuny a zápůjčky předmětů označených za státní kulturní majetek se staly již od konce 40. let relativně běžnou záležitostí. Tvůrci instalací na dalších státních hradech a zámcích si přijížděli vybírat mobiliář, který by splňoval parametry k těmto účelům, předměty se zapůjčovaly na výstavy, ale i filmovým produkcím. Po vzniku operativně technické evidence (černých knih) se do ní tyto přesuny, často s číslem příslušného předávacího dokumentu, poznamenávaly. O dokumentaci celého procesu viz kap. 3. *Doporučené postupy a praktiky pro identifikaci provenience předmětů a mobiliárních souborů.*

⁷³ Tato revize a inventarizace mobiliáře byla jedním z nejvýznamnějších kroků, kterými Ministerstvo školství a osvěty odpovědělo na vládní usnesení z 10. 3. 1953, jímž mu bylo uloženo učinit nutná opatření k odstranění nedostatků ve správě státního kulturního majetku (VINTER 1983, s. 203).

⁷⁴ Původně volné listy inventářů byly svázané ještě v průběhu 50. let, jedna kniha zůstávala na objektu, druhá byla uložena v pražském ústředním pracovišti.

⁷⁵ V současnosti v evidenci Národního památkového ústavu vedené jako staré inventární číslo.

Kč. 15376/100

ČESKOSLOVENSKÝ STÁTNÍ FILM
VÝROBA

Praha, dne 24. 5. 1951.

Objednací list čis. 100.

PRO PROVOZNI ÚČTÁRNU.

FILM > CÍSAŘŮV PEKARĚ
VÝPRAVA

Objednali jsme u Vás pro film

níže uvedené předměty:

Účty zasílejte výhradně na adresu Československý státní film Praha II, Jindřišská ul. 34, s označením: jména filmu.

Položka	P ř e d m ě t	V ceně Kčs
1.	Stěcl mun. řezoucí č. 1539 poskrozu udly	3.000
2.	" točící nohy byl. č. 435 " - Poloha	5.000
3.	" " " " 444 (poskrozu)	5.000
4.	Štíplo mun. řez. 9106	1.000
5.	~~Štíplo~~	
6.	5 plováček velké 3714 3716	
7.	" " 3718 3717 3713	60.000
8.	" částecí obřívání a potleskání	
9.	kupce obřívání žit. kormany, císařský	2.000
10.	3. kormany mokození	6.100
11.	1. kormany hudož. + palice	
12.	a. obřívání plováček	7.000
13.		
14.		
15.		
16.		
17.	Zboží do daňové vázaného oběhu. Všeobecnou daň neúčtujte.	
18.	Výnos min. financí ze dne 4. 3. 1949	
19.	č. 8.940/49-VI/3.	
20.		

*) Uvedené předměty jsou dodavatelem propůjčeny od ..... do ..... 195 ..

*) Uvedené zboží je po zaplacení vlastnictvím Československého státního filmu.

Správnost dodávky, množství i cenu potvrzují:

Dodavatel: Incubator   Vedoucí výpravy: M. Hlaváček   Vedoucí filmového štábu: F. Týjma   Vedoucí skupiny: K. Kameník

*) Nehodící se škrtněte.
Reg. č. 2057/50 - IV - 100 bl. à 4 x 50 listů - 2701018

Obrázek 6: Příklad dokumentace zápůjčky předmětů, v tomto případě ze zámku Mnichovo Hradiště pro Československý státní film, 24. 5. 1951 (NA, fond SPS, kart. 347, inv. č. 229)

2.5.1.4. Krajská střediska památkové péče a ochrany přírody, Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků

Na základě ustanovení zákona č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách byl v roce 1959 zahájen proces decentralizace státní památkové péče. Většina agendy Státní památkové správy měla být postupně přenášena na **Krajská střediska státní památkové péče a**

ochrany přírody,⁷⁶ která jako svůj výkonný orgán nově zřizovaly krajské národní výbory.⁷⁷ Proces převodu správy státních hradů a zámků, včetně jejich mobiliáře, byl nejkomplikovanější z celé této agendy. Z toho důvodu byl prováděn postupně a až do protokolárního odevzdání budov objektu a samostatně provedeného předání jeho mobiliáře objekt fakticky spravovala **Státní památková správa v likvidaci**.

Pro řízení celého tohoto procesu vydalo Ministerstvo školství a kultury, které zůstalo nejvyšší instancí státní památkové správy, *Směrnice pro delimitaci bývalého státního kulturního majetku* ze dne 13. května 1959 čj. 22.131/59 Ú. 1. Na základě těchto směrnic byla zřízena tzv. **Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků**. Komise byla iniciativním a poradním orgánem ministerstva (především oddělení V/2). Byly v ní zastoupeny – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP), Národní galerie, Uměleckoprůmyslové museum, Národní muzeum a Státní památková správa v likvidaci. Komisi vedl ředitel Národní galerie historik umění Vladimír Novotný (1901–1977).

Jejím nejdůležitějším úkolem bylo nové roztrídění mobiliáře státních hradů a zámků, jemuž dosud příslušel status státního kulturního majetku. Ten byl však zrušen vydáním památkového zákona č. 22/1958 Sb. a bylo nutné rozhodnout, které předměty mohou získat tímto zákonem nově zavedený **status kulturní památky**. Podle *Směrnic pro odborné vytrídění movitého majetku, prohlášeného podle zák. č. 137/46 Sb. za státní kulturní majetek, pro nakládání s movitým majetkem pro kulturní využití neupotřebitelným a pro instalace státních hradů a zámků* se mělo jednat o předměty, „*které z hledisek uměleckých, historických nebo dokumentárních jsou památkami ve smyslu § 2 zák. 22/1958 Sb. a jsou vhodné pro umístění v expozicích na státních hradech a zámcích, popřípadě v museích a galeriích nebo pro jiné kulturní využití.*“⁷⁸

Pro schválení konkrétních návrhů na **vytrídění mobiliáře na jednotlivých objektech** si Koordinační komise vytvářela subkomise, v nichž kromě jejich zástupců byli ještě zástupci příslušného Krajského střediska SÚPPOP. Před příchodem této subkomise provedl odborník z pražského ústředí SÚPPOP tzv. návrh na vytrídění, tedy vybral předměty, které podle něj splňují v zákoně i ve zmiňovaných směrnicích dané podmínky pro udělení statusu kulturní památky. Subkomise je následně během několika dnů přímo na místě posoudila a vytvořila seznam těch, jejichž výběr schválila, někdy označovaných také jako **předměty kategorie A**. Již v průběhu tohoto procesu byly v příslušném inventáři (operativně technické evidenci – černé knize) a přímo fyzicky tyto předměty označeny **zeleným křížkem**. Současně mohlo být také rozhodnuto o předání některých z nich centrální sbírkové instituci. Předmět byl v takovém případě také prohlášen za kulturní památku, byl však převeden do sbírek muzea či galerie a vyloučen z operativně technické evidence.

Zbývající předměty, původně patřící mezi státní kulturní majetek, byly opatřeny červeným křížkem. Zvláštní, třetí skupinu označovanou žlutými křížky tvořily předměty, které pocházely z podstat, u nichž byla omezena majetkoprávní dispozice, tedy ty, jejichž vyvlastnění ve prospěch československého státu bylo napadeno jako neoprávněné, a to zvláště z toho důvodu že jejich majitelé byli v době vydání příslušných prezidentských dekretů a dalších vyvlastňujících zákonů cizími státními příslušníky.⁷⁹ Ministerstvo školství a kultury

⁷⁶ BÍLKOVSKÝ – ŠTVERÁK 1990, s. 1–19.

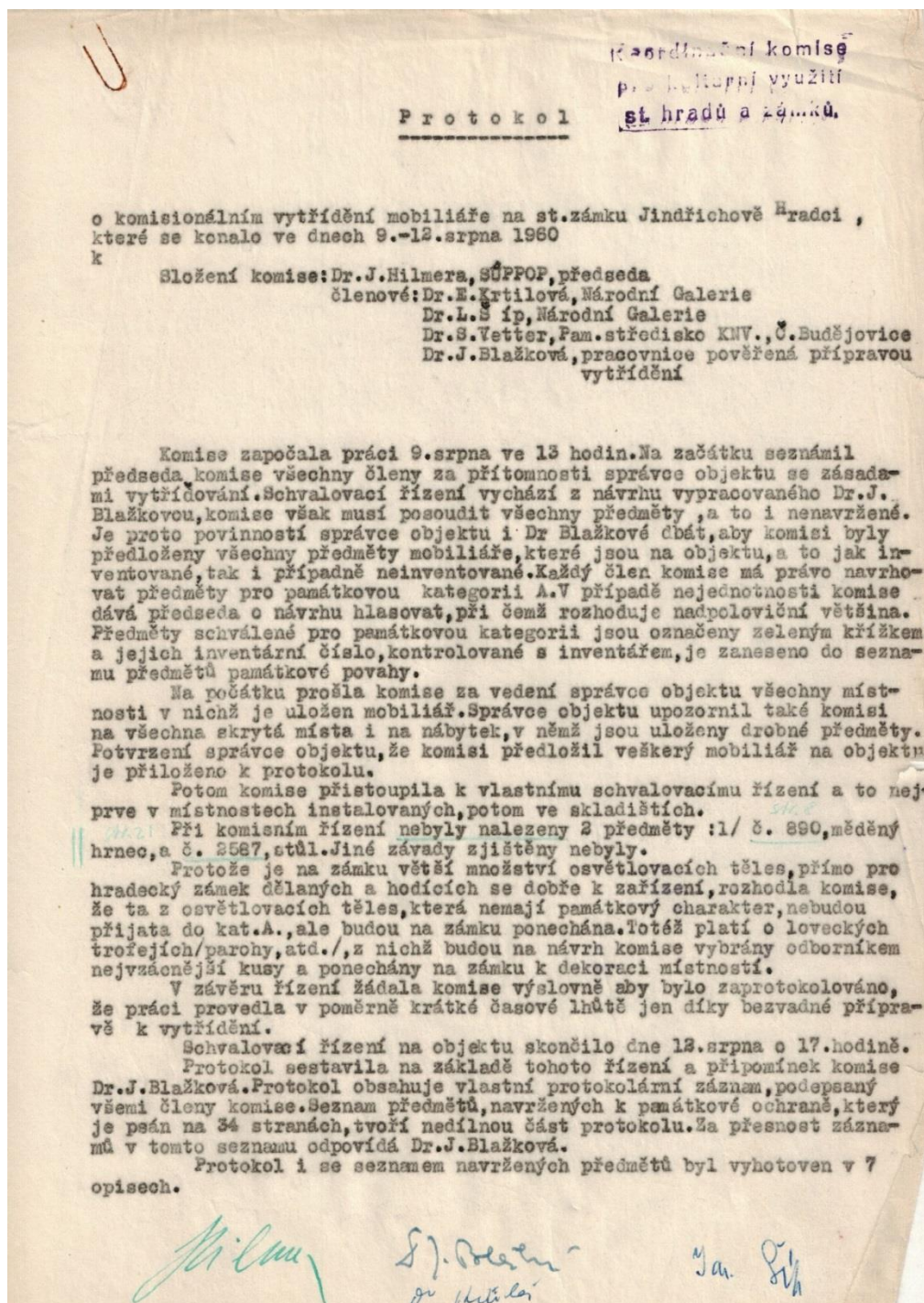
⁷⁷ Oběžník – Přímá instrukce pro výkonné orgány národních výborů, 13. 5. 1959, NA, fond SPS, kart. 27, inv. č. 67.

⁷⁸ Viz Návrh směrnic pro odborné vytrídění movitého majetku, prohlášeného podle zák. č. 137/46 Sb. za státní kulturní majetek, pro nakládání s movitým majetkem pro kulturní využití neupotřebitelným a pro instalace státních hradů a zámků, 1959, NA, fond SPS – dodatky, kart. 29, inv. č. 51.

⁷⁹ [...] *předměty, vytríděné z těch majetkových podstat, při jejichž převodu Státní památková správa v likvidaci zvláštním opatřením upozornila přejímající organizaci na omezení majetkoprávních dispozic.* Směrnice pro odborné vytrídění movitého majetku, prohlášeného podle zák. č. 137/1946 Sb. za státní kulturní majetek, pro

po konzultaci se SÚPPOP následně seznam předmětů kategorie A schválilo, čímž byl završen proces jejich prohlášení za kulturní památky.

Obrázek 7: Protokol o komisionálním vyřídění mobiliáře na státním zámku Jindřichově Hradci, 12. 8. 1960 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 72, inv. č. 109)

nakládání s movitým majetkem pro kulturní využití neupotřebitelným a pro instalace státních hradů a zámků, návrh, 1959 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 29, inv. č. 51). Mžýková k tomu uvádí: „žlutými křížky měl být označen NEKONFISKOVANÝ, jaksí navíc přidružený mobiliář, o němž původní majitelé asi nevěděli. S takto označenými předměty se nesmělo dále nakládat, neměly být instalovány do expozic, nesměly se restaurovat, měly jen pozvolna chátrat v čtyřicetiletém tichu depozitářů.“ (MŽYKOVÁ 1994, s. 19).

34

2.5.2. Další sbírkové a jiné kulturní či školské instituce, orgány a instituce státní správy

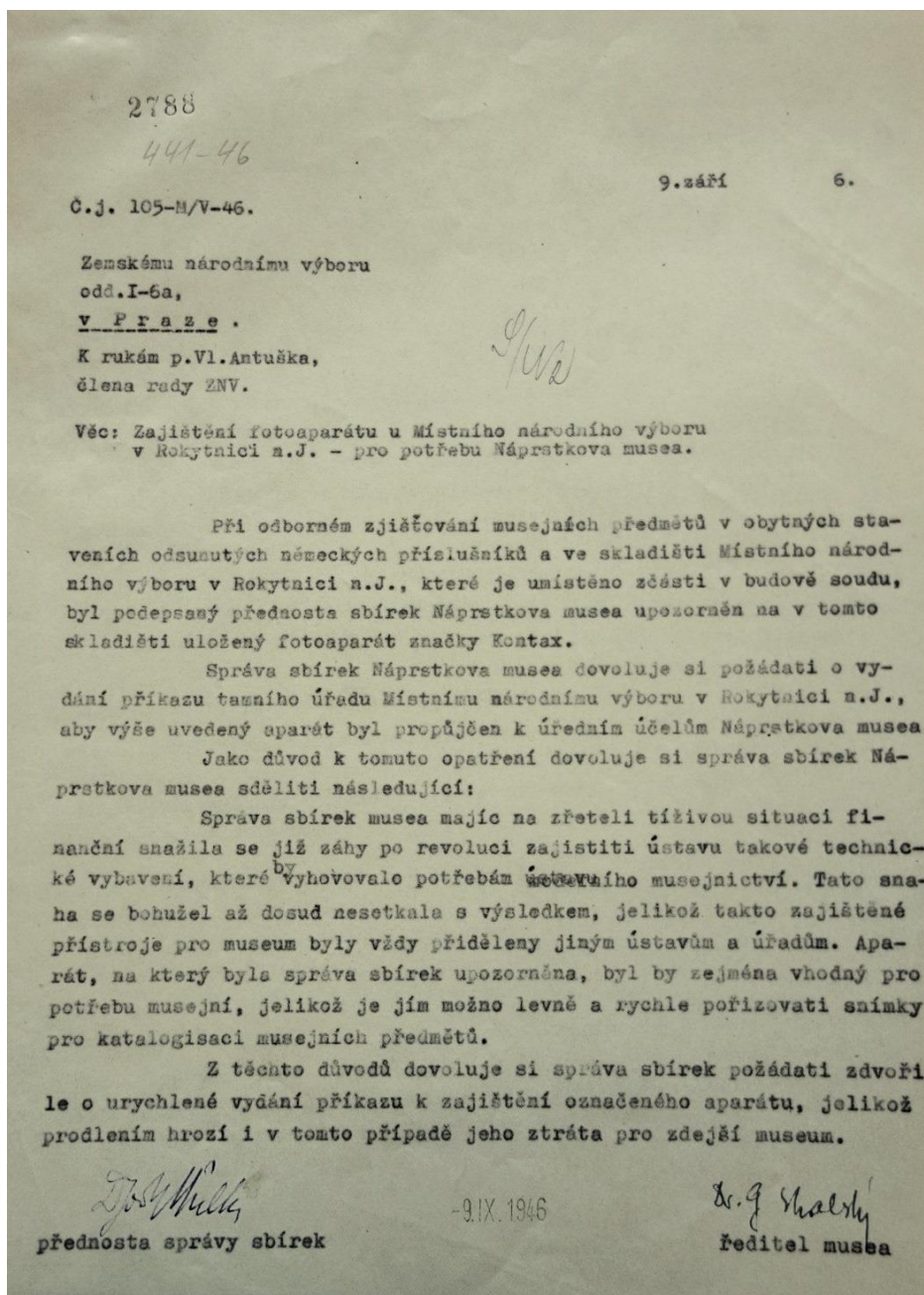
2.5.2.1. Centrální sbírkové instituce (předměty získané před vznikem Národní kulturní komise)

Centrální veřejné sbírkové instituce byly víceméně nuceny bezprostředně po skončení 2. světové války pod tlakem událostí vyvinout vlastní aktivity k záchraně různým způsobem ohrožených památek. Úřady i jednotlivci se na ně přímo obraceli a žádali je o zásah v jejich prospěch. V prvních dnech po osvobození se zaměřily zvláště na situaci v Praze a v Brně, což bylo logisticky nejsnazší a současně velmi akutní. Drtivá většina zdejších Němců byla totiž již během května soustředěna v internačních táborech či vyhnána při divokých odsunech, jejich soukromý majetek zůstal často bez úředního dohledu a stával se proto cílem rabování. Osířelé kulturně hodnotné předměty byly různými orgány do výše jmenovaných institucí přiváženy i jednotlivci přinášeny. Instituce se také snažily prověřovat informace o ohrožených památkách doručené poštou či častěji sdělené telefonicky. Každá z institucí přistoupila s ohledem na charakter materiálu, personální vybavení i vlastní organizační strukturu k zajišťování ohrožených památek poněkud jinak.

Jejich zástupci začali již v průběhu června 1945 podnikat stále četnější cesty mimo Prahu a Brno, nejprve do blízkého okolí, záhy se však zaměřovali na vzdálenější lokality v pohraničí, kde byla míra ohrožení památek nejvyšší. Jejich cesty byly často přesně cílené, hledali konkrétní sbírku, o níž věděli, že byla uložena v určitém objektu či byla v majetku konkrétní osobnosti nebo byli vyzváni pověřenci z regionů, respektive regionálními orgány státní správy, aby posoudili hodnotu zajištěných předmětů, případně je i převzali pro svou instituci.

K nejvýznamnějším institucím zapojeným do uvedeného procesu patřily pražské Národní muzeum a Národní galerie.

Národní muzeum specializující se na celou škálu často velmi specifických sbírkových předmětů pověřovalo v prvních dvou poválečných letech podle typu předmětů většinou jednotlivé specialisty z řad svých zaměstnanců. Ti nejprve ověřili danou informaci a následně většinou na místě posoudili hodnotu předmětu či předmětů, které poté buď převzali do sbírek svého oddělení, či doporučili k převzetí jinému muzeu, případně, pokud nebyly příliš cenné, je nabídli pro využití ve školních kabinetech. Nejpočetnější přírůstky mělo v této době numismatické oddělení muzea. Důvodem bylo zřejmě to, že hodnota historických mincí byla i pro většinu laiků dobře rozpoznatelná a nesporná. Kromě masově rozšířeného rozkrádání zařízení Němci opuštěných bytů bylo totiž pro ohrožené památky prakticky stejným nebezpečím nerozpoznání jejich skutečné hodnoty a její nezohlednění v další manipulaci s nimi. Agendu konfiskátů zde vyřizovala zvláště numismatička Emanuela Nohejlová-Prátová (1900–1995). Početné přírůstky však zaznamenala také většina dalších oddělení, včetně knihovny muzea.

Obrázek 8: Žádost Náprstkovského muzea ZNV v Praze o přidělení fotoaparátu ze sběrný MNV v Rokytanici n. Jizerou, 9. 9. 1946 (Archiv Národního muzea, fond Registratura Národního muzea, kart. 170, složka 1946 Náprstkovského muzeum)

Národní galerie byla v prvním období po osvobození vyzývána především k převzetí sbírek obrazů, plastik, případně i cennějších grafických listů z německých bytů a opuštěných zámků.⁸⁰ V souvislosti s touto agendou se nejčastěji objevuje jméno historika umění Vojtěcha Volavky (1899–1985).⁸¹

⁸⁰ Například z bytu hraběte Des Fours-Walderode na pražském Smíchově, sbírek hraběte E. Ledeboura-Wichelna ze zámku Milešov, či F. Ringhoffera ze zámku Kamenice. (Viz Archiv Národní galerie, fond Národní galerie (1897) 1945–1990, Inventář „Z“, I, 1–1952.)

⁸¹ Zprávy o jeho činnosti viz Archiv Národní galerie, fond Národní galerie (1897) 1945–1990, kart. 13, Zajišťování 251.

IV	0183	Vánoční miska másová	Ne konpacová	2	obj, dřev	v. 9 š. 11	Průh. 20.12.49 F. K. K. Praha I.	23./V 1945	Podle...
I	0184	Antennett Brandeis	Vnitřní skříňka S. Marco v Ben	700 -	obj, dřev	v. 25 š. 15	Průh. 20.12.49	23./V 1945	Podle...
I	0185	Jant Vavřettil(?)	Italská křesla	600 -	obj, dřev	v. 18 š. 23.5	"	23./V 1945	Podle...
I	0186	Vánoční miska 2 2. pol. 18. st. l.	Křesla s třemi a hradem	1000 -	obj, dřev	v. 18 š. 21.5	"	23./V 1945	Podle...
I	0187	Vánoční miska 2 2. pol. 18. st. l.	Křesla s třemi a hradem (protýžal)	1000 -	obj, dřev	v. 18 š. 21.5	"	23./V 1945	Podle...
I	0188	Vánoční miska 2 1. pol. 19. st. l.	Voketum	1000 -	obj, dřev	v. 22 š. 2.4	"	23./V 1945	Podle...
I	0189	Falun Vavřettil	Alpská křesla	7	obj, dřev	v. 24 š. 19	Průh. 20.12.49	23./V 1945	Podle...
I	0190	Vánoční miska 2 2. pol. 19. st. l.	Voketum baran	3000 -	obj, dřev	v. 24 š. 20	"	23./V 1945	Podle...
I	0191	Kopie jedl. misky s nádobou (18. st. l.)	Biblická scéna	2000 -	obj, papír	v. 30 š. 20	"	23./V 1945	Podle...
I	0192	F. Tschy	Nápisní Seing	4000 -	obráz, papír		Jug. Hermann List, Praha VII	18./VI 1945	Podle...
I	0193	Ant. Procházka	Tančírna scéna	800 -	obráz, papír		"	18./VI 1945	Rev. 1954
I	0194	Hilfstrümpf - R. Frier	Podlaha dány	100 - 150 -	obráz, papír		voj. kn. Zedler Melzer in Lorovic	12./VI 1945	Podle...
I	0195	A. Claret (1832)	Podlaha mlokůva miska	2.500 - 4000 -	obráz, papír		"	12./VI 1945	Rev. 1954

Obrázek 9: Strana z Inventáře „Z“ I, uprostřed na pravé straně je jméno posledního majitele uměleckého díla (Archiv Národní galerie, fond Národní galerie (1897) 1945–1990)

Rozhodnout o osudu předmětů z konfiskovaných podstat **získaných do sbírek jednotlivých institucí před vznikem Národní kulturní komise** však měla podle zákona č. 137/1946 Sb. NKK. Z toho důvodu žádala zvláště v letech 1949 a 1950 sbírkové instituce o zaslání seznamů těchto předmětů i s uvedením posledního majitele, pokud byl znám. Ve sbírkách centrálních institucí byly předměty poté v drtivé většině ponechávány, po vystavení reverzu na ně, jako **deponát NKK** a později jejich nástupců. Definitivně přešly do majetku těchto institucí až na počátku 60. let v souvislosti se zrušením statusu státního kulturního majetku zákonem č. 22/1958 Sb. a zavedením statusu kulturní památky.

Dokumentace převodu konfiskátů na veřejné sbírkové instituce před vznikem NKK viz kap. 2.5.2.2. *Centrální sbírkové instituce (předměty předané Národní kulturní komisí a jejími nástupci).*

2.5.2.2. Centrální sbírkové instituce (předměty předané Národní kulturní komisí a jejími nástupci)

Pro centrální sbírkové instituce vybíraly třídící komise předměty nejkvalitnější a předměty speciálního charakteru. Všechny předměty předané sbírkovým institucím zůstávaly oficiálně jako státní kulturní majetek pod správou Národní kulturní komise (respektive později jejich nástupců Ministerstva školství, věd a umění a Státní památkové správy) a byly jim propůjčeny na **depozitní revers**.⁸² Tento doklad vypracovala přijímající instituce po převzetí a kontrole předmětů (na základě **eliminačního seznamu**, v případě konfiskátů podle dekretu č. 108/1945 Sb. podle **přejímacího protokolu** – viz kap. 2.4. *Mobiliář z objektů*

⁸² K jejich převodu do vlastnictví těchto institucí došlo až na počátku 60. let.

vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.). Obsahoval soupis předaného mobiliáře, včetně základního popisu každého předmětu, ten však byl většinou převzat z eliminačního seznamu (zřejmě pro jednoznačnost jeho identifikace), je zde i eliminační číslo a odhad hodnoty jednotlivých předmětů na předválečném trhu se starožitnostmi. Pro mobiliář z jedné podstaty se připravoval prakticky vždy samostatný depozitní revers. Tento doklad zůstával většinou ve složce daného objektu v dokumentaci Státní památkové správy (dnes fond Státní památková správa – dodatky), často také v písemnostech dokládajících styk Národní kulturní komise či Státní památkové správy s příslušným muzeem či galerií (opět fond Státní památková správa – dodatky) a v archivu dané sbírkové instituce (viz dále).

Hlavní příjemci mobiliáře a knih z vyklízených objektů

- Národní galerie, Praha

Národní galerii NKK předávala nejkvalitnější obrazy, plastiky, kresby a původní grafické listy. Převzetí těchto konvolutů z jednotlivých podstat bylo dokumentováno výše nastíněným způsobem – eliminační seznam (protokol), depozitní revers, kde je uvedeno již nové přírůstkové číslo galerie. Přírůstky byly zapisovány do Inventáře „Z“ (Zajišťování) opět s uvedením přírůstkového čísla.

Dokumentace převodu konfiskátů na Národní galerii:

NA, fond SPS – dodatky

kart. 165–167, inv. č. 257

kart. 197, inv. č. 343

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 35–37, inv. č. 105

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

Archiv Národní galerie, fond Národní galerie v Praze, dílčí část 1945–1958

kart. 6, inv. č. 242

kart. 7, inv. č. 241, 242

kart. 8, inv. č. 242.

Inventář „Z“ (Zajišťování) (přírůstky, včetně své provenience, předávající instituce a data převzetí).

- Národní muzeum, Praha

Jednotlivým oddělením byly předávány nejcennější předměty specifického charakteru, nejčastěji se jednalo o numismatické sbírky, sbírky archeologických nálezů a přírodovědecké sbírky. Hudební oddělení přejímalo notové záznamy a nejhodnotnější hudební nástroje, a to většinou na základě osobního posouzení zaměstnance tohoto oddělení Alexandra Buchnera (1911–2000). Toto oddělení se stalo i odborným garantem hudebních nástrojů ponechaných na státních hradech a zámcích.

Dokumentace převodu konfiskátů na Národní muzeum:

Archiv Národního muzea, fond Registratura Národního muzea (RNM)

Fond je řazen chronologicky, dokumenty týkající se konfiskací jsou založeny v patřičném roku, a to buď přímo ve složce s názvem "Konfiskáty", "Sbírky" nebo ve složkách jednotlivých oddělení (např. 1947 IV Historicko-archeologické oddělení), případně ve složce Zprávy o služebních cestách.⁸³

Depozitní reversy jsou uloženy často také ve spisovných jednotlivých oddělení muzea.

NA, fond Státní památková správa

kart. 631, inv. č. 235 (složka Národní muzeum. Seznam nepřátelského majetku z roku 1947)

NA, fond Státní památková správa – dodatky

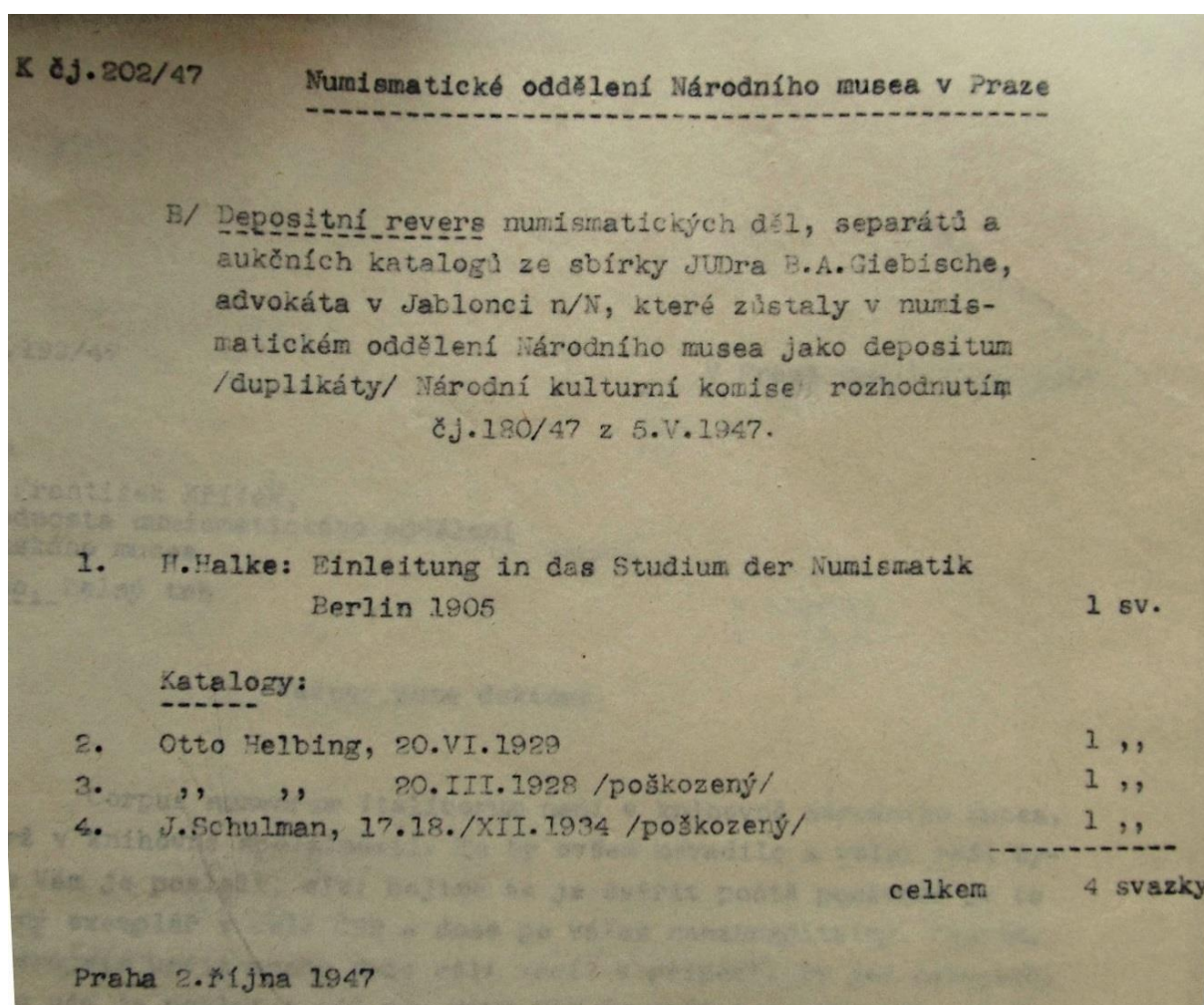
kart. 168–171, inv. č. 257

kart. 198, inv. č. 343

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

⁸³ Jedná se skoro o 1 000 záznamů nejrůznějšího typu – žádosti o prohlídky objektů nebo sbírek, depozitní reversy, seznamy převzatých předmětů, potvrzení o jejich převzetí nebo zprávy ze služebních cest.

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).
NA, fond Státní památková správa
kart. 35, inv. č. 100
kart. 38–39, inv. č. 106–111.

Obrázek 10: Depositní revers Numismatického oddělení Národního muzea na publikace ze sbírky B. A. Giebische z Jablonce n. Nisou, 2. 10. 1947 (Archiv Národního muzea, fond Registratura Národního muzea (RNM), kart. 180, složka 1947, VIII Numismatické oddělení)

- Náprstkovo muzeum, Praha (dnes Národní muzeum, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur)

Náprstkovo muzeum bylo od roku 1944 součástí Národního muzea, vzhledem k množství předmětů a publikací, které přebíralo, jej však zde uvádíme samostatně. Muzeum přejímalo cennější sbírky i jednotliviny **z oblasti mimoevropské etnografie**. Do muzejní knihovny vedené členem pléna NKK Bohumírem Lifkou byly předávány publikace týkající se cestování (včetně evropských zemí) a fotografická dokumentace týkající se zahraničních cest. Posledně jmenovaná dokumentace, soustředěná později do samostatné fotografické sbírky knihovny, byla patrně v 60. letech 20. století předána do Archivu Národního muzea. Zde dnes figuruje jako sbírka (fond) Národní kulturní komise.

Dokumentace převodu konfiskátů na Náprstkovo muzeum:
Národní muzeum, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur
dokumentace uložena v oddělení správy, evidence a péče
Archiv Národního muzea, fond Registratura Národního muzea (RNM)

viz Dokumentace převodu konfiskátů na Národní muzeum.

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 171, 172, inv. č. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

A.

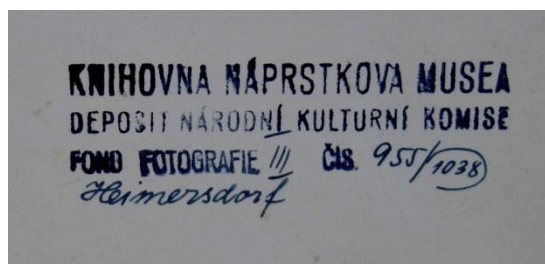
KNIHOVNA NÁPRSTKOVA MUSEA V PRAZE

Čj.292/50-kn.-Dr.L. V Praze dne 17. listopadu 1950.

V ý k a z n e p ř á t e l s k é h o m a j e t k u
konfiskovaného podle dekretu presidenta republiky ze dne 25.X.1945 č.108 Sb.
p ř i d ě l e n é h o j i ž k n i h o v n ě N á r o d n í k u l t u r -
n í k o m i s í :

Číslo běžné:	Okres:	Místo:	Jméno dřívějšího majitele:	Stručné označení konfiskátu:	Poznámka o přidělení:
A.1.	Praha	Praha II. Washingtonova 17.(Z 2I.VI. 1945.)	Dr.Edmund Weigand	Knihovna vědecká o 824 dílech a 1190 sv. v odhad.ceně 19.290.-Kčs.	Přiděleno vým.NKK čj.238/47 ze 17.V. 1947.
A.2.	Praha	Praha VIII.čp. 1158.(Ze 6.IX. 1945.)	Dr.Hans Wolff	Knihovna vě- decká a regály, 2948 inv.čísel v odh.ceně Kčs 16.879.-	Přiděleno vým.NKK čj.1663/49 z 12.III. 1949.
A.3.	Brno	Brno,Zemské mu- seum moravské (Z 20.IX.1947.I	Grossmann	Tropická přílba cest.Dra E.Holu- ba z let 1884-87 v odh.ceně 1000.- Kčs.	Přiděleno vým.NKK čj.1842/47 z 20.IX. 1947.
A.4.	Horšovský Týn	Poběžovice, zámek.(Z 12.a 13. VIII.1948.)	Dr.Hans Coudenhove Kalergi Ronspergheim	519 svazků vědeckých děl v odh.ceně 12.000.-Kčs.	Přiděleno vým.NKK čj.2858 a1 48 ze 6.VII.48.
A.5.	české a moravské okresy	Uherčice Vinoř Heimersdorf Zahrádky Jindřichovice pod Smrkem Moravec Lomnice na Mor. Lázně u Chudenic Krásná Hora,Kamýk Višňová Veselí nad Moravou Loučen Peruc Lešná Teplice Strážnice Slatinany Horní Vidím,Mníšek	Dr.Leop.Berchtold Bělohříbek Heintschel Andrassy-Kaunitz Nostitz Gudenus Serényi Czernin neurčeno neurčeno Chorinský Thurn-Taxis Thun-Hohenstein Seilern Clary Magnis Auersperg Kast a j.	148 kusů fotografií 279 " 1038 " 49 " 93 " 8 " 345 " 87 " 19 " 335 " 64 " 31 " 33 " 220 " 45 " 39 " 334 " 202 "	Přiděleno 23.IV.46. 12.III.47 22.III.46 4.V.1946 2I.V.1946 2I.V.1946 2I.V.1946 30.VI.46 30.VI.46 12.IX.46 15.X.46 15.XI.46 I.XI.946 27.I.47 27.I.47 8.II.947 12.3.47 I.IV.47

Obrázek 11: Výkaz konfiskovaného majetku převzatého knihovnou Náprstkovy muzea, 17. 11. 1950 (Archiv Národního muzea, fond Registratura NM (RNM), kart. 193, složka 1950 Depozita VIII)

Obrázek 12: Razítka označující cestovatelskou fotografickou dokumentaci pocházející z konfiskovaných podstat, která byla nejprve uložena v knihovně Náprstkovy muzea, dnes tvoří samostatnou archivní sbírku NKK v Archivu Národního muzea

- Moravské zemské muzeum, Brno

Toto muzeum, podobně jako pražské Národní muzeum, přebíralo hodnotnější sbírky i jednotlivé **předměty specifického charakteru**, ovšem **z území Moravy**. Charakter jeho činnosti v tomto směru byl do značné míry obdobný jako u Národního muzea, které, ač teritoriem jeho působnosti bylo celé Česko, se mnohem více soustředilo na Čechy.

Dokumentace převodu konfiskátů na Moravské zemské muzeum:

Moravské zemské muzeum, fond Moravské zemské muzeum.

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 151, 152, inv. č. 206

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

- Uměleckoprůmyslové museum, Praha

Muzeum přebíralo **nejhodnotnější uměleckořemeslné výrobky**, z nich nejrozsáhlejší jsou jistě konvoluty keramických a skleněných předmětů. Od počátku 50. let muzeum připravovalo ve spolupráci s NKK specializovanou expozici českého porcelánu na zámku v Klášterci nad Ohří, která byla pro veřejnost otevřena v roce 1953. Řada porcelánových předmětů z jiných šlechtických sídel byla proto převážena přímo sem.

Dokumentace převodu konfiskátů na Uměleckoprůmyslové museum:

Uměleckoprůmyslové museum

dokumentace Centra evidence sbírek.

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 165–167, inv. č. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 35, inv. č. 101

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

- Státní zemědělské muzeum, Praha (dnes Národní zemědělské muzeum)

Podle *Směrnice pro vytřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/45 a 108/45 Sb.* i podle dokumentů týkajících se třídění mobiliáře jednotlivých objektů se pro zemědělské muzeum vybíraly „**hlavně obrazy lovné zvěře, lovu a honů (i karikatury)**“, ale také **ukázky zemědělské techniky**. V roce 1948 se součástí tohoto muzea staly také sbírky bývalého Lesnického a mysliveckého muzea v Brně.

Dokumentace převodu konfiskátů na Státní zemědělské muzeum:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 175, inv. č. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

Nepodařilo se zatím zjistit, zda se dokumentace těchto přírůstků nachází také v Národním zemědělském muzeu, registratuře muzea, která je neuspořádaným fondem.

- Státní vojenské muzeum, Vojenský historický ústav, Praha (dnes Národní vojenské muzeum v Praze)

Podle *Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/45 a 108/45 Sb.* i podle dokumentů týkajících se třídění mobiliáře jednotlivých objektů se pro zemědělské muzeum vybíraly „**obrazné i plastické dokumenty z oboru vojenství (i karikatury).**“

Dokumentace převodu konfiskátů na Státní vojenské muzeum, Vojenský historický ústav:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 173, inv. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

- Státní mapová sbírka, Praha (dnes Mapová sbírka Sekce geografie Přírodovědecké fakulty UK Praha)

Mapová sbírka byla součástí Geografického ústavu UK již od roku 1891. Podle *Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře konfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/45 a 108/45 Sb.* i podle dokumentů týkajících se třídění mobiliáře jednotlivých objektů se pro ní vybíraly „**mapy všech druhů a atlasy.**“

Dokumentace převodu konfiskátů na Státní mapovou sbírku:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 179, inv. 261

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

- Státní technické muzeum, Praha (dnes Národní technické muzeum)

Podle *Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře konfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/45 a 108/45 Sb.* i podle dokumentů týkajících se třídění mobiliáře jednotlivých objektů se pro toto muzeum vybíraly „**technické památky hmotné i v obrazech.**“

Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce, jež byl součástí tohoto muzea, viz dále text o archiváliích.

Dokumentace převodu konfiskátů na Státní technické muzeum:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 172, 173, inv. č. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

- Další centrální sbírkové instituce

Židovské muzeum, Praha

Poštovní muzeum, Praha

Muzeum Aloise Jiráska

Muzeum Antonína Dvořáka

Muzeum Bedřicha Smetany

Muzeum hlavního města Prahy

Mozartovo muzeum na Bertramce

Dokumentace převodu konfiskátů na další centrální sbírkové instituce:

NA, fond Státní památková správa – dodatky,

kart. 172, 173, inv. č. 257

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111.

2.5.2.3. Regionální muzea

Místním muzeím předávala NKK většinou pouze památky svým vznikem či ikonografií spojené s historií daného regionu. Konfiskované předměty, které zde byly uloženy před vznikem Komise a v prvním roce její činnosti (viz kap. 2.4. *Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.*), byly většinou podrobeny prohlídce jejími pověřenci a řada z nich byla předána centrálním sbírkovým institucím či do sběrů NKK. Pravomoc daná zákonem o Národních kulturních komisích se vztahovala na veškerý státní movitý i nemovitý majetek kulturní hodnoty,⁸⁴ pouze ona měla tedy kompetenci vytipovat předměty hodné tohoto statusu a rozhodnout o tom, kdo je má nadále spravovat. Její představitelé v čele se Zdeňkem Wirthem zastávali názor, že do regionálních muzeí nepatří sbírkové předměty, jež byly vytvořeny bez vazby k danému kraji. Za relevantní regionální vazbu nebylo považováno umístění předmětu ve zdejší oblasti v posledních desetiletích či dokonce staletích. Ale ani vznik díla v příslušné oblasti nezaručoval jeho ponechání v muzeu, a to v případě, že svým významem region přesahovalo.

Dokumentace převodu konfiskátů na regionální muzea:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 151–162, inv. č. 202–253 (dokumentace převodu bývalého státního kulturního majetku do majetku regionálních muzeí spravovaných ONV a Jednotnými národními výbory, včetně depozitních reverzů na sbírkové předměty a publikace z konfiskovaného majetku)

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111

Velmi torzovitě písemná dokumentace v archivech regionálních muzeí.

⁸⁴ Zákon č. 137/1946 Sb. o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku, § 2.

S e z n a m

předmětů, vyříděných NKKomisí v Praze na základě zákona č.137/46 Sb. jako státní kulturní majetek z mobilního inventáře skonfiskovaného zámku Hrubá Skála a svěřený jako státní deposit do údržby a správy Městského vlastivědného muzea v Turnově.

Kamna válecová modře polévaná s portraitními reliéfy, a křídlatým nástavcem. Kopie podle renesančních vzorů z 2 pol.XIX.stol.	Kčs 2.000.-
Kamna dvojetáčková, spodek hranolový, svršek se akosenými nárožnicemi, akroterie s gotisujícími motivy.Na nárožích plastické hohy se znaky.Kachle barevně polévané s motivy podobiznovými z Genrovými. Osazeno na rámu a 5ti nohách. Kopie podle renesančních vzorů z 2.pol.XIX.stol.	Kčs 5.000.-
b.č.Melesná pokladna patrimoniálního úřadu se zámkem na více západů kolem 1800	Kčs 500.-
b.č.archaeologické a historické nálezy z okolí Hrubé Skály 6 kusů zbraní, 4 kuchyňské nářadí, 3 nástroje, 4 ostruhy 4 podkovy,váček mincí a granátové střepiny z 1866	Kčs 1.000.-
1579 oválná krabička s víčkem ze selensého a červeného mramoru XI.stol.	Kčs 500.-
1531,1532,1533 tři ovinové nádoby z r.1787,kolem 1800 a 1833	" 450.-
1662 zrcadlo tak řečené "bonátaké"	" 500.-
b.č. posvánky k slavnostem a seznamy hostů v Lázních Sedmihořkách, celkem 24 tiskopisy z let 1867-1890	" 50.-
b.č. talířku Pravidla chasy Vondráčkovy " lithografie kolem 1870 "	" 50.-
soubor grafiky: veduty v rámech zaklené 2209, 2210, 2211, - 1878 Karel Vik, most na Valdštejně, akvarel- 2251 Panorama Sedmihořek a 7 kusů jiných grafik-ryší díla akvarel 1883- 3 návrhy P.Buška	" 2.000.-

Na Hrubé Skále dne 27.května 1949.

Za Národní posenkový fond v Praze
Odevzdal : Dr.O.Placht

Za NKKomisí v Praze
převzal Dr.Zdeněk Wirth

Zdeněk Wirth

22

Obrázek 13: Seznam předmětů vyříděných NKK z mobiliáře zámku Hrubá Skála a předaných jako státní deposit do správy Městského vlastivědného muzea v Turnově, 27. 5. 1949 (ÚDU AV ČR, fond NKK, kart. XIV, inv. č. 1301)

NÁRODNÍ KULTURNÍ KOMISE
pro správu státního kulturního majetku v Praze.

Č.j. 548/47

Věc: k. f. K.

Spis č. 62665/46 k dne 24. dubna 1947

Kýsele n. Kamenice, k. 46.

V Praze dne
III., Valdštejnský palác.
Telefony číslo: 600-18, 621-13,
634-84, 639-08, 650-38.

I
Právní úkon k předání a převodu věcné držby
(ob. M. W. Vicher, Kamenice) M. W. Vicher, k. 46, Kamenice nad Lipou

Předseda Národní kulturní komise, pověřený ministrem školství a osvěty, aby uplatnil podle § 3, odst. 2 zákona č. 137/46 Sb. za státní kulturní majetek podle § 3, odst. 1. písm. c téhož zákona, určuje za státní kulturní majetek a přijímá podle § 4, odst. 1. písm. a do správy Národní kulturní komise provenienční obrázky provenienční z německého majetku firmy M. W. Vicher v Kamenici nad Lipou, kde o tyto obrázky:

1. Kamenice - - - spis z přílohy u č. 62665-328/47
- - - Kamenice - - -

Národní kulturní komise s v ě ř u j e podle § 4, odst. 2. cit. zákona uvedený státní kulturní majetek do správy muzea v Kamenici nad Lipou.

O tom se zároveň u v ě ř u j e muzeu v Kamenici nad Lipou, že muzeu předá tyto provenienční obrázky v úplné formě.

s vyhlášením, aby zmíněné obrázky byly tao se zřetelem k ustanovení § 5, odst. 1. cit. zákona vydány tao provenienčnímu muzeu jako depositum Národní kulturní komise, jakmile

~~o to požádá.~~

Za správnost
vyhotovení:

P ř e d s e d a :

Obrázek 14: Předávací protokol NKK dokumentující předání obrazů z majetku firmy M. W. Vicher v Kamenici nad Lipou do správy muzea v Kamenici nad Lipou, 24. 4. 1947 (SPS – dodatky, kart. 162, inv. č. 250)

2.5.2.4. Školy, orgány a instituce státní správy

Řada konfiskovaných předmětů byla předána různým centrálním úřadům a vysokým školám ještě před vznikem NKK. Většinou se tak dělo na základě žádosti těchto institucí (byť mnohdy zřejmě pouze telefonické), v níž byl požadován určitý typ mobiliáře. Jednalo se většinou o zařízení reprezentativních prostor (např. kožená sedací souprava do kanceláře ministra, větší krajinomalba do přijímacího salonu apod.). Další předměty byly těmito orgánům a institucím svěřeny později jako státní kulturní majetek (tedy ve formě depozita) již

přímo NKK. Tyto korporace převzaly většinou také část tzv. užitkového mobiliáře (viz kap. 2.5.3. *Tzv. užitkový mobiliář*).

K hlavním příjemcům vyvlastněného mobiliáře patřily:

Národní shromáždění

Kancelář prezidenta republiky

Úřad předsednictva vlády

Ministerstva

Ústřední rada odborů

Československá velvyslanectví v zahraničí

Univerzita Karlova, Praha (vybrané katedry a ústavy)

Masarykova univerzita, Brno (vybrané katedry a ústavy)

Československá akademie věd (prezidium i vybrané ústavy a kabinet)

Dokumentace převodu konfiskátů na školy, orgány a instituce státní správy:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 165, inv. č. 256

kart. 165–175, inv. č. 257

kart. 175–176, inv. č. 258

kart. 176–177, inv. č. 259

kart. 177–179, inv. č. 260

kart. 151–162, inv. č. 202–253

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 38–39, inv. č. 106–111

2.5.3. Tzv. užitkový mobiliář

Tzv. užitkový mobiliář z objektů konfiskovaných podle dekretu č. 12/1945 Sb.⁸⁵

Z mobiliáře, který nevybrali zástupci NKK – tzv. užitkový mobiliář, měli zástupci NPF vybrat nejprve nábytek a předměty vhodné pro zařízení **Pražského hradu, zámku v Lánech, zahraničních velvyslanectví v Praze a československých zastupitelství v zahraničí**, případně dalších státních reprezentačních prostor. Reálně si však většinou toto zařízení vybírali zástupci těchto úřadů a institucí sami na objektu. Tyto předměty měly být opět sepsány v samostatných seznamech. Zbývající předměty byly ponechány k rozprodeji za odhadní ceny stanovené znalci Fondu. Přednostní právo na jejich koupi měl přidělcce objektu pro vybavení jeho místností. I státní památkové orgány si je mohly odkoupit u objektů ve své správě.

Do roku 1948 byl zbývající mobiliář předáván k prodeji aukční firmě **Vetera**. V druhé polovině roku 1948 NPF uzavřel dohodu se státním závodem **Antikva**,⁸⁶ podnikem nově založeným za účelem centrální organizace trhu se starožitnostmi a dalšími uměleckými předměty. Na základě této dohody přebíral závod Antikva celé zbývající zařízení zámku a jeho znalec z něj přednostně vybral předměty pro prodej v jeho kamenných obchodech a předměty pro prodej do zahraničí, který zpočátku zprostředkovalo zřejmě přímo Ministerstvo zahraničního obchodu, od roku 1953 podnik zahraničního obchodu **Artia**.⁸⁷ Ostatní mobiliář zástupce Antikvy prodal přímo na místě soukromým zájemcům či za odhadní

⁸⁵ V případě konfiskátů podle dekretu č. 108/1945 Sb. byly ostatní, NKK nevybrané předměty prodány buď přímo novému majiteli domu či bytu nebo ze skladů národního majetku zájemcům z řad široké veřejnosti.

⁸⁶ O nové organizaci trhu se starožitnostmi viz CHMELAROVÁ 2016, o Antikvě viz kap. Umělecké aukce a akviziční možnosti, s. 51–61. Též CHARVÁTOVÁ 1953, s. 34–35.

⁸⁷ Tato doposud málo zmapovaná státní iniciativa měla státu relativně jednoduchým způsobem zajistit valuty. Většina těchto obchodů tedy směřovala mimo socialistický blok.

cenu místnímu národnímu výboru, který zorganizoval aukci nebo jím vybavil obecní budovy. Osud každého předmětu měl být zaznamenán do výchozího inventáře Národního pozemkového fondu, v ideálním případě zde potom najdeme zkratky typu „NKK“, „MNV“, „auk.“ (prodej v místní aukci), „Min. zem.“ (Ministerstvo zemědělství) atd.

Na předměty původně se statusem státního kulturního majetku, kterým na přelomu 50. a 60. let Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků nepřikla nový status kulturní památky a byly podle ní tzv. **neupotřebitelné pro kulturní využití**, měla být podle *Směrnice pro odborné vyřídění movitého majetku, prohlášeného podle zák. č. 137/46 Sb. za státní kulturní majetek, pro nakládání s movitým majetkem pro kulturní využití neupotřebitelným a pro instalace státních hradů a zámků* nejprve Krajským střediskem SÚPPOP upozorněna Kancelář předsednictva vlády, zda si z nich nechce vybrat mobiliář pro reprezentační účely státu. Zbytek byl nabídnut ke koupi podniku zahraničního obchodu Artia „pro realizaci na zahraničních trzích“.⁸⁸ Toto opatření bylo zjevně jedním ze způsobů řešení v dané době velmi tíživé devizové krize, s níž se československý stát potýkal. Co nebylo z tohoto hlediska zajímavé, mohly národní výbory využít pro zařízení svých objektů. Pokud i poté ještě nějaký mobiliář zbyl, byl nabídnut ke koupi národnímu podniku Obchod klenoty, hodinami a starožitnostmi, jinak neupotřebitelný „odpad“ poté podniku Sběrné suroviny.

Dokumentace převodu konfiskátů majících charakter tzv. užitkového mobiliáře:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

⁸⁸ Viz Návrh směrnice pro odborné vyřídění movitého majetku, prohlášeného podle zák. č. 137/46 Sb. za státní kulturní majetek, pro nakládání s movitým majetkem pro kulturní využití neupotřebitelným a pro instalace státních hradů a zámků, 1959, NA, fond SPS – dodatky, kart. 29, inv. č. 51.

poslední

Seznam invent. předmětů, převzatých a odprodáných ANTIKVOU n.p. v Praze z vyříděného inventáře .

1./	Z invent.č.	997,981,986,993,991,995,1002,1005,970,980,1007	- 50 ks. různé koflíčky, misek, konviček, talířků, poškoz.
2./	"	1071,1085,1076,1113,1086	- 21 ks. odlívek a sklenic, poškoz.
3./	"	979,980,1056,1002,992,991,1011,1001,	86 kusů porcelánu, různé koflíky, misky, talířky, poškoz., z toho 16 silně poškoz. nepotřebných.
4./	"	1087,1085,1204,1106,1107,1066,1011,1091,1085,1070,600,601,602,-	56 kusů skleniček, misek, jiného skla a pod.
5./	Invent. č.	2525	1 psací stůl silně poškoz.
6./	"	2365,2366,	2 křesla poškoz. <i>Toto 9 další předměty</i>
7./	"	2373,	1 křeslo ušák poškoz. <i>původně barvarusky byty seřazené.</i>
8./	"	3581,3582,	2 postele bílé <i>byly odprodány podle stejného seznamu</i>
9./	"	3583,3584,	2 noční stolky <i>č. 20/00/54</i>
10./	"	3585,	1 stůl obyč. rozkládací <i>č. 13.6.56</i>
11./	"	3586, až 3591,	6 židlí bílých s vypletaným sedadlem
12./	"	3592,	1 věšák stromkový, mosazný.
13./	"	3551,	1 stůl tvrdý poškoz.
14./	"	3553,	1 noční stolek
15./	"	3547, až 3550	4 židle
16./	"	2364,	1 křeslo tvrdé s poškoz. potahem
17./	"	3005,	1 skříň obyč. bíle natřená
18./	"	1779,	1 figurka, zajíc, bílý porcelán
19./	"	1781,	" " barevný porcelán
20./	"	1783,	1 květináček s miskou
21./	"	1785,	1 popelníček porc. s figurkou opice.
22./	"	2821,	1 stůl osmiboký silně poškoz.
23./	"	2688,2689,	2 lucerny malé
24./	"	2521, 2523,	2 prádelníky poškoz.

Tyto předměty byly ANTIKVOU převzaty /přejímací list č.1 a 2. dne 7. června 1954. dle směrnic Minist. zeměd. poř.č.1017/50 sbírka oběžníků pro ANV.

Předal: Němec Frant. správce zámku.

Převzal: OKHS Praha I., v.z. R. Krůta

29 kus. malý inventář přehledně

91
 +6
 +6

 103
 - 4 porcelán

 99

Obrázek 15: Seznam užitkového zařízení vyříděného SPS z mobilního inventáře státního zámku Jindřichův Hradec, jež bylo předáno podniku Antikva k prodeji, 1954 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 72, inv. č. 109)

Opis majetku a dražby

1.

Invent. číslo		Počet	P o p i s	Určené k prodeji	
nové	staré	ks		Cena Kčs	Jméno kupce
Seznam předmětů					
vytříděných do prodeje ze zámku Zelená Hora, skladováno ve státním zámku K l a d r u b y.					
1057		19	talíře mělký		
1066			talíře prasklé		
1058			talíř		
1059			nádobka na hořcici		
1130			miska hluboká-kulatá		
146		1	šavle rakouská, úřednická	10.-	Dr. Lifka, Praha
172, 177		2	hanžár, rukovět jednoduchá, kostěná	10.-	St. Dubec, H. Týn
768		1	stolek, měkké hnědé dřevo		
b.č.		1	stůl obyč.	5.-	Stát. statek Kladruby
1227			vrchní ozdoby na podnosy		
1171		1	skříň, měkká, hnědá		
1163		1	postel hnědá, měkká		
1007		1	" " "	50.-	Zaměst. ČSSS Kladruby
800		1	stojánek na spisy hnědý		
817		1	židle měkká, hnědá	5.-	MV Kladruby
644		1	křeslo-kostraabile natřená	10.-	" "
645		1	taburet		
b.č.		1	židle-noha chybí	20.-	" "
897		1	houpací židle vyplet. poškoz.		
898		1	křeslo čalouněné /karafy/	2.-	Závod. Kuchyně ČSSS
947		1	křeslo bílé natřené		
948		1	taburet	10.-	" "
1071		5	kalíšky na vejce		
1072		4	" " "	100.-	S. Pružincová tajemník SČSP
1101		2	talíře hliněné		
1130		1	nádobka na hořcici	5.-	" "
1131		1	miska hluboká-kulatá		
1148		1	židle čalouněná		
1149a		1	židle	45.-	Zaměst. ČSSS s. Jáska
1149b		1	židle		
1137		1	skříňka měkká-hnědá	20.-	" s. Kovařík
1165		1	postel " "		
1169		1	skříňka hnědá-umývadlo	10.-	" s. Mašková
890		1	stůl kulatý hnědý	10.-	Statek Kladr.
1386		1	skříňka měkká-hnědá	10.-	" "
1171		1	" " "	10.-	" s. Hofm.
1189		1	konvička porcel.-bílá	11.-	" Surošová
1208		1	váza modrohnědé polévání	50.-	Svanberg H. Týn
1211		1	váza kamenina hnědá	5.-	" "
1077		2	misky čtyřhranné		Zaměst. ČSSS
				212.-	

Obrázek 16: Ukázka seznamu předmětů vytříděných do veřejné dražby, v tomto případě ze zámku Zelená Hora, září 1956 (NA, fond SPS, kart. 611, inv. č. 229)

304/58

AUSSENHANDELSUNTERNEHMEN FÜR EIN- UND AUSFUHR VON KULTURWAREN - POSTFACH 790, VE SMECKACH 30, PRAHA 2
TSCHECOSLOWAKEI

Marie Bevilacqua & Co.
419 East 54th Street
New York 22. N.Y.

Praha

22. Dezember 1958

Ihr Auftrag: **personally**
Unsere Auftragsbestätigung:

Einfuhrbewilligung:
Geschäftszahl:

Zahlungsbedingungen:
Geliefert: **L/C**
**free Czechoslovak
border**

RECORDING No.

9438193

Common Furniture and Bric a Brac

US \$

6/500	1 pc	Glass Napoleon	7,60
6/501	1 "	Green Overlay Glass	3,10
6/502	1 "	Silhouette Picture	2,30
6/503	1 "	Covered Opaline Compote	5,10
6/504	1 "	Blue Glass Dish	2,05
6/505	1 "	Small Clock Jewish	10,25
6/506	1 "	Miniature Wooden Bildermeier Chest	9,20
6/507	1 "	Opaline Compote	1,20
6/508	1 "	Miniature Porcelain Basket	2,05
6/509	1 "	White Opaline Dish	0,60
6/510	1 "	Earthenware Jug	2,05
6/511	1 "	Glass	4,10
6/512	1 "	Blue Opaline Bottle	4,10
6/513	1 "	Green Opaline Dish	2,05
6/514	1 "	Wooden Crown	3,80
6/515	1 "	White Porcelain Gruppe	20,45
6/516	1 "	Embroidered Picture	5,10
6/517	1 "	Porcelain Jug	4,10
6/518	1 "	Empire Wooden Vitrine	15,35
6/519	2 "	Paintings	6,10
6/520	1 "	Small Painting	4,10
6/521	1 "	Small Box	2,30
6/522	1 "	Wood Framed Mirror	25,60
6/523	1 "	Overlay Glass Lampbase	51,20
6/524	1 "	Wooden Urn	30,70
6/525	2 "	Brass Messing Candlesticks	24,60

Fernruf
246014, 246238

Artiaspol Praha

T r a n s f e r U S \$ 249,15

Bank

Sét. 13-8-1143-58-R

Obrazek 17: Ukázka faktury za starožitnosti vyvezené v roce 1958 podnikem zahraničního obchodu Artia do USA, 22. 12. 1958. Původní provenience předmětů zde již není zaznamenána. Čísla předmětů odpovídají zřejmě číslům v dnes již nezachovaném katalogu (NA, fond SPS – dodatky, kart. 30, inv. č. 59)

2.6. Kulturní statky specifického charakteru

Zajištění některých typů vyvlastněných kulturních statků a další nakládání s nimi se z různých důvodů vymykalo výše nastíněnému systému. Jednalo se především o archiválie, knihy a další tiskoviny a předměty z drahých kovů.

2.6.1. Archiválie

Státní archiv zemědělský⁸⁹ přebíral jako celek archivy bývalých velkostatků, které byly často uloženy v areálu šlechtického sídla. Mnohdy fyzicky zůstaly ve stejných prostorách, pracovníci archivu převzali pouze jejich správu, případně byla v objektu dokonce zřízena pobočka tohoto archivu. Z dalších archiválií uložených v konfiskovaném objektu mimo vlastní archiv velkostatku měly být tomuto archivu předány zvláště: deníky, památníky, knihy hostů, diplomy, rodokmeny, znaky, pohřební štíty, pečetidla, korespondence, mapy panství, lesů, plány zámků, dvorů či parků.

Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce⁹⁰ se již od května roku 1945 zaměřil zvláště na záchranu registratur průmyslových podniků i dalších dokumentů k dějinám průmyslu a techniky. V roce 1949 byla v Liberci zřízena jeho pobočka. Dnes je většina těchto materiálů součástí Archivu Národního technického muzea.

2.6.2. Knihy a další tiskoviny

Konfiskáty podle dekretu č. 12/1945 Sb.

Vzhledem k tomu, že NKK převzala od Národního pozemkového fondu pouze historicky nejhodnotnější zámecké budovy, bylo třeba vyřešit způsob zajištění mobiliáře v objektech, které byly přiděleny novým nájemcům nebo vlastníkům. Knihovny z těchto objektů měly být převzaty pro vybavení konfiskovaných zámků ve správě NKK nebo pro obohacení veřejných muzejních sbírek, knihoven a archivů. Knihy byly v jednotlivých zámcích zpravidla soustředěny na jednom místě a po příjezdu zaměstnance NKK hrubě vytríděny. Část z nich pak mohla být ponechána na místě pro místní knihovny, v případě „brakové“ literatury např. i pro školní sběr papíru.⁹¹ Vytríděné svazky se následně odvážely do svozových míst NKK, což byly nejen převzaté zámecké objekty, ale i pronajaté sběrný v Praze. Po ukončení činnosti NKK byly zámecké knihovny spravovány přímo Ministerstvem školství a kultury, a to až do zřízení Státní památkové správy. V roce 1954 Ministerstvo kultury pověřilo knihovnickým zpracováním, vytvořením centrálního katalogu a roztříděním knižních fondů Knihovnu Národního muzea. Žádné změny nepřineslo ani zrušení Státní památkové správy, po němž byly v roce 1959 instalované zámecké knihovny převedeny do majetku krajských národních výborů, případně národních výborů nižších stupňů. Svozové knihovny čítající zhruba jeden a půl milionu svazků přešly do majetku Národního muzea. Pro zvláštní oddělení zámeckých knihoven vyčlenila Knihovna Národního muzea šest pracovníků. K postupnému zpracování svozových knihoven bylo přikročeno až

⁸⁹ Státní archiv zemědělský zřizovaný Ministerstvem zemědělství začal po válce v regionech zakládat pobočky – oblastní (krajské) zemědělsko-lesnické archivy, jejichž základem se staly právě přebírané archivy konfiskovaných a zestátněných velkostatků. V roce 1952 byl centrální archiv přejmenován na Ústřední zemědělsko-lesnický archiv a o rok později včleněn do Československé akademie zemědělských věd. V roce 1956 se archiv společně s pobočkami stal součástí Státního ústředního archivu (dnešní Národní archiv).

⁹⁰ Archiv byl založen v roce 1931 pod názvem „Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR“, po zestátnění Národního technického muzea byl archiv spolu s knihovnou a některými dalšími složkami zařazen do tzv. studijní a dokumentační skupiny. Ta byla v roce 1964 začleněna do nového oddělení vědecko-technických informací (archiv, knihovna, bibliografické oddělení). Poté, co se ukázalo, že toto organizační začlenění není funkční, byl archiv osamostatněn a od roku 1969 vystupuje jako samostatný „archiv pro dějiny techniky a průmyslu“. Na podzim 1999 získal archiv, nově nazývaný jako Archiv Národního technického muzea, statut „archivu zvláštního významu“ podle zákona 343/1992 Sb. o archivnictví, čímž byl zařazen do jednotného archivního systému (viz <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/archiv-ntm>).

⁹¹ NA, fond SPS, kart. 34, sign. 30 Pam (četné záznamy knižního referenta NKK F. Chaloupky z let 1949–1951).

v průběhu šedesátých let. Jeho cílem bylo zachovat cenná historická jádra knihoven a umístit je do zámků I. památkové kategorie, pokud možno podle provenienční příslušnosti a prostorových možností. Z knihoven byla vyloučena dobová beletrie a jiná „nevhodná literatura“, která byla soustředěna do dvou distribučních středisek – na hradě Křivoklátu a ve Žďáru nad Sázavou – a následně nabízena ústavům a knihovnám, zbytek pak národnímu podniku Antikvariát.⁹²

Dokumentace převodu knižních konfiskátů podle dekretu č. 12/1945 Sb.:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

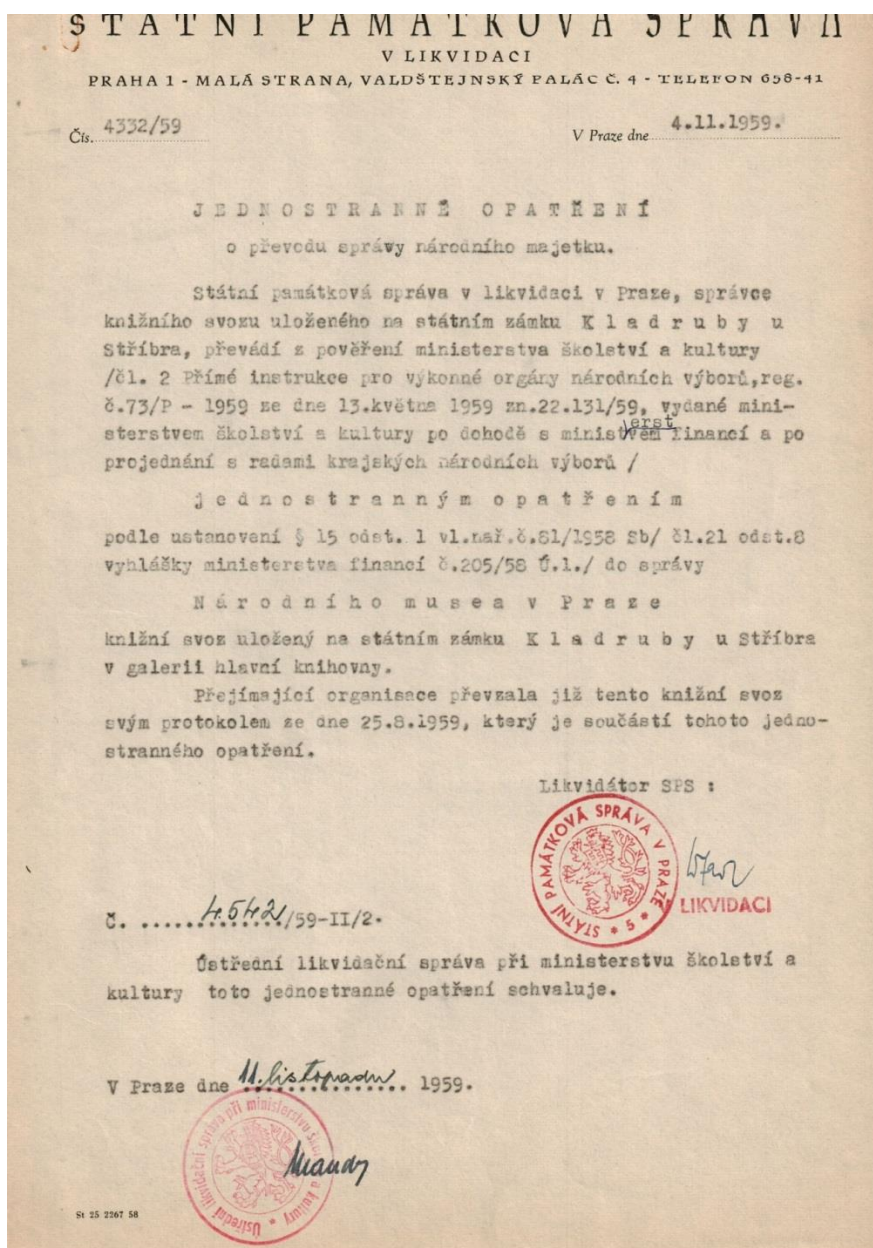
kart. 29, inv. č. 52 (Převod neinstalovaných knižních fondů do správy NM v Praze)

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond SPS

kart. 33–34, inv. č. 98–99

Obrázek 18: Jednostranné opatření převodu správy knižního svozu uloženého na zámku Kladruby u Stříbra do správy Národního muzea, 11. 11. 1959 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 74, inv. č. 114)

⁹² VRCHOTKA 1984, s. 76–79.

Konfiskáty podle dekretu č. 108/1945 Sb.

Podle Josefa Scheybala se mimo zámecké knihovny mohlo v československém pohraničí nacházet až 50 milionů knih.⁹³ Jednalo se o knihy z majetku německého obyvatelstva a německých institucí (knihoven, muzeí, škol, úřadů). Přestože dnes nejsme schopni přesně vyčíslit počet knih, které se po válce v Československu našly, můžeme ze zpráv všech zúčastněných institucí předpokládat, že Scheybalův odhad nebyl nadsazený. Odpověď na otázku, kde všude můžeme v současnosti tyto knihy nalézt, není jednoduchá.

V Čechách byla krátce po skončení války koordinací jejich záchrany pověřena Národní a univerzitní knihovna. Knihovna nechala krátce po svém pověření rozšířit tiskem a rozhlasem zprávu, ve které vyzvala všechny národní výbory i jiné úřední orgány, aby ochránily knižní materiál ze zabavených knihoven veřejných i soukromých před zkázou a aby o nich okamžitě podaly zprávu NUK, která měla vést jejich další evidenci, případně se postarat o jejich zajištění.⁹⁴ Knihy měly být uloženy do zabezpečených místností, nejlépe v budovách národních výborů, za jejich stav a úplnost měl zodpovídat předseda MNV. Dispozice tímto majetkem však příslušela NUK, které měla být podána zpráva o množství a stavu knih. Knihovna měla následně vyslat svého úředníka, aby knihy vyřídil přímo na místě.⁹⁵

Pro území Moravy a Slezska fungovaly obdobným způsobem Moravská univerzitní knihovna a Studijní (univerzitní) knihovna v Olomouci.

Paralelně s dotčenými knihovnami operovalo i Ministerstvo školství a osvěty, které výnosem č. B-154.697/45/I/1 sbíralo veškerá hlášení o zajištěných knihovnách a knihách a chystalo vydání definitivních směrnic pro provedení soupisu a distribuci sběrem získaných knih. V říjnu však vyšel dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, který přikl k zajišťování a správě veškerého konfiskovaného majetku FNO. V květnu 1947, tedy již v období činnosti NKK, byla vydána vyhláška FNO č. 488/47, kterou byl stanoven další postup při nakládání s knihami. Na jejím základě se mělo nadále pokračovat v soustřeďování veškerých tisků. Osoby fyzické a právnické měly povinnost do třiceti dnů od uveřejnění této vyhlášky odevzdat veškeré tiskoviny příslušnému národnímu výboru, který měl tyto materiály soustředit ve svém skladišti nebo na jiném vhodném místě. Národní výbory byly posléze povinny upozornit na tato skladiště příslušnou oblastní úřadovnu FNO. Knihy měly být následně prodány nejvýhodnější nabídce. Jednalo se o zajišťovací a sběrovou akci, která se na první pohled příliš nelišila od předcházející praxe, nově však měly být z prodeje vyňaty knihy, brožury, hudebniny a jiné věci tištěné, které NKK prohlásí za státní kulturní majetek, např. prvotisky a rukopisy, staré tisky, bibliofilie, unikáty, knižní archiválie všeho druhu, hudebniny zvláště hodnotné a pedagogické, vědecká literatura všeho druhu, literatura vlastivědná, mapy a tištěné plány.⁹⁶

Ministerstvo školství a osvěty oslovilo NUK, MUK, Univerzitní knihovnu v Olomouci a knihovny vysokých škol technických v Praze a Bratislavě, aby vybraly své zkušené úředníky, kteří měli vyříditi dotčenou literaturu přímo ve skladištích.⁹⁷ Jen v rámci prvních dvou nabídkových řízení na odprodej knih v roce 1947 byly uvolněny sklady čítající 15–17 milionů knih.⁹⁸ Další velký odprodej proběhl v roce 1949 národnímu podniku Sběrné suroviny. O celkovém počtu knih nejsme informováni.⁹⁹

⁹³ ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVIII, inv. č. 168, přípis J. Scheybala NKKomisi ve věci obchodu se starožitnostmi č. j. 834-184/48, 11. 12. 1948.

⁹⁴ NA, fond ZÚ Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 802, NUK č. j. 332/45.

⁹⁵ NA, fond ZÚ Praha, odd. církevní, nadační a školské, kart. 796, přípis NUK ze dne 9. srpna 1945 adresovaný kult. referentovi ZNV v Praze Vilému Kremerovi.

⁹⁶ Vyhláška OÚ a FNO v Praze 488/47 ze dne 9. května 1947, již se stanoví způsob, jak má býti naloženo knihami, brožurami a jinými tištěnými věcmi, konfiskovanými podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října, č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

⁹⁷ NA, fond MŠK, kart. 1973, sign. 34II, spis Ministerstva školství č. j. 98.475/47-I/1 ve věci německých konfiskovaných knih a směrnic pro vyřídění, ve vložce figuruje datum vyhotovení 30. 4. 1947.

⁹⁸ STROUHALOVÁ 2017, s. 13.

⁹⁹ NA, fond SPS, kart. 34, sign. 30 Pam, tržová smlouva č. j. 262.213/1949-II/1 mezi FNO a n. p. Sběrné suroviny v Praze, Kolkovna 7, 6. 7. 1949.

Zhruba tři miliony knih byly uskladněny ve čtyřech největších knihovnách – NUK, MUK, Univerzitní knihovně v Olomouci a Státní studijní knihovně v Liberci (bývalá *Bücherei der Deutschen*), kde probíhalo další třídění knih. Z duplicit byly budovány rezervní fondy těchto knihoven, část knih byla distribuována dalším zájemcům, především z řad ústavních a dalších vědeckých knihoven. Stejně tak probíhala distribuce knih v držení NKK. Valná většina na místě vyříděných knih byla zaslána do skladiště na zámku Sychrov. V několika vlnách zde byly knihy tříděny knižním referentem Františkem Chaloupkou, pověřencem Josefem Scheybalem i předsedou NKK Zdeňkem Wirthem. Knihy pak byly zaslány zájemcům, kteří mohli podávat žádosti přímo NKK. Knižní celky jim byly svěřovány jako depozitum na základě předávacího protokolu a depozitního reverzu. Ne vždy však tyto dokumenty obsahují seznam knih, často je uveden pouze jejich počet, případně tematické zaměření. Podobně nedůsledné bývají informace týkající se posledního soukromého majitele.

Dokumentace převodu knižních konfiskátů podle dekretu č. 108/1945 Sb.:

Depozitní reverzy uložené v přijímajících institucích většinou pohromadě s depozitními reverzy na předměty (viz kap. 2.5. *Příjemci vyvlastněného kulturního mobiliáře*).

Státní okresní archivy, fond ONV a MNV

Dokumenty týkající se sběru knih „po Němcích“.¹⁰⁰

2.6.3. Předměty z drahých kovů

Předměty z drahých kovů, případně drahých kamenů a perel byly jako nejcennější součást zařízení ze všech objektů konfiskovaných dekretem č. 12/1945 Sb. přednostně soustředěny Národním pozemkovým fondem většinou v průběhu let 1947 a 1948 v Praze.¹⁰¹ Z počátku byly ukládány v ústředním sídle NPF na Václavském náměstí, později v nedalekém trezoru Poštovní spořitelny.¹⁰² Obdobným způsobem byly soustředěny konfiskáty tohoto typu podle dekretu č. 108/1945 Sb., které byly uloženy v Zajišťovací a Investiční bance. Zde je během let 1948 až 1951 prohlédli Zdeněk Wirth a tehdejší ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Emanuel Poche (1903–1987). Po uměleckořemeslné stránce nejhodnotnější kusy byly na jejich doporučení předány centrálním sbírkovým institucím – především Národnímu a Uměleckoprůmyslovému muzeu, případně je převzala přímo Národní kulturní komise.

Dokumentace převodu předmětů z drahých kovů:

NA, fond Státní památková správa – dodatky

kart. 30, inv. č. 57

kart. 52–130, inv. č. 72–200 (kartony k jednotlivým objektům ve správě státních památkových orgánů)

kart. 131–150, inv. č. 201 (kartony k jednotlivým objektům mimo správu státních památkových orgánů).

NA, fond Státní památková správa

kart. 35, inv. č. 103.

Archiv České národní banky, fond FNO (nezpracováno).

¹⁰⁰ Nejčastěji používané označení těchto dokumentů.

¹⁰¹ Národní správa je měly odeslat v samostatném balíku poštou, případně byly na objektech převzaty přímo zaměstnanci NPF.

¹⁰² ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 265, koncept zprávy Z. Wirtha o vyřídění stříbrných a zlatých předmětů, 23. 11. 1952. Publikováno v UHLÍKOVÁ 2004, s. 133–135.

„*Postupně svázení těchto předmětů, dosud nerozříděných, bylo prováděno v letech 1947–8 a z části i později v letech 1949–50 do Prahy. Do září 1948 byl tento materiál ukládán do zvláštní přísně střežené místnosti v NPF (Praha 2, Václavské náměstí, Na košíku), potom byl pro něj najat sál v podzemí Poštovní spořitelny (Praha 2, Václavské náměstí 52). Sem bylo svezeno do roku 1949 na 1000 beden, bedniček, kufrů, košů, krabic, [...] balíků různého formátu, s řádně označenou proveniencí a pořadovými čísly, klíče byly schovány u NPF a všechny obaly byly svázané motouzy a opatřeny pečeti úřadu.*

Ze zámeckých objektů, jež přešly postupně do operativní správy a péče NKK do roku 1949, byly stříbrné předměty k vyzvání NPF buď poslány poštou, nebo převezeny funkcionáři NPF zpočátku do budovy NPF, později přímo do trezoru Poštovní spořitelny.“

3. DOPORUČENÉ POSTUPY A PRAKTIKY PRO IDENTIFIKACI PROVENIENCE PŘEDMĚTŮ A MOBILIÁRNÍCH SOUBORŮ

Doporučené praktiky a postupy popsané v této kapitole vycházejí ze zjištění uvedených v předchozích částech tohoto textu a úzce na ně navazují. Jsou výsledkem výzkumu uskutečněného v rámci projektu zaměřeného na hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu, jejich využitelnost je ovšem vzhledem k jejich univerzalitě výrazně širší – představují nejúčinnější způsob identifikace původních majitelů tohoto druhu předmětů a mobiliárních souborů na celém území České republiky.

V provenienčním výzkumu v oblasti kulturních statků těchto majitelů rozlišujeme v zásadě **dvě hlavní varianty postupů**, které se liší typem vstupních informací a cíli výzkumu. Prvním typem můžeme označit situaci, kdy výchozím stavem je informace, že se konkrétní předmět či konvolut předmětů kulturní hodnoty nacházel před rokem 1945 v majetku osob, u nichž víme či předpokládáme, že se na ně po 2. světové válce vztahovaly příslušné nacionálně motivované represe. Naším cílem je zjistit další osudy těchto kulturních statků a v optimálním případě jejich současné uložení. Druhým typem výzkumu je situace, kdy je pro nás výchozím bodem vlastní předmět a cílem je zjištění jeho provenience, v našem případě tedy identifikace jeho posledního soukromého majitele.

Metodika rozpracovává oba uvedené typy do vzájemně provázané struktury. Vychází na jedné straně z typologie relevantních historických dokumentů, jejich stávajícího uložení a tedy možnosti jejich studia. Dále vysvětluje způsoby vyhodnocení informací zjištěných z této pramenné základny. Na druhé straně vychází z typologie provenienčních indicií s vysvětlením jejich významu pro další bádání, respektive jejich návaznosti na typy dokumentů charakterizované v předchozí části.

Použité postupy jsou v souladu s obecnými principy provenienčního výzkumu aplikovanými u nás i v zahraničí. Hlavní význam a přidaná hodnota metodiky přitom spočívá v jejich detailním rozpracování pro specifické podmínky konkrétního provenienčního bádání v České republice v situaci, kdy se jedná o oblast, která dosud nebyla po metodické stránce zpracována.

3.1. Identifikace současného uložení určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiliárního souboru) vyvlastněného na základě dekretů č. 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb.

V tomto případě se jedná o situaci, kdy u určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiliárního souboru) předpokládáme na základě znalosti majitele jeho vyvlastnění podle dekretů 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb. a snažíme se zjistit jeho další osudy po konfiskaci a v optimálním případě i jeho současné uložení.

Prvním krokem výzkumu je zjištění, které ze zmíněných legislativních opatření bylo na dané statky aplikováno.

Dekret č. 12/1945 Sb. se vztahoval na zemědělský pozemkový majetek a všechny na něm stojící objekty, včetně jejich vnitřního zařízení. Tímto dekretem byla vyvlastněna převážná většina šlechtických sídel. Nejsnazším způsobem, jak zjistit příslušné majetkoprávní vztahy, je nahlédnout do publikací *Schematismus velkostatků v Čechách* (1933)¹⁰³ a *Schematismus velkostatků v zemi moravskoslezské* (1935),¹⁰⁴ v nichž je uveden rozsah jednotlivých zemědělských statků a jméno jejich tehdejšího majitele. Od vydání těchto

¹⁰³ LUSTIG – SVĚTNIČKA 1933.

¹⁰⁴ LUSTIG 1935.

publikací až do roku 1945 samozřejmě došlo k řadě majetkových změn. Ovšem vzhledem k tomu, že majetkové represe vůči vlastníkům půdy ze strany nacistických úřadů byly po válce anulovány dekretem č. 5/1945 Sb., změny v držbě zemědělských pozemků, zvláště u majitelů německé národnosti, nebyly nijak výrazné.

Veškerý majetek, který nesouvisel se zemědělskými pozemky, byl konfiskován na základě dekretu č. **108/45 Sb.** V zásadě se jednalo o soukromé domy, byty, živnosti, menší průmyslové podniky.

Toto zjištění je klíčové pro zvolení další cesty výzkumu. Nejprve budeme sledovat linii konfiskátů podle dekretu č. 12/1945 Sb., následně podle dekretu č. 108/1945 Sb.

3.1.1. Kulturní statky vyvlastněné na základě dekretu č. 12/1945 Sb.

3.1.1.1. Výzkum v Národním archivu

V tomto případě je nejvhodnější v první fázi prostudovat složky věnované danému objektu v archivním fondu Státní památková správa v Národním archivu v Praze na Chodovci (Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4). Pokud nevíme konkrétní místo posledního známého uložení předmětu či souboru předmětů či pokud nás zajímá osud všech kulturních konfiskátů téhož majitele, je vhodné prostudovat složky všech objektů patřících tomuto majiteli.¹⁰⁵

Archivní fond Státní památková správa (SPS, č. fondu 864) je velmi rozsáhlý, je však k němu vytvořena velmi podrobná archivní pomůcka (inventář) s místním, jmenným i věcným rejstříkem. Inventář je umístěn i na webu – <http://www.badatelna.eu/>. Fond se skládá ze dvou částí – vlastního fondu a dodatků, které jsou však rozsáhlejší, než první část. Každá z těchto částí je v podstatě samostatnou jednotkou, i když celý soubor písemností v NAD (Národním archivním dědictví) figuruje jako jeden celek.

Většina šlechtických sídel má vlastní složku v obou částech. Charakter písemností v nich se však do určité míry liší. Složka objektu v první části fondu byla většinou založena již během první republiky Státním památkovým úřadem a dále vedena jeho nástupci, a to až do konce 50. let. Jsou zde především dokumenty týkající se stavby, případně parku a pozemků, na kterých objekt stojí. Přesto, zřejmě vzhledem k nedůslednému dodržování spisového řádu, zde najdeme mnohdy dokumenty týkající se vnitřního zařízení objektů.

Většina dokumentů týkajících se mobiliáře je však uložena v druhé části fondu SPS, v dodatcích. Zde byla složka pro objekt založena většinou Památkovou komisí Ministerstva zemědělství, případně NKK a vedena jejími nástupci až do počátku 60. let. Jedná se o kartony 52–130 (inv. č. 72–200) pro objekty ve správě státních památkových orgánů a o kartony 131–150 (inv. č. 201) pro objekty mimo správu státních památkových orgánů. Pro dosažení optimálního výsledku je nezbytné prostudovat složky v obou částech.

Klíčové jsou následující dokumenty uváděné zde v chronologické posloupnosti. Ty je důležité ve zmíněných složkách hledat. Je však třeba si uvědomit, že málokdy najdeme všechny uvedené typy dokumentů. Dokumenty se v dané době většinou pořizovaly ve více kopiích určených pro všechny zainteresované instituce, či více orgánů dané instituce. Není tedy ani výjimečné nalezení téhož dokumentu ve více identických kopiích.

A. Dokumenty z fondu Státní památková správa nacházející se ve složkách objektů

1. Protokol o zajištění objektu většinou pocházející z let 1945 až 1946, byl vydaný nejčastěji regionálními orgány MNV, ONV, případně jiným orgánem státní správy. Z našeho hlediska je důležitý v tom, že často obsahuje i rámcovou charakteristiku stavu mobiliáře

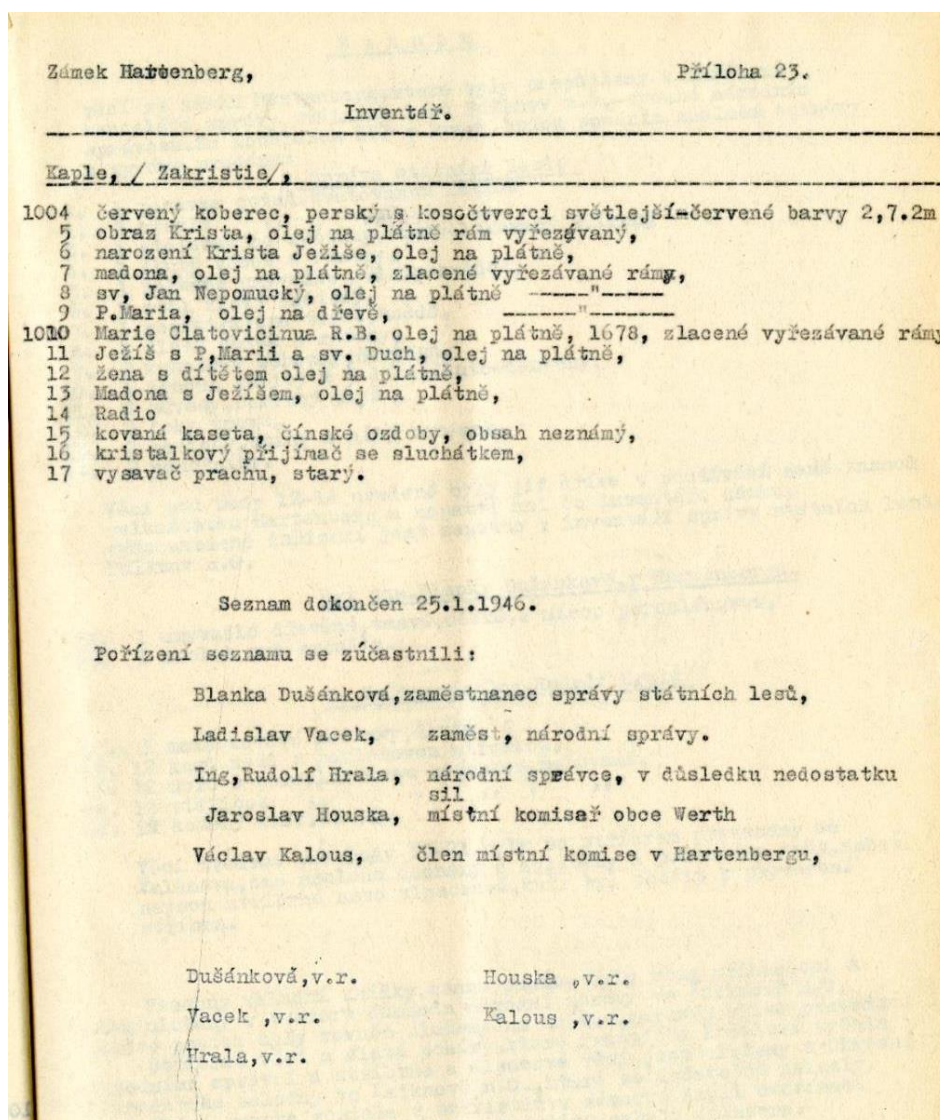
¹⁰⁵ Pokud nevíme, které objekty konkrétní majitel v roce 1945 vlastnil, je opět nejsnazší nahlédnout do *Schematismu velkostatků* (LUSTIG – SVĚTNIČKA 1933 a LUSTIG 1935).

daného objektu, údaje o jeho koncentraci do lépe zabezpečených místností, případné devastaci vojáky, odvozu sovětskými trofejnými oddíly či odvozu některým úřadem československé státní správy.

2. Inventář vnitřního zařízení objektu sepsaný národním správcem pochází většinou z období 1945 až 1947. Měl by být víceméně kompletním soupisem veškerého vnitřního zařízení objektu podle jednotlivých místností. Je tedy klíčový pro ověření, zda se hledaný předmět či skupina předmětů v dramatickém období bezprostředně následujícím po konci války na objektu ještě nacházela a nestala se tedy obětí devastace související s válečnými událostmi. A to přesto, že úroveň charakteristiky uváděných součástí zařízení je často velmi povrchní a neodborná. Uložení tohoto typu dokumentu je ve složkách fondu SPS bohužel spíše výjimkou.

Možnou variantou tohoto soupisu je také použití staršího inventáře z doby, kdy byl objekt ještě v soukromém majetku, v němž byly označeny předměty v době revize se zde nacházející.

Další možné uložení: archivní fondy MNV a ONV v SOkA, případně vlastní objekty.

Obrázek 19: Příklad inventáře pořízeného národní správou velkostatku. Závěrečná, 23. strana inventáře zámku Hartenberg v okrese Sokolov, který patřil původně Františce Kopalové. Soupis byl pořízen v lednu roku 1946 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 136, inv. č. 201)

3. Inventář vnitřního zařízení objektu sepsaný komisí NPF pochází většinou z období 1946 až 1949. Byl vytvořen tzv. soupisovou komisí této instituce. Jedná se o závazný úřední soupis vnitřního zařízení konfiskovaného objektu, který byl výchozí pro jakoukoliv další manipulaci s ním. Jedná se většinou o rozsáhlý mnohastránkový dokument zaznamenávající běžně několik tisíc položek. Každému předmětu zde bylo přiděleno jedinečné inventární či eliminační číslo (častěji používaný termín), pod nímž nadále v úředních dokumentech vystupuje. Tímto číslem byl označen (či měl být označen) předmět i fyzicky, většinou na něj byla přilepena papírová nálepka s perforovaným okrajem, v níž je číslo zarámováno nejčastěji modrou linkou. Důležité jsou tyto inventáře tím, že by měly být nejkompletnějším soupisem veškerého vnitřního zařízení. Navíc vzhledem k tomu, že soupis byl v drtivé většině připravován podle jednotlivých prostor, je možné vytvořit si představu, kde se hledaný předmět či skupina předmětů v dané době nacházely.

Ani uložení těchto inventářů ve složkách SPS kupodivu není tak časté, jak bychom očekávali. Mnohdy je ale také možné nalézt je uložené přímo na objektech, ve fondech Zemských národních výborů v Národním archivu v Praze či v Moravském zemském archivu v Brně (spisy týkající se národní správy velkostatků), ve fondech regionálních poboček a úřadoven Národního pozemkového fondu.¹⁰⁶ Fond pražské centrální kanceláře Národního pozemkového fondu (Národní archiv) je však bohužel pouze malým torzem dokumentů této instituce.¹⁰⁷ Další možností jejich uložení jsou fondy krajských národních výborů ve Státních oblastních archivech.

4. Seznam předmětů zkonfiskovaných dekretem č. 12/1945 Sb. ze zámku XY vytríděných NKK jako státní kulturní majetek (eliminační seznamy, protokoly). Tyto dokumenty vznikaly v době existence NKK v letech 1947–1951. U objektů, které nestihly být v této době vytríděny (eliminovány), byly ve víceméně identické formě vytvářeny jejichmi nástupci z řad orgánů státní památkové péče. Dokumenty jsou úředním záznamem o výběru konkrétních předmětů kulturní hodnoty ze zařízení určitého konfiskovaného objektu, které jsou současně tímto aktem prohlášeny za státní kulturní majetek a pravomoc rozhodnout o jejich dalším osudu má již NKK a její nástupnické orgány. Tyto dokumenty nalezneme pouze u objektů, které nepřešly do správy NKK. Seznamů bylo vytvořeno většinou několik (zvláště pokud se jednalo o větší objekt), a to z toho důvodu, že již na vlastním objektu bylo pracovníky NKK často rozhodnuto o předání vytríděného mobiliáře konkrétní sbírkové či jiné kulturní instituci a o výběru konkrétní sběry NKK. Pro každou instituci a sběru byl připraven samostatný seznam. Seznamy současně sloužily jako předávací protokol. Jednotlivé předměty jsou zde charakterizovány relativně podrobně odborníky z řad zaměstnanců NKK. Struktura zápisu je následující: vlevo je uvedené eliminační číslo (číslo přidělené NPF), vedle něj se nachází popis předmětu, vpravo je odhadní cena vycházející z trhu se starožitnostmi v roce 1938.

Tyto dokumenty umožňují vcelku jednoznačně určit, zda námi hledaný předmět byl označen za státní kulturní majetek a které instituci byl předán. Vzhledem k tomu, že se současně jednalo o předávací protokol, můžeme jeho kopii nalézt v dokumentaci příjemce daného mobiliáře (složky sběren v SPS – dodatcích a v archivech institucí).

¹⁰⁶ Tyto posledně jmenované fondy se prakticky v úplnosti zachovaly pro území Moravy a Slezska, zatímco v Čechách pouze pro pobočky v Českých Budějovicích, v Pardubicích, v Karlových Varech (uloženo ve Státních oblastních archivech) a pro několik úřadoven (uloženo ve Státních okresních archivech).

¹⁰⁷ Fond obsahuje 7,75 běžných archivních metrů dokumentů a je z větší části přístupný.

Místnost 3.8 /skladiště/:

2423/	1 stůl psací na prohnutých nohách, se 2 zásuvkami, kolem obvodu zahrádka, světlý.
2424/	1 stůl malý, na vytáčených soustružených sloupcích, tmavý.
2425/	1 stůl trojhranný na hraní na soustružených nohách, hnědý.
2426/	1 " " " " " " " " tmavší.
2427/	1 " " " " " " " " "
2428/	1 stůl na vysokých vytáčených štíhlých sloupcích, tmavý.
2429/	1 " z bambusových tyček, servírovací.
2430/	1 " se skříženými nohama, hrany desky opatřené záviženými zaoblenými prkénky, tmavý.
2431/	1 stůl s kulatou deskou spočívající na sloupu, neseném 3 nohama /a nich jedna chybí!/.
2432/	1 stůl jednoduchý na sloupkovitých nohách, světlý, se zásuvkou.
2433/	1 stůl " se zásuvkou.
2434/	1 stůl na štíhlých nožkách, leštěný, tmavohnědý. Hrany lemované mosaznou úzkou lištou.
2435/	1 " na štíhlých nohách, leštěný, se zásuvkou.
2436/	1 stůl na hraní leštěný, uprostřed desky zelená soukenná vložka.
2437/	1 stůl s posuvací/otáčecí/deskou nesenou sloupem, upevněným na prkénku.
2438/	1 stoleček na 4 rozbíhavých nohách včetně soustružených, spojených v polovině výšky prkénkem.
2439/	1 stůl obyčejný na kulatých nohách, zásuvka chybí.
2440/	1 stůl hrací, skládací.
2441/	1 stůl kulatý na 3 ohnutých rohov ^ě h nohách, leštěný, hrany vyložené mosaznou lištou.
2442/	1 stůl jednoduchý, na sloupkovitých nohách, se zásuvkou. Pod sklem na desce rytina Le Vaau-ova podle Roberta: deuxième vue de Bohême, s dedikací kn. Paarovi.
2443/	stůl, resp. deska se zasklenou reprodukcí obrazu Louise de Silvestre-ko: uvítání král. saských manželů v J. Hradci Nohy zlomeny.
2444/	1 stůl servírovací na hranolovitých nohách, k nimž jsou namontovaná sklapovací prkénka. Deska svrchní vykládaná v podobě parket.
2445/	1 stůl na hraní na kulatých nohách, s překlápěcí deskou, tmavý, leštěný.
2446/	1 stůl na hraní, egyptový, leštěný, na hranách vyložený úzkou mosaznou lištou.
2447/	1 stůl s vykládanou deskou na řezaných prohnutých nohách.
2448/	1 " na hraní s otvory po stranách na mince, nohy prohnuté.
2449/	1 stůl na květiny s vložkou/nádobou/ plechovou na vyřezávaných nohách spojených prkénkem.
2450/	1 stůl s vyřezávanou deskou a nohou, upevněnou v trojnožce. Tmavě mořený.

Obrázek 20: Příklad inventáře připraveného inventarizační komisí NPF. Stránka ze soupisu zařízení hradu a zámku Jindřichův Hradec pořízeného soupisovou komisí Národního pozemkového fondu v listopadu 1949 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 72, inv. č. 109)

I 5 20-12044/53

Seznam

předmětů skonfiskovaných dekretem č. 12/45 Sb. ze zámku v Nemilkov, deponovaných ONV v městském muzeu v Klatovech a vytríděných NKK v Praze jako státní kulturní majetek (sborník Blatná)

1. Poprsí dámy, olej na plátně kol. 1770.....	1.000.--
2. Měno Mülig, 2 rejtaři vedou zajatce, olej na plátně kol. 1860.....	1.000.--
3. Ukřižování, pod křucifixem P. Marie a Máří Magdalena, na stranách výjevu archit., v jejichž nikách 4 evangelisté, olej na dřevě kol. 1600.....	2.000.--
4. Jezdecká bitka se Saracény, olej na dřevě, parketovaném, Itálie 1. pol. 17. stol.	3.000.--
5. P. Maria /?/ s Ježíškem před zdí, za ní výhled do krajiny, olej, dřevo, Itálie 1. pol. 16. stol.	3.000.--
6. Pohledy na hrady Karlštejn, Kost a Střekov, oleje na plátně, kol. pol. 19. stol.	1.500.--
7. Podobizna dámy po kolena, kolor. fotograf. kol. 1860 mezi dvěma skly.....	100.--
8. Madonna s dítětem, olej na ošetřovaném dřevě, ranní barok.....	800.--
9. Poprsí Jana Forstera, kolor. rytina J. J. Meida v Augsburku, 18. stol.	200.--
10. Nástolní/skrínkové hodiny, emailový ciferník a 3 terče /1 malovaný na společné mosazné desce s aplikacemi. Nástavec chybí, pol. 18. stol.....	1.000.--
11. Talíř porcelánový s malovaným výjevem 3 dámy poutají Amora ke stromu, Víden zač. 19. stol. /ze zámku v Hor, Stankovš/	500.--
12. Sklenice bílé a rubínově vrstvená, ornament gotisující, pozdní empire	200.--
13. Velké cínové konvice dvojnásobná na třech esovitých nohách, s víčkem a kohoutovou výpuskou, Anglie kl. 1840	400.--
14. Kůžený selský pás, ornamentálně vyšíváný brkem s žel. přeskou kol. 19. stol. 2. pol.	100.--
15. Miniatura komody o třech zásuvkách, vykládané dřevo, bronzové kování, 1. pol. 19. stol.	500.--

Perfalkice 143, c. 201
V Klatovech 17. června 1949.

Snatobar
Za NPF odevzdal Dr. O. Placht v. r.   Za NKK v Praze převzal Dr. Z. Wirth v. r.

Rednice u Dauponza
Krasnikov

Obrázek 21: Eliminační seznam předmětů vytríděných ze zámku Nemilkov, 17. 6. 1949 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 142, inv. č. 201)

1094 malý sekretář, nástavec komody, s 8mi stabeimaklem a 8mi zásuvkami, intarsovaný na 4 šokovitých nožkách. Druhá pol. XVIII. stol.	Kčs 5.000.--
1079 empírový stůlek dvojnásobný s trnožem, leštěná deska vyložená mramorem, jedna zásuvka	Kčs 600.--
1106 nízká skříňka rohová intarsovaná se slacennými bronzovými aplikacemi a mramorovou deskou, kopie L. XVI.	Kčs 1.000.--

Obrázek 22: Příklad zápisu v eliminačním seznamu předmětů, vlevo číslo z inventáře pořízeného NPF, dále popis předmětu, vpravo odhadní cena vycházející z trhu se starožitnostmi v roce 1938

60

5. Depozitní reverzy byly vydávány přijímajícími kulturními institucemi od roku 1947 víceméně až do konce 50. let. Byly dokladem o tom, že daná instituce přejala od NKK a jejich nástupců státní kulturní majetek, který je však centrálně spravován orgány státní památkové správy (NKK, MŠVU, SPS). Reverzy byly vyhotoveny na základě eliminačního seznamu (viz bod 4) a měly obsahovat eliminační čísla předmětů, jejich popis a ocenění podle cen na trhu v roce 1938. V některých bodech se však tyto reverzy vystavené různými institucemi liší, a to především v důsledku odlišností evidence sbírkových předmětů daného muzea či galerie. V ideálním případě zde najdeme i nové číslo, které bylo danému předmětu přiděleno v této instituci, podle něhož je většinou již možné jej ve sbírkách identifikovat.

Tyto dokumenty připravované opět ve více kopiích nalezneme také ve složkách obou částí fondu SPS v NA a také v registraturách institucí příjemců předmětů.

6. Seznam předmětů z drahých kovů. NPF záhy po svém zřízení v roce 1945 nařídil všem národním správcům objektů vytvoření soupisu předmětů z drahých kovů. Tyto seznamy vytvořené většinou v letech 1946 až 1947, někde ale i později, jsou také součástí složek fondu SPS. Pokud tedy víme, že námi hledaný předmět splňuje tuto charakteristiku, je důležité hledat tento dokument. Na základě něj byly tyto předměty většinou předány do centrálního pražského trezoru NPF. O jejich dalších osudech viz kap. 2.6.3. *Předměty z drahých kovů.*

7. Dokumentace dalších osudů užitkového mobiliáře. I pokud zjistíme, že námi hledaný předmět nebyl vybrán státními památkovými orgány a byl tedy zařazen do kategorie tzv. užitkového mobiliáře, existují ještě možnosti, jak jeho další osud sledovat, byť ty jsou výrazně omezenější. Ve složkách fondu SPS můžeme nalézt seznam předmětů předaných správcem objektu či NPF národnímu podniku Antikva, dále seznamy předmětů předaných jiným než kulturním institucím – centrálním i regionálním úřadům státní správy, vysokým školám atd. Viz též kap. 2.5.3. *Tzv. užitkový mobiliář.*

8. Dokumenty o mobiliáři objektů přejímaných do správy státních památkových orgánů (státní hrady a zámky). Vzhledem k tomu, že mobiliář těchto objektů byl přejímán jako celek, nenajdeme zde klasické eliminační seznamy. Vnitřní zařízení bylo přebíráno na základě inventáře vytvořeného NPF, do něhož bylo následně zaneseno, které předměty si památkový orgán ponechává a získávají statut státního kulturního majetku (většinou připsáním zkratky NKK či SPS) a které předává NPF. Až po tomto převzetí docházelo u většiny objektů k roztřídění příslušného mobiliáře a jeho převozu do sběren na státních hradech a zámcích, resp. předání příslušným sbírkovým institucím, a to na základě předávacích seznamů.

9. Operativně technické evidence (tzv. černé knihy). Revize a současná inventarizace státního kulturního majetku spravovaného přímo státními památkovými orgány proběhla celoplošně v letech 1953 až 1954 (výjimečně i 1955) pod hlavičkou Státní památkové správy.

Revize probíhala v případě původního zámeckého mobiliáře, který se zde nacházel v době vyvlastnění (dnes označován jako kmenový), podle inventáře vytvořeného pracovníky NPF. Položky zjištěných předmětů byly většinou označeny značkou ve formě křížku v kroužku (viz obr. 23). U svozového mobiliáře byly předměty kontrolovány podle eliminačních přejímacích seznamů. Nenalezené předměty byly zapisovány do protokolu z revize, a to včetně těch, k nimž byla dokumentace o zápůjčce či přesunu na jiný objekt státních hradů a zámků.

Zámek Jindř. Hradec.

S o u p i s i n v e n t á r e .

Přízemí.

Místnost 1. 1.

- ⊕ 1. 1 skříňka rohová, tvrdá, hnědá 1 dveř. s nástavcem.
na něm sousoší sv. uberas jelen a 2 psi, dřevěná.
- ⊕ 2. 1 prádelniček tvrdý hnědý. 4 zás.
- ⊕ 3. 1 stolek tvrdý hnědý menší 1 zás.
- + ⊕ 4. 1 stůl tvrdý hnědý 4 přír. nohy a deska průřez kašne.
- ⊕ 5. 1 lavice tvrdá hnědá, v sed. šal. hnědou koží. v opr. rákos
- ⊕ 6. 1 židle dtto.
- ⊕ 7. 1 " dtto roškoz.
- ⊕ 8. 1 " tvrdá hnědá sešská.
- ⊕ 9. 1 konsolka rohová tvrdá hnědá 84st. řez.
- ⊕ 10. 1 koš proutěný kulatý na papír.
- ⊕ 11. 1 zrcadlo nástěnné obyč. v mosazn. rámu. 28.x18. cm.
- ⊕ 12. 1 rytina: Rüdinger. Divoký kanec. 35x55 cm. bílý rám
- ⊕ 13. 1 " dtto Lovecký výjev. 50x64 cm. dtto.
- ⊕ 14. 1 " " lovecký výjev. dtto. dtto.
- ⊕ 15. 1 " " Banší rodina. dtto dtto.
- ⊕ 16. 1 " " Lovecký výjev. 48x30 cm. dtto.
- ⊕ 17. 1 " " Jelen. dtto. dtto.
- ⊕ 18. 1 lucerna str. opnf, kovová 6ti boká vaskl.
- x ⊕ 19. 1 truhlička tvrdá hnědá s vyřez. ozdobou.
- x ⊕ 20. 1 soška dřevěná " M. Pantýř.

Místnost 5. 2.

- + ⊕ 21. 1 skříň tvrdá hnědá 2 dveř. vykl. lovecké výjevy.
- + ⊕ 22. 1 stůl kulatý tvrdý hnědý na 1 noze. deska vykl.
- ⊕ 23. 1 prádelnička tvrdý hnědý vykl. 3 zás.
- ⊕ 24. 1 truhla tvrdá hnědá vykl.
- 2 ⊕ 25. 1 lavička tvrdá hnědá malovaná a vyřez.

Obrázek 23: Soupis zařízení zámku Jindřichův Hradec pořizený soupisovou skupinou NPF, vlevo značky z revize mobiliáře zaměstnanci SPS v roce 1953 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 72, inv. č. 109)

Inventarizace – operativně technická evidence, „černé knihy“. Každému předmětu bylo přiděleno nové inventární číslo, najdeme zde však v druhém sloupci i původní eliminační

62

číslo, které mu přidělila soupisová komise NPF (či u později vyvlastněných objektů ONV), označené jako „staré číslo“. Díky tomu můžeme sledovat další cestu námi hledaného předmětu, protože v současných evidenčních listech Národního památkového ústavu (evidence v systému pro správu mobiliárních fondů CastIS) již toto číslo figuruje, a to jako „inventární číslo staré“.

Pokud se jednalo o předmět z různých důvodů nezanesený do soupisu, který neměl přidělené eliminační číslo, byl do inventáře zanesen jako b. č. (bez čísla). Předměty měly být v těchto inventářích charakterizovány co nejpodrobněji – typ předmětu (obraz, komoda, džbán), materiál (lipové dřevo, porcelán, cín), technika (olej, dřevorezba, intarzie), rozměry, barva, slohové zařazení, datace, autorské signatury či jiné značky a případné poškození. Inventáře byly sestavovány zvlášť pro kmenový mobiliář, zvlášť pro svozový, který byl sepsován podle svého původu, a současně byla založena také evidence přírůstků.

Ve složkách fondu SPS nalezneme tuto evidenci, a to ve formě volných listů. Kopie uložené na daném objektu a v pražském ústředním pracovišti památkového orgánu byly v průběhu 50. let opatřeny knižní vazbou, díky níž získaly i známé označení „černé knihy“.

Z inventáře zámku: Hlušice/svozová sběrna Hrádek u Nech./List čís.: 1.

Inv. číslo		Popis předmětu	Umístění	Cena	Poznámka o pohybu
nové	staré				
1 X	30 ✓	1 sekretář, =2 dílný, spodní část 3 zásuvky s prohnutou stěnou, horní část 6 zásuvek 1 křídlo, dýhovaný, intarsovaný šachovnicí, 180x122x62cm, přechod rokoko Louis XVI.		2000.-	

Obrázek 24: Příklad zápisu v operativně technické evidenci státního kulturního majetku (v tzv. černé knize), vlevo nové číslo přidělené při nové inventarizaci SPS v roce 1954, dále staré inv. číslo z inventáře pořízeného soupisovou skupinou NPF, uprostřed popis předmětu, vpravo odhadní cena, případné poznámky o zápůjčce či předání na jiný objekt často s odkazem na dokument dokládající tento transfer

10. Seznamy kulturních památek sestavené Koordinační komisí pro kulturní využití státních hradů a zámků vznikaly většinou v letech 1959 až 1961. Jednalo se o seznamy předmětů původně se statusem státního kulturního majetku, kterým tato komise přiznala novým památkovým zákonem č. 22/1958 Sb. zavedený status kulturní památky (předměty kategorie A). Předměty jsou v těchto seznamech označovány inventárními čísly z inventarizace Státní památkovou správou, jejich charakteristika je pouze velmi zběžná. V některých případech se setkáváme pouze se seznamem čísel bez označení typu předmětu. Současně však komise výběr předmětu pro kategorii A zaznamenávala do operativně technické evidence (černých knih), většinou zeleným křížkem. Díky těmto dokumentům zjistíme, zda námi sledovaný předmět tento status získal a zůstal tedy ve správě státních památkových orgánů, případně zda byl předán jiné sbírkové instituci, což je uvedeno v protokolu, jehož jsou seznamy součástí.

Jindřichův Hradec

seznam předmětů zařazených do kategorie A

inv. č.:			
5	šidlo	47	prádlařik intarsovaný
6	"	86	váza, porcelán
11	obraz, pes	87	2 mísky, "
16	lavice	91	skříňka rohová
17	šidlo	93	přiborník
18	"	93	skříňka rohová
19	"	94	skříňka
23	zrcadlo	95	vitřinka
24	rytina, kánek	96	hodiny stolní
25	" štvánice	97	podstavec pod sochu
26	" lovecký výjev	98	šidlo
27	" danci	99	"
28	" lovecký výjev	100	"
29	" jelen	101	busta, mramor
30	lucerna	123	košíček, porcelán
36	truhla intarsovaná	123	konvice, "
37	šidlo, 4 kusy	124	" "
40	rytina, štvánice	125	mísa "
41	" "	126	vázička, biskvit
42	" "	141	váza, sklo
43	" "	142	" porcelán
44	" "	143	" "
45	" kanoi	144	košíček, "

**Koordináční komise
pro kulturní využití
st. hradů a zámků.**

Obrázek 25: První strana seznamu mobiliáře vybraného ze státního kulturního majetku uloženého ve státním zámku Jindřichův Hradec subkomisí Koordináční komise pro kulturní využití státních hradů a zámků pro prohlášení za tzv. kulturní památky (předměty kategorie A). Předměty jsou označovány inventurními čísly z inventarizace Státní památkovou správou, jejich charakteristika je pouze velmi zběžná. V některých případech se setkáváme pouze se seznamem čísel bez označení typu předmětu. Seznamy jsou součástí protokolu (NA, fond SPS – dodatky, kart. 109, inv. č. 72)

B. Dokumenty z fondu Státní památková správa mimo vlastní složky objektů

11. Dokumentace svozů

Pokud ve složce objektu zjistíme, že námi hledaný předmět byl převezen do určité sběrný, je důležité prostudovat také dokumenty ve složce objektu, v němž byla umístěna. Díky tomu zjistíme, pod jakým číslem byl předmět zanesen do operativně technické evidence (černých knih) a zda později získal status kulturní památky.

12. Dokumentace přijímajících institucí

V případě zjištění, že námi hledaný předmět byl předán konkrétní sbírkové instituci, je vhodné, zvláště pokud ve složce objektu původu není depozitní reverz od této instituce, nahlédnout do složek týkajících se předávání mobiliáře těmto institucím v druhé části fondu SPS, v dodatcích. Do těchto složek vedených podle jednotlivých institucí příjemců byly ukládány především depozitní reverzy a poté dokumentace převodu těchto předmětů z depozita orgánů státní památkové péče do trvalé správy dané instituce na počátku 60. let. Jedná se vlastně o přehledy předmětů převzatých ze zkonfiskovaného majetku s uvedením majetkové podstaty, z nichž pocházely. Pravomoc NKK a jejich nástupců se měla vztahovat i na předměty převzaté těmito institucemi před zřízením NKK, i ty tedy měly být do těchto přehledů zahrnuty.

REVIZI 0. 11. 1954
Hvězdá

Podle zákona č. 137/46 Sb. byly Národní kulturní komisi prohlášeny za státní kulturní majetek předměty z mobilního inventáře zkonfiskovaného zámku v Heřmanově Městci a dne 17. dubna 1952 Národní kulturní komisi předány níže uvedené předměty jako státní depositum do držby a péče Krajskému muzeu v Pardubicích.

1938	1 barokový šatník dvojkřídlový, leštěný intarsovaný	Kčs 2.000,-
1883	1 komodový sekretář o třech zásuvkách žlutě leštěný barevně intarsovaný	2.000,-
1813	1 šatník dvojkřídlový barokový leštěný s páskou intarsií	2.000,-
536	1 komodový sekretář, dole tři zásuvky, nahoře vyklápací deska a 11 zásuvek, intarsie, /rosety/barok.	5.000,-
661	1 komodový sekretář, dubový, dole tři zásuvky, nahoře v nástavci 11 zásuvek, plochy intarsovány	4.000,-
887	1 komodový sekretář pozdně barokní, dole tři zásuvky nahoře 14 zásuvek, leštěný	8.000,-
102	1 sekretář rokokový, dole dvojkřídly, nahoře velkou vyklápací deskou a velkou zásuvkou, uvnitř žalusiová přihrada a 5 zásuvek, ploché průčelí i boků intarsovány bohatě květinovým ornamentem	10.000,-
577	1 postel barokní hnědě leštěná zdobená řezbou a intarsií	3.000,-
799	1 šatník barokní leštěný a intarsovaný	2.000,-
1285	1 šatník barokní leštěný s intarsií, uvnitř 1 zásuvka	3.000,-
1241	1 komoda žlutě leštěná intarsovaná se 3 zásuvkami /šachovnicový motiv/	2.500,-
1362	1 truhla pozdně renesanční zdobená na průčelí řezbou a intarsií, měkké dřevo	1.500,-
1288	1 truhla barokní, žlutě leštěná s intarsií květin	1.000,-
1098	1 stůl se skleněnou deskou bohatě intarsovaný, práce místního truhláře Jirouše ze Slatiňan z r.1934	2.000,-
427 456 506 1242	4 hráškové stolky z tvrdého dřeva, dýchované, intarsované i řezané	3.000,-
2311	1 vanička z měděného plechu tepaná, barokisující	300,-

Obrázek 26: Příklad depozitního reverzu, v tomto případě od Krajského muzea v Pardubicích, na předměty ze zámku Heřmanův Městec (NA, fond SPS – dodatky, kart. 162, inv. č. 249)

13. Dokumentace předmětů z drahých kovů

V případě zjištění, že námi hledaný předmět z drahého kovu byl svezon do centrálního pražského trezoru NPF, je důležité nahlédnout do dokumentace třídění tohoto trezoru v dodatcích fondu SPS (kart. 30, inv. č. 57).

14. Dokumentace knihoven

V případě, že pátráme po osudech knihovny určitého objektu, je kromě složek objektů nutné prostudovat také dokumentaci o další manipulaci s těmito knihovnami v kartonu 29 (SPS – dodatky) a kartonu 34 (SPS).

3.1.1.2. Výzkum ve státních oblastních archivech

Bohužel pouze relativně výjimečně se dochovaly dokumenty z činnosti oblastních úřadoven NPF (možno pro konkrétní region ověřit v databázi na stránkách Archivní správy ČR). Pokud je takovýto fond k dispozici můžeme zde najít především inventář objektu pořízený pracovníky NPF a dokumenty k manipulaci s užitkovými předměty.

3.1.1.3. Výzkum ve státních okresních archivech

V případě, že výzkum ve fondu SPS v Národním archivu nevedl ke zcela uspokojivým výsledkům, je nutné zaměřit pozornost na dokumenty uložené v jiných institucích. První volbou by měly být archivní fondy **místních národních výborů** a zvláště **okresních národních výborů**, do jejichž územní působnosti objekt posledního známého uložení předmětu náležel. Tyto typy fondů nalezneme ve státních okresních archivech, které obecně spravují historické písemnosti pocházející z území bývalých okresů. Pokud si nejsme jisti, ve kterém archivu se fond příslušného národního výboru nachází, je dobré využít k hledání databázi archivních fondů a sbírek vedenou Archivní správou Ministerstva vnitra přístupnou na stránkách <https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-fondy-a-sbirky-v-ceske-republice-386553.aspx>.

V místním rejstříku archivních pomůcek těchto fondů je poté nutné hledat objekt našeho zájmu. V obou typech fondů můžeme nalézt zvláště první inventáře objektu (inventáře národního správce a inventáře NPF) a informace o nakládání s užitkovým mobiliářem.

3.1.1.4. Archivy a registry sbírkových a dalších kulturních institucí – příjemců konfiskovaného mobiliáře

Do dokumentů uložených ve speciálních archivech či registraturách těchto institucí je nutné nahlédnout, pokud z písemností uložených ve složkách objektů fondu SPS zjistíme, že hledaný předmět byl předán této instituci. Přehled archivních fondů a spisoven nejvýznamnějších z těchto institucí je uveden v kap. 2.5. *Příjemci vyvlastněného kulturního mobiliáře*. V těchto písemnostech je možné nalézt kromě již zmiňovaných depozitních reverzů především způsob zařazení daného předmětu do sbírek instituce (konkrétní sbírka, přírůstkové či jiné evidenční číslo), přičemž s touto informací vede většinou již přímá cesta k nalezení daného předmětu. K tomu je však většinou nutná spolupráce s vedením instituce a především se správou příslušné sbírky.

3.1.1.5. Národní památkový ústav

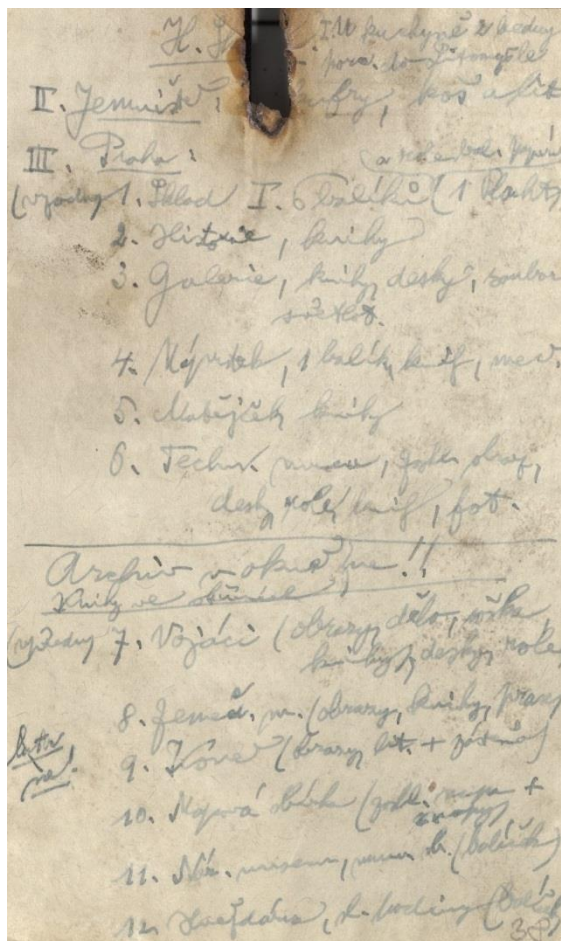
Operativně technická evidence (černé knihy) uložené v NPÚ jsou jedinečné tím, že sem byla průběžně zaznamenávána jakákoliv manipulace s daným předmětem (zápůjčky,

převezení na jiný objekt, vyřazení), a to v pravé kolonce nazvané „poznámka o pohybu“. Ve svázané formě jsou od roku 2010 uloženy v oddělení mobiliárních fondů a zámeckých knihoven Odboru evidence, dokumentace a informačních systémů GŘ NPÚ, dále na daném památkovém objektu, případně na příslušném územním odborném pracovišti.¹⁰⁸

Kartotéka rozvozů vypracovaná ústředním pracovištěm Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody obsahuje také řadu informací o možném následném pohybu hledaného předmětu v době existence této instituce. Dnes je uložena v oddělení správy a prezentace mobiliárních fondů GŘ NPÚ.

3.1.1.6. Ústav dějin umění AV ČR

Společně s pozůstalostí Z. Wirtha byla ÚDU AV ČR převzata část materiálů týkajících se NKK a Wirthových aktivit v oblasti zajišťování konfiskovaných památek před vznikem této instituce v letech 1945 až 1947. Dnes tvoří samostatný fond NKK. Pro provenienční výzkum jsou důležité zvláště v případě, že jiné archivní fondy neposkytly dostatečné informace. Výhodné je aktuální zpřístupnění fondu online prostřednictvím specializované veřejné databáze (Digitální badatelna) na stránkách <http://konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/databaze-dokumentu>.

Obrázek 27: Rozpis rozdělení vytríděných předmětů ze zámku Hrubá Skála pro jednotlivé instituce napsaný během eliminace zámku Z. Wirthem, květen 1949 (ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond Národní kulturní komise, kart. XIV, inv. č. 1305)

¹⁰⁸ BOBEK A KOL. 2011.

3.1.2. Kulturní statky vyvlastněné na základě dekretu č. 108/1945 Sb.

V případě, že se hledaný předmět či soubor předmětů nacházel v objektu nesouvisejícím se zemědělskými pozemky, byl konfiskován podle dekretu č. 108/1945 Sb. Uvedená výchozí situace je většinou komplikovanější pro další výzkum, který také častěji nevede k optimálnímu výsledku, tedy zjištění, kde se hledaný předmět nachází v současnosti. Důvody tohoto stavu jsou objasněny v kap. 2.4. *Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.*

3.1.2.1. Výzkum v Národním archivu

Archivní fond SPS – dodatky, kartony s písemnostmi ze sběren na zámcích Sychrov a Lnáře a ze sběren ve Valdštejském paláci a v paláci Kinských.

Na rozdíl od šlechtických sídel konfiskovaných ve většině případů podle dekretu č. 12/1945 Sb. nebyla k těmto objektům zavedena orgány státní památkové správy samostatná složka. Nejpodrobnější evidenci nalezneme v písemnostech dokumentujících jednotlivé svozy v centrální sběrně tohoto typu kulturních konfiskátů zřízené NKK na zámku Sychrov (kart. 105–119, inv. č. 175), dále v dokumentaci svozů sběrně zámku Lnáře (kart. 86, inv. č. 141) a v dokumentaci bývalých sběren NKK ve Valdštejském paláci (kart. 164, inv. č. 254 a kart. 196, inv. č. 342) a v paláci Kinských (kart. 163, inv. č. 254).

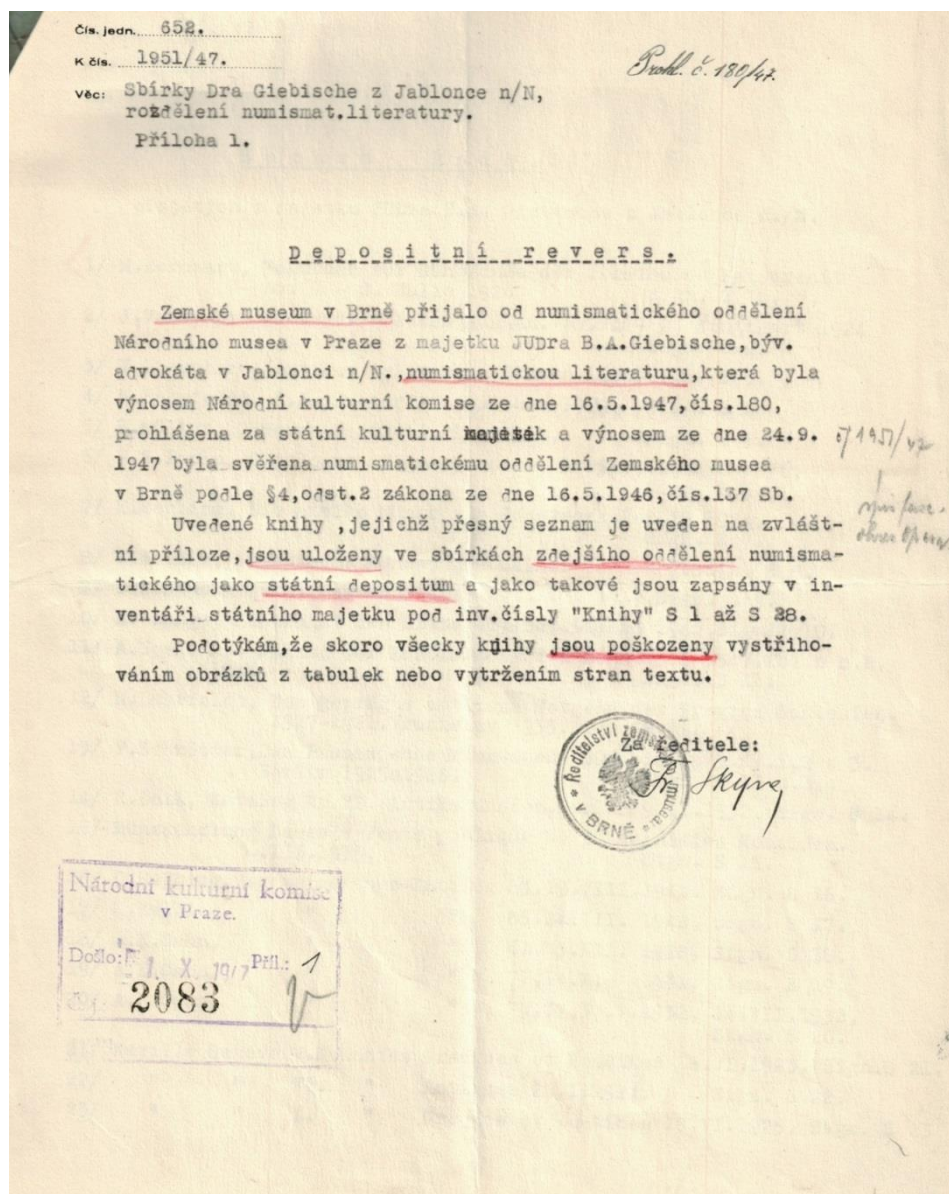
Orientace v těchto písemnostech dokumentujících několik stovek svozových podstat je bohužel relativně komplikovaná, protože jsou většinou řazeny chronologicky podle data převzetí památkovým orgánem, většinou pověřencem NKK J. Scheybalem, který celý proces koordinoval a do značné míry také prováděl. Pro alespoň částečné usnadnění vyhledávání dokumentů je pro podstaty pocházející ze severních Čech¹⁰⁹ možné využít specializovanou veřejnou databázi (Databáze regist) dostupnou online na stránkách <http://konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/databaze-dokumentu> a také soupis sychrovských svozů (příloha č. 4.4. *Seznam svozů ve sběrně zámku Sychrov konfiskovaných podle dekretů č. 108/1945 Sb. a č. 12/1945 Sb.*).

1. Jedná se především o Seznamy předmětů kulturní hodnoty ve smyslu zákona č. 137/1946 Sb. převzatých do správy a držby NKK (MŠVU, SPS) (eliminační seznamy). Tyto dokumenty byly sestavovány zástupcem NKK (MŠVU, SPS) a sloužily jako přejímací protokol. Památkové orgány tyto předměty přejímaly od zástupce FNO, MNV či ONV. V seznamu jsou předměty očíslovány a tvoří jednu číselnou řadu. Čísla byla předmětům přidělena zástupcem NKK. Kromě popisu předmětu zde nalezneme také ocenění podle cen na trhu starožitností v roce 1938. Eliminační seznam v drtivé většině případů obsahuje také **signaturu či zkratku svozu** (o nich více kap. 2.4. *Mobiliář z objektů vyvlastněných podle prezidentského dekretu č. 108/1945 Sb.*) a určení sběrně, kam byl mobiliář převezen. V případě, že jej přejímal J. Scheybal, je jím v naprosté většině případů sychrovská sběrna. Pokud hledaný předmět v seznamu nalezneme, můžeme počítat s tím, že v další evidenci památkových orgánů, případně i dalších institucí, bude vystupovat pod zmíněnou zkratkou svozu doplněnou pořadovým číslem z tohoto seznamu – např. MHB 7 (Emanuel Machytka Horní Branná položka č. 7).

2. Předávací protokoly – vybrané předměty z těchto podstat byly většinou v první fázi přemístěny do sběrně orgánu státní památkové péče. Až později z nich byl vybírán mobiliář pro jednotlivé specializované instituce. Předání probíhalo na základě předávacího protokolu obsahujícího i jejich seznam. Vzhledem k tomu, že se většinou jednalo o předměty z více

¹⁰⁹ Dnešní Ústecký a Liberecký kraj a část Královéhradeckého kraje, která byla původně výrazněji osídlena německým obyvatelstvem.

podstat, nalezneme zde zkratku svozu a zmíněné pořadové číslo. Instituce, podobně jako u konfiskátů podle dekretu č. 12/1945 Sb., odpovídala depozitním reverzem.

Obrázek 28: Depozitní revers na numismatickou literaturu ze sbírky G. A. Giebische z Jablonce n. Nisou, 1947 (NA, fond SPS – dodatky, kart. 151, inv. č. 206)

3. Operativně technická evidence (tzv. černé knihy) – celoplošná inventarizace v letech 1953 až 1954 se týkala také mobiliáře konfiskovaného podle dekretu č. 108/1945 Sb. a uloženého na objektech spravovaných státními památkovými orgány. Do nových inventářů byl zapsán i mobiliář z těchto sozů, a to se snahou udržet informaci o původní provenienci. Mnohdy však došlo k chybám, zkomolením jmen či lokalit. Je tedy důležité konfrontovat zápisy v černých knihách s původními eliminačními seznamy, které také často jako jediné obsahují více údajů o původním majiteli (celé jméno, adresu, případně souvislost s jinými podstatami). V případě sychrovské sběrný byly svozy místo zkratek (signatur) nově označeny čísly (dnešní číslo svozu). V následujících dokumentech je však přesto často používána i starší signatura.

3.1.2.2. Ústav dějin umění AV ČR

Vzhledem ke klíčové roli Josefa Scheybala v zajišťování tohoto typu konfiskátů je pro výzkum jejich dalších osudů velmi důležitá jeho pracovní písemná agenda z let 1945 až 1954, kdy působil postupně jako člen Zajišťovací komise, pověřenec MŠO, pověřenec NKK, zaměstnanec MŠVU a SPS. Tyto dokumenty jsou sice částečně uloženy v kartonech týkajících se sychrovské sběrně ve fondu SPS – dodatky v NA, ve své prakticky úplné celistvosti jsou však zachovány **v archivním fondu Národní kulturní komise** v oddělení dokumentace ÚDU AV ČR, jehož tvoří dílejší část. Tento fond je v současné době celý digitalizován a zpřístupněn online prostřednictvím specializované veřejné databáze (Digitální badatelna) na stránkách <http://konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/databaze-dokumentu>. Databáze umožňuje vyhledávání dokumentů týkajících se konkrétního posledního majitele, lokality původu konfiskátů a řady dalších parametrů.

Scheybalovu písemnou pracovní agendu tvoří jednak pracovní deník vedený v letech 1947 až 1952, nalezneme zde ale rovněž zajišťovací protokoly z období před vznikem NKK a přijímací (eliminací) protokoly z období Scheybalova působení v NKK a u jejích nástupců. Při hledání konkrétní podstaty je důležité projít všechny tyto často vzájemně se doplňující typy dokumentů.

Většinou je vhodné nenechat stranou ani soukromou korespondenci mezi J. Scheybalem a Z. Wirthem z let 1945 až 1954. Scheybalovy dopisy jsou uloženy **ve Wirthově pozůstalosti** také v oddělení dokumentace (i tato korespondence je zařazena do databáze „Digitální badatelna“), dopisy Wirtha jsou uloženy v pozůstalosti syna J. Scheybala Josefa V. Scheybala v Muzeu Českého ráje v Turnově (tzv. Scheybalova sbírka).

3.1.2.3. Muzeum Českého ráje v Turnově

V archivní části sbírky Josefa V. Scheybala najdeme i řadu dokumentů z působení jeho otce při zajišťování památek. Samostatnou součástí je již zmíněná korespondence Z. Wirtha Scheybalovi uložená jako jeho pracovní korespondence. V případě, že náš dosavadní výzkum nepřinese kýžené výsledky, je vhodné prostudovat i dokumenty uložené v tomto muzeu.

3.1.2.4. Centrální a regionální sbírkové instituce

O možnostech studia v archivech a registraturách těchto institucí viz kap. 2.5.2. *Další sbírkové a jiné kulturní či školské instituce, orgány a instituce státní správy*.

3.2. Identifikace posledního soukromého majitele určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiiliárního souboru) vyvlastněného na základě dekretů č. 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb.

V tomto případě se jedná o situaci, kdy zjišťujeme provenienci určitého předmětu nebo souboru předmětů, tedy hledáme posledního soukromého majitele daného kulturního statku. Zde je v první řadě důležitý vlastní průzkum předmětu, zjištění jeho autorství, doby vzniku, materiálu, techniky, způsobu výzdoby, rozměry či případné poškození. Zvláštní pozornost bychom měli věnovat **tzv. provenienčním indiciím** umístěným nejčastěji na zadní nepohledové straně – rukou psaným přípisům, číslicím, razítkům, nálepkám či přivěšeným cedulkám. Podle existence či absence těchto značek volíme další postup.

3.2.1. Provenienční indicie z období po roce 1945

3.2.1.1. Označení z doby třídění NKK

Prvním z nich je **obdélná bílá nálepka velikosti cca 3 x 2 cm většinou s perforovaným okrajem (někdy pouze na horní a dolní straně) a s jednoduchým či dvojitým vnitřním modrým obdélným rámečkem**. V tomto rámečku je razítkem či rukou vepsáno označení objektu, pod ním číslo, a to často přesahující číslici tisíc. V tomto případě můžeme téměř s jistotou tvrdit, že se jedná o nálepku, kterou předmět získal během třídění zástupci NKK. Text označuje objekt, kde se nacházel v době konfiskace (a to i v případě, že později byl vytríděn na jiném objektu) a eliminační číslo, které mu bylo přiděleno soupisovou komisí NPF. Pokud se nám v tomto případě podaří nalézt inventář vnitřního zařízení daného objektu sepsaný komisí NPF (o něm viz kap. 3.1.1.1. *Výzkum v Národním archivu*), podaří se nám pravděpodobně určit i umístění tohoto předmětu v konkrétní místnosti.

Příklad nálepky z doby třídění NKK:

V případě, že na nálepce je uvedené pouze číslo bez označení objektu, jedná se nejspíše o kmenový mobiliář objektu ve správě státních památkových orgánů. Číslo je číslem z inventáře soupisové komise NPF:

Jak dokumentují následující příklady, tento typ označení nemusí být nutně nálepkou a může se případně jednat i o rukou psané (nejčastěji přímo Z. Wirthem) označení objektu s číslem či bez čísla, které je běžné u papírových předmětů (fotografií, starých tisků, dalších knih, grafických listů, kreseb ad.):

Mimori 819.

Sloup (Kůrský)

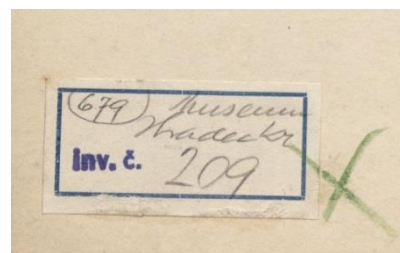
Přivěšené cedulky z kartonového papíru se připevňovaly na drobné předměty, případně jim byla někdy dávána přednost před nálepkami, které se často odlepovaly. V tomto případě bývá někdy na lící straně pod textem: „*Státní kulturní majetek podle zák. č. 137/46*“ umístěné eliminační číslo a na rubové označení objektu původu.

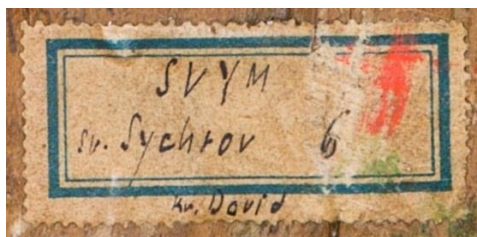
Specifika konfiskátů podle dekretu č. 108/1945 Sb.:

Na víceméně identické **nálepce** je označení svozu (zkratka, u předmětů sychrovské sběrný později ještě doplněné o číslo svozu), pod nímž je číslo předmětu v přijímacím, eliminačním protokolu daného svozu (o těchto dokumentech viz text výše).

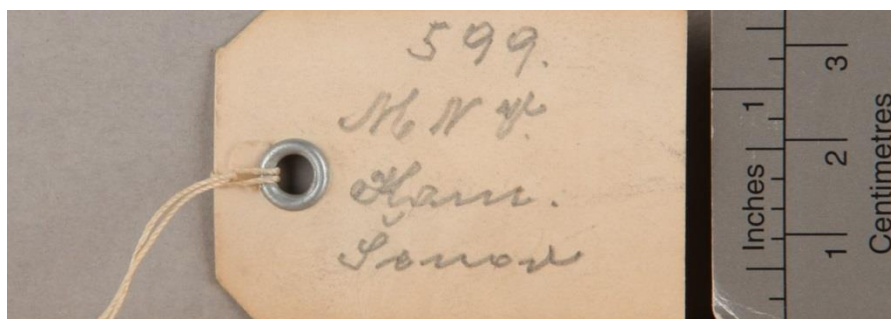
Příklady nálepek ze sběrný na zámku Sychrov:

Na nálepce (závěsné cedulce) se také můžeme setkat s textem ve formě např. Sychrov SVYM 6. V tomto případě je zde označení svozového místa – některého státního hradu či zámku, v němž byla umístěna sběrna. Teprve druhé slovo označuje název či spíše zkratku svozu (SVYM – Muzeum Svitavy) a opět číslo v přijímacím protokolu tohoto svozu.

Kromě nálepek byly opět používány u drobnějších předmětů také **závěsné kartonové cedulky**. Zkratka a číslo svozu je opět většinou na rubové straně, číslo na lící straně znamená pořadové číslo v přijímacím, eliminačním protokolu.

V případě, že takto zjistíme značku svozu, následuje hledání jejího správného rozvedení v příloze 4.4. *Seznam svozů ve sběrně zámku Sychrov konfiskovaných podle dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.* či v Databázi regist (viz kap. 3.3. *Databáze regist a*

databáze Digitální badatelna). Další postup poté podle kap. 3.1.2. *Kulturní statky vyvlastněné na základě dekretu č. 108/1945 Sb.*

3.2.1.2. Značky z období Státní památkové péče a pozdější

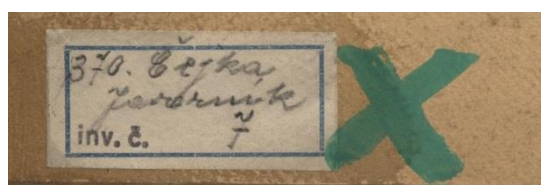
V této části se budeme věnovat pouze předmětům uloženým v objektech spravovaných orgány státní památkové péče. V případě dalších institucí (muzea, galerie i nesbírkové instituce) je situace natolik závislá na zde zavedené formě evidence sbírkových předmětů, že prakticky není možné jakékoliv zobecnění. Konfiskované předměty sem ovšem většinou byly NKK a jejími nástupci předávány s výše charakterizovanými provenienčními značkami, jež na nich byly mnohdy ponechány. Pokud tyto značky na předmětu najdeme, můžeme využít v našem provenienčním výzkumu postupy uvedené v předchozí kapitole.

Během vzniku operativně technické evidence (černých knih) v letech 1953 až 1954 každý z předmětů se statusem státního kulturního majetku dostal nové inventární číslo. Číslo předmětů na daném objektu ve správě SPS tvořila jednu číselnou řadu, a to včetně svozového mobiliáře. Číslo se psalo na zadní stranu předmětu tužkou, perem i latexovou barvou, většinou i se zkratkou objektu, např. Sy 11326. Tedy předmět uložený na zámku Sychrov zapsaný v černé knize pod číslem 11326. Někdy je toto číslo připsáno na starší nálepku (kartonovou visačku) pod eliminační číslo.

V rámci nové revize a třídění státního kulturního majetku uloženého v objektech státní památkové péče Koordinační komisí pro kulturní využití státních hradů a zámků, během níž byly vybírány předměty odpovídající nově zaváděnému statusu kulturních památek, nebyla přidělována nová čísla (zůstávají čísla z operativně technické evidence). Předměty vybrané za kulturní památky byly však označeny zeleným křížkem, většinou latexovou barvou, pouze v některých případech, u děl na papíře, zelenou pastelkou.

Zelený křížek znamená, že dílo se statusem kulturní památky zůstává ve správě státních památkových orgánů a je možné jej hledat v jejich evidenci. Předměty s červeným křížkem byly zařazeny mezi užitkový mobiliář, o něm více viz kap. 2.5.1.4. *Krajská střediska památkové péče a ochrany přírody, Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků*. Žlutý křížek označoval předměty pocházející z podstat, u nichž byla omezena majetkoprávní dispozice. I ty však zůstávaly ve správě památkových orgánů.

3.2.2. Nepřímé provenienční indicie

V případě, že předmět nemá výše charakterizované provenienční indicie z doby po roce 1945, či jejich výklad je sporný, musíme se spolehnout na starší či nepřímé provenienční indicie. Klíčové v tomto směru je zjistit objekt, v němž se v určitém okamžiku v minulosti nacházel či alespoň některého z jeho předchozích majitelů. K tomu mohou pomoci zvláště starší provenienční indicie z doby před rokem 1945, jakými jsou především značky z inventarizací/soupisů.¹¹⁰ Poté je možné díky nepřímým indiciím (rozměry, materiál, technika ad.) hledat předmět v dokumentech týkajících se mobiliáře příslušného objektu podle postupů popsaných v kap. 3.1. *Identifikace současného uložení určitého kulturně historicky cenného předmětu (mobiliárního souboru) vyvlastněného na základě dekretů 12/1945 Sb. nebo 108/1945 Sb.*

3.3. Databáze regist a databáze Digitální badatelna

Výrazné zjednodušení provenienčního výzkumu, zejména pro oblast majetkových podstat pocházejících ze severočeského regionu, přináší dvě specializované veřejné databáze – Databáze regist a databáze Digitální badatelna –, které jsou jedním z výstupů projektu

¹¹⁰ O starších a nepřímých provenienčních indiciích viz např. RADOSTOVÁ – UHLÍKOVÁ 2017.

Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu (DG16P02R004) realizovaného s podporou Ministerstva kultury ČR v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II).

Databáze regist obsahuje záznamy o široké škále archivních dokumentů, které se vztahují k movitému majetku kulturně historické hodnoty konfiskovanému německým obyvatelům Československa po 2. světové válce v regionu severních Čech, **databáze Digitální badatelna** vznikla digitalizací archivního fondu Národní kulturní komise, který je uložen v oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., a dalších relevantních pramenů z fondů této instituce.

Obě databáze jsou dostupné online na stránkách <http://konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/databaze-dokumentu>, kde se nachází rovněž návod pro efektivní práci s nimi.

4. PŘÍLOHY

4.1. Seznam zkratk

b. d.	bez datace
ČNR	Česká národní rada
ČSSL	Československé státní lesy
ČSSS	Československé státní statky
FNO	Fond národní obnovy
GŘ NPÚ	Generální ředitelství Národního památkového ústavu
inv. č.	inventární číslo
kap.	kapitola
kart.	karton
Kčs	Koruna československá
KSČ	Komunistická strana Československa
KNV	Krajský národní výbor
MNV	Místní národní výbor
MŠK	Ministerstvo školství a kultury
MŠO	Ministerstvo školství a osvěty
MŠVU	Ministerstvo školství, věd a umění
MUK	Moravská univerzitní knihovna
MZA	Moravský zemský archiv
MZM	Moravské zemské muzeum
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NA	Národní archiv
NAD	Národní archivní dědictví
NG	Národní galerie
NKK	Národní kulturní komise
NPF	Národní pozemkový fond
NPÚ	Národní památkový ústav
NUK	Národní a univerzitní knihovna
ONV	Okresní národní výbor
OÚ	Osidlovací úřad
RA	Rodinný archiv
RNM	Registratura Národního muzea
Sb.	Sbírka zákonů republiky Československé
SFÚ	Státní fotoměřický ústav
sign.	signatura
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOka	Státní okresní archiv
SOA	Státní oblastní archiv
SPS	Státní památková správa
SPS–D	Státní památková správa – dodatky
SPÚ	Státní památkový úřad
SÚPPOP	Státní ústav památkové péče a ochrany přírody
ÚDU AV ČR	Ústav dějin umění Akademie věd České republiky
UK	Univerzita Karlova
Ú. l.	Úřední list republiky Československé
ÚP	Územní pracoviště
ZNV	Zemský národní výbor

4.2. Edice dokumentů

4.2.1. Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném zemědělském majetku

podzim roku 1945,¹¹¹ Praha

Směrnice vydané Národním pozemkovým fondem stanoví, jak mají správci konfiskovaných hradů a zámků naložit s vnitřním zařízením těchto objektů. Popisují postup pořízení inventáře mobiliáře daného objektu a způsob zabezpečení tohoto mobiliáře před poškozením a odcizením.

Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném majetku zemědělském

Podle dekretu presidenta republiky ze dne 21. 6. 1945 č. 12 Sb. přechází zkonfiskovaný majetek Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa do správy Národního pozemkového fondu při ministerstvu zemědělství. Integrovanými součástmi těchto majetků jsou také budovy a zařízení, sloužící zemědělskému a lesnímu hospodářství, památkosti, archivy apod., tedy i hrady a zámky. Pro správu těchto objektů jmenováni byli příslušnými národními výbory národní správci.

Podle § 4, odstavec 1), vládního nařízení ze dne 3. 9. 1945; č. 70 Sb., kterým byl vydán statut Národního pozemkového fondu, patří do jeho působnosti správa zkonfiskovaného zemědělského majetku. Vzhledem k tomu vydává Národní pozemkový fond až do té doby, než budou učiněna opatření jiná, tyto směrnice:

1. Národní správce sestaví komisi z místních důvěryhodných osob, do níž povolá:

- a) nejbližšího řídicího učitele (ředitele) nebo duchovního, který jest vedoucím komise,*
- b) jednoho člena místního národního výboru a*
- c) jednoho člena Sboru národní bezpečnosti.*

Tato komise pořídí neprodleně soupis inventáře tak, jak ku dni prováděného soupisu v dotčeném objektu se nalézá. Byl-li již soupis Národním pozemkovým fondem proveden, odpadá v tom případě sestavení komise i provádění soupisu inventáře. Provedl-li národní správce již soupis inventáře sám, nebo existuje-li takový soupis z doby před 5. 5. 1945, sestaví národní správce též tuto komisi, která zkontroluje tento soupis se skutečným stavem a sepíše o tom protokol.

2. K tomuto soupisu připojí seznamy věcí, které

- a) byly po 5. květnu tohoto roku zapůjčeny veřejným úřadům, korporacím, eventuálně jednotlivcům a připojí opisy protokolů o zapůjčení,*
- b) v téže době byly ze zámku odneseny nebo zničeny při vojenském obsazení,*
- c) dostaly se jakýmkoliv způsobem do cizích rukou. V tomto případě budiž navázána součinnost se Sborem národní bezpečnosti a budiž působeno k tomu, aby předměty ty byly vráceny na původní místo.*

3. Šperky, zlato, stříbro, hodinky, stolní stříbro a stříbrné dekorativní předměty a jiné podobné cenné věci, buď též národním správcem za součinnosti komise řádně popsány a sepsány, zabaleny, zapečetěny a přiměřeně pojištěné pak zaslány Národnímu pozemkovému fondu, neb uloženy v bankovním safesu. Po přezkoumání znaleckou komisí budou pak

¹¹¹ Směrnice nejsou datovány, datace byla provedena na základě souvislostí.

odevzdány ministerstvu financí nebo Národnímu kulturnímu fondu.¹¹² V obou případech je nutno Národnímu pozemkovému fondu zaslati příslušný seznam i popis a hlášení, u kterého ústavu byly předměty uloženy.

4. Vkladní knížky buďtéž uloženy do deposita některého peněžního ústavu a jejich přesný soupis zaslán Národnímu pozemkovému fondu, který zařídí jejich vinkulování. Peněžní hotovosti, pokud by byly v zámeckých objektech nalezeny nebo pokud byly zajištěným nebo odtransferovaným osobám (bývalým majitelům zkonfiskovaného zemědělského majetku) národními výbory zabaveny, buďtéž bezodkladně od národních výborů vyzvednuty a uloženy na vkladní knížku, znějící na jméno osoby, které byly zabaveny a tato uložena jako depozitum. Hlášení o tom budiž učiněno bezodkladně Národnímu pozemkovému fondu, který zařídí i v tomto případě vinkulaci vkladní knížky.

5. Kožešiny, kožichy atd. buďtéž uloženy proti potvrzení v důvěryhodném kožešinovém závodě, kde by byly nejenom řádně ošetřeny, ale i proti ztrátě a zničení pojištěny. Účet za toto uskladnění a pojištění buď zaslán Národnímu pozemkovému fondu.

6. Porcelán, sklo atd., pokud nejde o předměty běžné denní potřeby, přenesou se do jedné místnosti pod bezpečný uzávěr. Právě tak se staniž i s obrazy, rytinami, rodinnými portréty, památkově a umělecky hodnotnými zbraněmi. Uskladnění budiž upraveno tak, aby bylo možno tyto předměty kdykoliv bez obtíží překontrolovat.

7. Svršky (šaty, boty, koberce, gobeliny a jiné tkaniny) buďtéž přeneseny do dobře zajištěné místnosti. Tuto místnost jest nutno řádně větrati a jest potřebí učiniti veškerá opatření, aby tyto předměty nepodléhaly zkáze (moli apod.).

8. Podobně jest naložiti i s knihami, které budou svým časem odevzdány Národní a universitní knihovně. I zde jest potřebí největší opatrnosti, poněvadž mezi knihami mohou býti na některých zámcích exempláře jedinečné, s hlediska vědeckého i historického obzvláště cenné.

9. Stejně budiž naloženo i s listinnými památkami, archivy, mapami atd., které budou Národním pozemkovým fondem odevzdány archivu ministerstva zemědělství, případně Zemskému archivu apod.

10. Kostelní předměty (tj. bohoslužebné náčiní a roucha), které tvořily vybavení zámeckých kaplí nebo které jako majetek kostela byly v budově patronátního pána uschovány, buďtéž odevzdány do úschovy a používání místního správce fary proti řádnému sepsání a potvrzení, ovšem s podmínkou, že některé předměty může si vyžádati Národní kulturní fond pro účely museální. Soupis a potvrzení a převzetí těchto předmětů duchovní správou budiž zaslán Národnímu pozemkovému fondu.

11. Přístroje promítací, ať filmové nebo na diapositivy, buďtéž proti potvrzení a popisu zapůjčeny správě místní školy, může-li jich použití, až do dalšího rozhodnutí.

12. Přístroje optické, dalekohledy, fotografické aparáty atd. buďtéž bezpečně uloženy pod uzávěr, poněvadž budou odevzdány Státnímu fotoměřickému ústavu, nebo jiných ústavům vědeckým.

---

¹¹² Národní kulturní fond je první verze názvu Národní kulturní komise ještě před jejím ustanovením.

13. Lovecké zbraně, které valnou většinou byly o revolučních dnech rozpůjčeny, bud'těž za pomoci Sboru národní bezpečnosti opět sebrány a s jejich soupisem a popisem Národnímu pozemkovému fondu zaslány.

14. Na budovu budiž upevněna tabulka s nápisem po případě i více tabulek: „Majetek republiky Československé. Ve správě Národního pozemkového fondu“. Jiné vývěsky s odlišným textem bud'těž odstraněny.

15. Místnosti, v nichž uloženy budou předměty, uvedené pod číslem 6, 7, 8, 9 a 12, bud'těž řádně uzavřeny a opatřeny zabezpečovacími páskami, které Národní pozemkový fond národním správcům dodá. Bylo-li by potřeba tyto místnosti z jakýkoliv důvodů otevřít a tedy odstranit nebo porušit zabezpečovací pásky, budiž o tom vždy sepsán protokol národním správcem, podepsaný nejméně třemi účastníky při otevření přítomnými a opis zaslán Národnímu pozemkovému fondu. Místnosti musí pak býti zabezpečeny znovu.

16. Zaměstnanci hradů a zámků zůstávají prozatím nadále ve služebním poměru. Platy provádí národní správa zálohou ve výši 2/3 dosavadního platu. Výše platů, seznam zaměstnanců a způsob zaměstnání bud'těž ihned hlášeny Národnímu pozemkovému fondu, který si vyhrazuje výši platů upravit.

17. Provoz zahrad, skleníků apod. bud'těž udržován tak, aby nevznikly zbytečně škody ani výlohy. V pochybných případech dotáže se národní správce Národního pozemkového fondu.

18. Budiž neprodleně pořízen a Národnímu pozemkovému fondu zaslán soupis nezbytně nutných investic, jako opravy střech, oken apod. spolu s příslušným rozpočtem.

19. Vstup do zámeckých a hradních objektů jest bez povolení Národního pozemkového fondu komukoliv bezpodmínečně zakázán. Také jakákoliv dispozice s inventářem, ať zabezpečeným nebo volným, jest vázána na písemný souhlas Národního pozemkového fondu.

20. V případě, že by zámek nebo hrad byl požadován ministerstvem Národní obrany pro jeho účely, budiž o tom Národnímu pozemkovému fondu ihned podána telegraficky zpráva (adresa: Národní pozemkový fond. Praha 2, Václavské náměstí 52, nebo telefonicky na číslo: Praha 304-51, památkový referát).

21. Rozhodování přidělu zámků a hradů patří jedině do kompetence ministerstva zemědělství. Jiná opatření, provedená bez souhlasu ministerstva zemědělství, jsou neplatná.

22. Pokud by národní správce v některé věci byl na pochybách, vyžádá si od Národního pozemkového fondu další pokyny.

ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VI, inv. č. 41.

4.2.2. Zákon o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku č. 137/46 Sb.

16. 5. 1946, Praha

Tímto zákonem se zřizují Národní kulturní komise při Ministerstvu školství a osvěty, na Slovensku při Poverenectvu školstva a osvěty. Hlavním úkolem těchto organizací měla být správa státního kulturního majetku. Charakter tohoto majetku zákon současně vymezuje.

137.

Zákon ze dne 16. května 1946 o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku.

Prozatímní Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1

1) *Při ministerstvu školství a osvěty, na Slovensku při pověřenectvu školství a osvěty, se zřizují Národní kulturní komise jako ústřední orgány pro správu státního kulturního majetku (dále jen Národní kulturní komise).*

2) *Národní kulturní komise jsou orgány státní správy, složené ze zástupců ministerstev školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, dopravy, vnitřního obchodu, Státního úřadu plánovacího a ministerstva národní obrany, na Slovensku ze zástupců příslušných pověřenectev, Plánovacího úřadu a ministerstva národní obrany; jejich další členy jmenuje ministr školství a osvěty z odborných znalců příslušných oborů.*

§ 2

Národním kulturním komisím přísluší správa a využití majetku všech druhů, movitého i nemovitého, bez rozdílu doby vzniku, který má kulturní (uměleckou, historickou, vědeckou) hodnotu kteréhokoli stupně, jednak konfiskovaného

1. *dekretem presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a německého národa,*

2. *dekretem presidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy,*

3. *nařízením Slovenské národní rady ze dne 23. srpna 1945, č. 104 Sb. nařízení SNR, o konfiskování a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel slovenského národa, jednak ostatního státního kulturního majetku.*

§ 3

1) *Za státní kulturní majetek (§ 2) se pokládá zejména tento státní majetek:*

a) *pozemky, které mají charakter přírodní památky, přírodní rezervace nebo archeologické lokality,*

b) *stavební objekty hodnoty umělecké nebo historické (zejména hrady, tvrze a jejich zříceniny, zámky, městské paláce a obytné domy, letohrádky a vily) i pozemky památkového charakteru s nimi souvislé (zejména zahrady, parky, obory),*

c) *movité věci hodnoty umělecké, historické nebo vědecké, a to jednotlivé předměty i jejich sbírky.*

2) *Ministr školství a osvěty, na Slovensku v dohodě s pověřencem školství a osvěty, určí majetek, který se pokládá za státní kulturní majetek ve smyslu odstavce 1; pokud jde o*

zemědělský majetek, učiní tak v dohodě s ministrem zemědělství, na Slovensku též v dohodě s pověřencem zemědělství a pozemkové reformy.

§ 4

1) Národní kulturní komise plní zejména tyto úkoly:

- a) zjišťují státní kulturní majetek a přejímají jej do správy,*
  - b) organizují odbornou správu státního kulturního majetku a udržují jej v řádném stavu,*
  - c) pečují o vhodné využití státního kulturního majetku,*
  - d) po případě zcizují některé movité věci se souhlasem ministrů školství a osvěty a financí.*
- 2) Národní kulturní komise mohou svěřiti správu státního kulturního majetku nebo dozor nad ním odborným korporacím, ústavům nebo jednotlivým odborníkům.*

§ 5

1) Úřady, orgány a osoby, které mají věci, prohlášené za státní kulturní majetek (§ 3, odst. 2), jsou povinny jej odevzdati Národním kulturním komisím, jakmile o to Národní kulturní komise požádají.

2) Úřady, orgány a osoby, které věci uvedené v odstavci 1 nebo jejich části převedly do majetku třetích osob, jsou povinny se postarati, aby tyto věci nebo jejich části byly neprodleně odevzdány Národním kulturním komisím; není-li to dobře možné, jsou povinny to oznámiti Národním kulturním komisím.

§ 6

Kdo státní kulturní majetek neodevzdá nebo se nepostará, aby byl odevzdán, nebo neučiní předepsaného oznámení (§ 5, odst. 2), bude potrestán na návrh příslušné Národní kulturní komise bez újmy soudního stíhání okresním národním výborem pro správní přestupek vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1 000 000 Kčs nebo oběma těmito tresty. Pro případ nedobytnosti pokuty buď zároveň stanoven náhradní trest vězení podle míry zavinění až do jednoho roku.

§ 7

Všechny veřejné úřady, soudy, veřejnoprávní korporace a jejich orgány jsou povinny v mezích své působnosti podporovati Národní kulturní komise v jejich činnosti a spolupůsobiti při provádění jejich úkolů.

§ 8

1) Ministr školství a osvěty vydá v dohodě s ministry vnitra, financí, zemědělství, dopravy, vnitřního obchodu a národní obrany, (na Slovensku též v dohodě s příslušnými pověřenci a ministrem národní obrany) organizační a jednací řády Národních kulturních komisí a vyhlásí je v Úředním listě a na Slovensku v Úředním věstníku.

2) Ministr školství a osvěty, na Slovensku pověřenec školství a osvěty, zařadí do svých rozpočtů příjmové a výdajové položky spojené se správou státního kulturního majetku. Pokud však jde o správu objektů stavebních, zařadí příslušné položky do svých rozpočtů ministr dopravy, na Slovensku pověřenec dopravy a veřejných prací.

3) K provádění úkolů Národních kulturních komisí obstará ministerstvo školství a osvěty potřebné síly administrativní, účetní, kancelářské a manipulační, jakož i potřebné kanceláře, sběrný a skladiště; na Slovensku učiní tak pověřenec školství a osvěty. K dodržování stavebních objektů obstará administrativní a technické síly ministerstvo dopravy, na Slovensku pověřenectvo dopravy a veřejných prací.

§ 9

Nedotčena zůstávají ustanovení právních předpisů o pozemkové reformě, zejména zákona ze dne 16. dubna 1919 č. 215 Sb. o zabránění velkého majetku pozemkového, zákona ze dne 30. ledna 1920 č. 81 Sb., kterým se vydávají po rozumu § 10 zákona ze dne 16. dubna 1919 č. 215 Sb. zák. a nař. ustanovení o přidělu zabrané půdy a upravuje se právní poměr ku přidělené půdě (Zákon přidělový), zákona ze dne 12. února 1920 č. 118 Sb. o hospodaření na zabraném majetku pozemkovém a zákona ze dne 8. dubna 1920 č. 329 Sb. o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový (zákon náhradový), jakož i právních předpisů uvedených v § 2.

§ 10

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej ministři školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, dopravy, vnitřního obchodu a národní obrany.

Dr. Beneš v. r.

Fierlinger v. r.

Dr. Nejedlý v. r.

Nosek v. r.

Dr. Šrobár v. r.

generál Svoboda v. r.

Řuriš v. r.

generál Hasal v. r.

Dr. Pietor v. r.

Sbírka zákonů Republiky československé 1946, částka 56 vydaná 18. 6. 1946.

4.2.3. Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Národního pozemkového fondu

22. 4. 1947, Praha

Dohoda upřesňuje postup přejímání vybraných hradů a zámků Národní kulturní komisí ze správy Národního pozemkového fondu a způsob třídění a převzetí památkově cenného mobiliáře z těchto objektů. Uzavření této dohody bylo nutným krokem pro rozvinutí činnosti Komise.

Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Národního pozemkového fondu z 22. 4. 1947

Usnesení, které na základě dosavadní praxe konkrétně určuje postup a způsob likvidace i převzetí zámků, v citované dohodě jen zásadně stanovených:

1.

1) Nejnaléhavějším úkolem je úplná likvidace těch objektů, které byly již ministerstvem zemědělství přiděleny do nájmu nebo do majetku nebo které po stránce bezpečnostní jsou ohroženy.

2) Postup likvidace a výběr objektů k likvidaci určuje výhradně Národní pozemkový fond.

3) Do té doby, než bude likvidace zahájena, nebude na žádném objektu zkonfiskovaném podle dekretu č. 12 nic v místnostech měněno ani nic z něho odváženo. Ukáže-li se pro záchranu mobiliáře nutný odvoz některých předmětů, stane se tak jen za účasti zástupců obou stran. Totéž platí pro případný odvoz mobiliáře pro ústřední úřady a korporace zmíněné v odstavci 6b. NKK nemá zájem na užitkových textiliích, uložených na zkonfiskovaných zámcích mimo

NKK od 1. V. 1947 přidělené. Odvoz stříbra bude prováděn soustavně ze všech zámků jako dosud.

4) Řádná likvidace objektu předpokládá řádný inventář mobilií, sestavený podle běžných čísel všeho materiálu a ne podle místností. V nejnaléhavějších případech se připouští vyřídění předmětů pro NKK i podle tohoto jinak sestaveného inventáře, ale tak, že se vybrané předměty označí čísla od 1. počínajíc a že na jejich seznam naváže inventární komise NPF dalšími pořadovými čísly.

5) Při likvidaci mobilního obsahu každého zámku nastupuje jako první společná práce NKK a NPF na vyřídění předmětů, určených předsedou NKK, jako plnomocníkem ministra školství a osvěty, za státní kulturní majetek.

6) Společná práce obou stran se definuje takto:

a) Předseda NKK určuje výhradně a samostatně jednotlivé předměty za státní kulturní majetek, odborně je pro seznam charakterizuje a oceňuje. Předběžné třídění jinými orgány NKK nebo NPF nebude prováděno.

b) Zástupce NPF jako správce objektu uvádí orgány NKK do objektu, určuje postup práce, dbá, aby pro NKK vyříděné předměty byly řádně a beze zbytku sepsány a oceněny a řádně odděleny od zbývajících materiálu. Mimo to určuje, které předměty ze zbývajících inventáře zámku se hodí pro zařízení Pražského hradu a lánského zámku, pro zastupitelské úřady v cizině, cizí delegace v Praze a československé ústřední úřady.

7) Pro NKK vyříděné předměty budou podle možnosti na každém likvidovaném objektu soustředěny do zvláštní sběrné místnosti, která bude označena nálepkou NKK, a nebude proto do odvozu těchto předmětů pověřeným orgánem NKK nikomu přístupna. Jen výjimkou mohou být těžké předměty, které nebude možno pro nedostatek pomocného personálu do sběrné místnosti přenést, ponechány na místě s nálepkou NKK, která je chrání před jakoukoli jinou dispozicí s nimi.

8) Pro odvoz předmětů pro NKK vyříděných dává NPF pokyn určený národním správcům nebo klíčníkům v příslušném zámku. NKK se zavazuje prováděti odvoz okamžitě nebo ve lhůtě co nejkratší.

9) Po vyřídění státního kulturního majetku nastoupí práce likvidační komise NPF, která roztrídí a ocení za účasti umělecko-historického experta NPF zbylý mobiliář na:

a) předměty, určené pro prodej v dražbě,

b) na skupinu pro převzetí novým nabyvatelem,

c) po případě pro zcizení na místě samém.

2. Pokud jde o zámky přidělené ministerstvem zemědělství do 1. V. 1947 se všemi právy a povinnostmi do správy NKK, doplňuje se Dohoda v těchto bodech:

1) Po provedení soupisu všech movitostí v objektu uložených za účasti zástupce NKK bude odevzdán celý inventář podle stavu v den převzetí do správy NKK.

2) NKK vyloučí, aniž tím bude zdržovati práce na likvidaci přidělených objektů ostatních, pro NPF nesporně užitkový mobiliář, pokud si jej neponechá k vybavení kanceláří a studijních i hostinských pokojů podle článku 5) dohody.

3) Při instalaci v těchto objektech prováděné bude všechn inventář, který NKK neurčí za státní kulturní majetek, dán k dispozici NPF.

Z. Wirth

J. Smrkovský

ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 177; NA, fond SPS, kart. 19, inv. č. 33.

4.2.4. Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku

závěr roku 1949,¹¹³ Praha

Směrnice sestavené Z. Wirthem byly určeny pro zástupce Národní kulturní komise v tzv. třídících komisích. Pokyny v nich obsažené upřesňují postup třídění zestátněného mobiliáře. Ve všeobecných zásadách směrnic jsou specifikována kritéria rozdělení mobiliáře na památkově cenný a užitkový. Dále je stanoven postup třídění památkově hodnotného mobiliáře na skupiny podle jeho budoucího určení pro jednotlivé instituce či pro sběrný Národní kulturní komise.

Směrnice pro vyřídování státního kulturního majetku z mobilního inventáře zkonfiskovaného dekrety presidenta republiky č. 12/45 a 108/45 Sb.

Podle zkušeností získaných při vyřídování státního kulturního majetku v letech 1947–1949 a ve snaze vyhnouti se dalším stížnostem se strany Národního pozemkového fondu a Fondu národní obnovy do nestejnomyšlné praxe jednotlivců i skupin, vyřídováním pověřených, shrnuji zde praktická opatření, všeobecné zásady i konkrétní požadavky, jichž je třeba při této práci dbáti, a žádám, aby se dámy i pánové vyřídováním pověřeni jimi řídili.

a) Praktická opatření

- 1. Pověřenci Národní kulturní komise pro vyřídování státního kulturního majetku v zámcích musí býti do nich uvedeni zástupcem NPF fondu, který také vyříděný materiál protokolárně (podepsaným seznamem) na místě pověřenci Národní kulturní komise odevzdá.*
- 2. Do bytů, dílen, závodů atd. obsahujících materiál zkonfiskovaný podle dekretu č. 108/45 Sb. vstupuje pověřenec v průvodu buď zástupce pobočky FNO, buď zástupce MNV, ONV, KNV nebo SNB. Na vyzvání správce nebo majitele bytu, závodu atd. má se pověřenec vykazati pověřujícím listem.*
- 3. V zámcích je třeba zpravidla vyprázdniti potřebné prostory pro shromáždění vyřídovaného materiálu a v nich tento materiál řádně po skupinách roztríditi a zjevně (etiketou, ohraničením křídou na zemi aj.) označiti. Materiál se roztrídíuje na skupinu pro sběrnou určenou (v tom samostatná skupina památek rodiny bývalého majitele) a na skupiny, které se přímo doporučují určitým vědeckým ústavům, knihovnám a museím v Praze a jinde.*
- 4. Pověřenci jsou povinni prohlédnouti a popřípadě vyříditi také materiál od r. 1945 ze zámků, bytů, závodů atd. jinam přemístěný a přiříceniti k materiálu na hlavním místě nalezenému.*
- 5. Pokyny pro odvoz vyříděného materiálu ze zámků dává, postup výkonů a sběrnou určuje předseda Národní kulturní komise. Odvoz materiálu ze soukromých bytů, závodů, dílen atd. provádí pověřenec Národní kulturní komise ihned z místa nebo zabezpečuje zanechané mobilie pro odvoz pozdější. Pokud místo stačí, platí pro tento materiál za sběrný zámky v Sychrově a Hrubém Rohozci.*
- 6. Vyříděný materiál přejímají klíčníci nebo správcové na zámcích Národní kulturní komise za sběrnou určených. Jsou povinni postarati se o řádné uložení a zabezpečení dovezeného materiálu a občasné jeho čištění z prachu.*

¹¹³ Směrnice nejsou datovány, datace byla provedena na základě souvislostí.

b) Všeobecné zásady při vyřídování

1. Podle zákona č. 137/46 Sb. § 2. a § 3 c. a podle dohody s NPF z 22. dubna 1947 a FNO ze 4. dubna 1949 vyřídují se jako státní kulturní majetek „movité věci hodnoty umělecké, historické nebo vědecké, a to jednotlivé předměty i jejich sbírky, bez rozdílu doby jejich vzniku a stupně jejich kulturní hodnoty.“

2. Pokud jde o předměty, nebo jejich sbírky významu unikátního (originály domácího i cizího původu, do polovice 19. století vzniklé, vysoké úrovně umělecké nebo veliké hodnoty kulturněhistorické), platí vesměs a beze zbytku za státní kulturní majetek.

3. Z ostatního zkonfiskovaného materiálu vyřídují se buď jednotlivé předměty nebo jejich určitý počet nebo ucelené sbírky podle jejich poměrné umělecké, kulturněhistorické nebo vědecké hodnoty. Při tom jest dbáti zásady, že větší celky a soubory (nábytkové, obrazové, grafické, uměleckoprůmyslové) převážně užitkového rázu nesmějí býti znehodnocovány výběrem ojedinelých jejich částí nebo kusů významnějších.

4. Vyřídují se zpravidla původní díla výtvarných umění (malby, plastiky, uměl. řemesla) a původní dobové doklady kulturněhistorické, přičemž jest především dbáti na předměty domácího původu. Výjimkou přejímají se dokonalé, stylově čisté a dobře řemeslně zpracované kopie. Zásadně se nepřejímají falsa (bona i mala fide pořizená), užívající naivně na témž předmětu znaky několika stylových období.

5. Z užitkových věcí, i staršího původu, nepřejímají se kusy bez přesného stylového rázu nebo bez kulturněhistorické hodnoty. Pověřenec může však označiti ve zvláštní příloze k seznamu vyříděného materiálu užitkové předměty, které hodlá Národní kulturní komise zakoupiti od NPF nebo FNO ke svým správním účelům (pro kanceláře, inspekční pokoje aj.)

6. Mimo unikáty vyřídují se ovšem se zřetelem k zásadám zpředu pod č. 3.–5. vytčeným tyto předměty:

a. Mladší tiskoviny (mimo knihy, které přejímá referent pro knihovny) jako tiskopisy, mapy, plány a dokumentární reprodukce, fotografie i tisky včetně pohlednic.

b. Díla uměleckého řemesla (včetně grafiky) a průmyslu všech technik a dob, ze všech oblastí světa.

c. Památky kulturněhistorické (kroj, hudební nástroje, zbraně, vozidla, hračky, nástroje, nářadí a stroje starších neužívaných typů).

d. Vědecké přístroje všech druhů, neužívaných typů, a skříně k ukládání vědeckého materiálu zařízené.

e. Rodinné památky (podobizny obrazné i plastické, hmotné doklady rodinného života a tradice).

7. Památky pravěkých a exotických kultur vyřídují se pro vlastivědná a odborná musea, ale s pomínutím materiálu mladšího původu, vyráběného v 19. a 20. století pro export a převážně k dekorativním účelům.

8. Přírodovědecké památky (geologické, mineralogické, zoologické, botanické) a lovecké trofeje, domácí i exota, se ponechávají k vyřídění zástupcům odborných ústavů a muzeí.

9. Archiválie, na zámcích mimo vlastní archiv zjištěné, se pečlivě shromáždí, ale nepojmou do seznamu vyříděného materiálu, nýbrž ponechají na místě k převzetí zástupcem Státního archivu zemědělského (srovnej c/3.). Archiválie (registratury) průmyslových a obchodních podniků přejímá Archiv obchodu, průmyslu a technické práce v Praze nebo jeho pobočka v Brně. Archiválie soukromé nebo spolkové v bytech a jinde zjištěné, přejímá pověřenec Národní kulturní komise do sběrný na Sychrově.

c) Ustanovení zvláštní

1. Předměty určené pro sběrný Národní kulturní komise

1) Výběr nábytkových kusů řídí se stářím, vzácností kompozice a plastické dekorace, technickým zpracováním a zachovalostí, jakož i častým nebo řídkým výskytem určitých typů (např. mnohost předmětů z pozdního empiru nutí ke střídmemu výběru jen jedinečných variant typů). Přejímá se jak materiál, pořízený pro potřeby reprezentativní, obytné nebo speciální (zařízení kuřáckých, hráčských, šicích, dětských pokojů, pracoven, ateliérů atd.) v zámcích, tak nábytek měšťanského a lidového rázu, řezaný i malovaný. U knihoven, jejichž knižní materiál zůstane zachován jako kulturní celek, přejímají se i skříně, pokud ovšem nejsou částí jednotně komponovaného interiéru.

2) U obrazů, plastik a původních grafik rozhoduje především umělecká hodnota a potom i domácí provenience (při této je možno proti cizímu materiálu měřítko kvality snížit). Vedle toho rozhoduje i hodnota dokumentární (portrét, veduta) a účelnost užití tohoto materiálu pro budoucí instalaci prostorů v zámcích Národní kulturní komise převzatých. Zásadně se nepřejímají díla amatérů a jen líbivé syžety. V případech, kde obraz nebo reliéf je zapuštěn do stěny jako součást komponovaného interiéru, rozhoduje o vynětí ze stěny umělecká cena interiéru; při obrazových nebo plastických unikátech bude třeba se postarati o vhodnou náhradu za vyňatý kus. Nezarámovaná původní grafika (kresba, akvarel, tužka, gouache, lept, mědiryt, oceloryt, litografie), pokud se vyskytne v knihovně nebo nábytku, popřípadě jednotlivé grafické listy jako náplň jinak necenných zástěn, shromáždí se ve sběrnách v řádných obalech pro účely instalační nebo pro grafickou sbírku Národní galerie.

Mechanické reprodukce tónové i barevné (světlotisk, fotolitografie, autotypie, offset) přejímají se jenom výjimkou u bohémik a technicky virtuosních kusů cizího původu, ale i zde rozhoduje buď dokumentární hodnota, nebo instalační potřeby Národní kulturní komise. Rámy původní nebo kopie, pokud jich cena přesahuje cenu obrazové náplně, zejména původní rámy řezané a aplikované, přejímají se jednak pro instalační potřeby Národní kulturní komise, jednak pro Národní galerii.

Z fotografického a reprodukčního materiálu na zámcích i v bytech, závodech, kancelářích atd. zjištěného se přejímají:

a. zarámované kusy dokumentární hodnoty (portrét, veduta, reprodukce děl výtvarného umění, historické památky apod.);

b. tentýž materiál ve volných listech, všech formátů;

c. pohlednice, pokud neobsahují písemná sdělení a nepatří do korespondence.

Zvláště je dbáti u vedut na kusy staršího původu z 2. polovice XIX. století.

3) Z výrobků keramických a skelných přejímají se ojedinelé kusy, a to především značkové kusy domácí i cizí provenience, umělecky a technicky hodnotné, vzniklé do polovice XIX. století. Ze souborů vyřídí se zásadně jen celky vyrobené pro menší počet osob (1–6); je nepřipustné znehodnocovati větší celky vyjímáním jednotlivých kusů z nich.

4) Bytové textilie (koberce, záclony, stolní a ložní pokrývky, nábytkové čalouny apod.) přejímají se:

a. v zámcích českých, pokud mají vysokou hodnotu umělecko-průmyslovou a jsou starší než z 2. polovice 19. a 20. století;

b. v zámcích moravských mohou býti vyřídovány i kusy menší hodnoty jako kompensace za bytové textilie ze zámků Národní kulturní komise odstraněné.

5) Gobelíny jsou přejímány jako unikáty bez výjimky.

2. Předměty určené pro odborné ústavy a musea

1) Pro museum osobní a společenské kultury v zámku Jemništi se shromažďují (pokud možno ve zvláštních bednách nebo kufrech) tyto předměty:

- a. kroje a stejnokroje, mužské, ženské, dětské se všim příslušenstvím a doplňky, toaletní potřeby;
- b. šperky (včetně obchodní bižuterie), upomínkové předměty, poutní devocionálie, růžence atd.
- c. stolní přístroje ze starších období;
- d. kuchyňské nádobí, nářadí a nástroje i svítidla ze všech materiálů a období;
- e. hry společenské, hračky, modely nábytku apod.;
- f. sportovní nástroje a pomůcky;
- g. vozidla, nosítka, kočárky dětské, kolébky;
- h. textilie krejčovské a toaletní všech dob a technik;
- i. literatura a grafika o společenském životě, módě a kroji.

2) Pro státní hippologické museum ve Slatiňanech se shromažďují:

- a. dokumenty obrazové (portréty koní, výjevy ze stájí, hřebčinců, jízdařů, dostihů, parforsních honů, vozidla, žánrové výjevy, i karikatury);
- b. postroje, čabraky, bičinky;
- e. závodní ceny z dostihů;
- f. podobizny vynikajících pěstitelů a cvičitelů koní.

3) Pro zemědělské museum v Praze vytřídí se hlavně obrazy lovné zvěře, lovů a honů (i karikatury).

4) Pro vojenské museum v Praze obrazné i plastické dokumenty z oboru vojenství (i karikatury).

5) Pro státní mapovou sbírku v Praze mapy všech druhů a atlasy.

6) Pro technické museum v Praze technické památky hmotné i v obrazech.

7) Pro Národní museum (numismatické oddělení) mince, medaile a plakety domácí i cizí.

3. Rodinné památky

(drobné předměty pokud možno v uzavřených bednách nebo kufrech s označením rodu a provenience):

1) Podobizny všech technik (oleje, miniatury, kresby, akvarely, grafika, daguerrotypy, fotografie) v rámech i nezarámované.

2) Rodinné busty ve všech materiálech (bronz, železo, hlína, sádra).

3) Hmotné památky rodinného života (pamětní medaile, plakety, mince, odznaky, ceny, upomínky svateb, pohřbů, narození dětí atd., obrazy, náčrty a kresby od členů rodiny, jejich hudební sklony, básně, rukopisné i tištěné).

Pro Státní archiv zemědělský k převzetí se shromažďují pokud možno v bednách a kufrech: archiválie, deníky, památníky, knihy hostů, diplomy, rodokmeny, znaky, pohřební štíty, pečetidla, korespondence včetně pohlednic, mapy panství, lesů, plány zámků, dvorů, parků apod.

Předseda:

Dr. Zdeněk Wirth v. r.

V Praze dne 31. října 1949

4.2.5. Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Fondu národní obnovy při přejímání státního kulturního majetku

4. 4. 1949, Praha

Dohoda upřesňuje způsob přejímání mobiliáře prohlášeného za státní kulturní majetek ze správy Fondu národní obnovy do správy Národní kulturní komise. Dále charakterizuje předměty, které je nutné považovat za státní kulturní majetek.

Dohoda o spolupráci Národní kulturní komise a Fondu národní obnovy v Praze při přejímání státního kulturního majetku (nepřátelského movitého majetku, zkonfiskovaného podle dekretu č. 108/45 Sb.)

Oba činitelé, Národní kulturní komise a Fond národní obnovy, mají stejné morální povinnosti ke kulturnímu majetku státu, zahrnujícímu předměty z nepřátelského majetku, zkonfiskovaného podle dekretu č. 108/1945 Sb. Tyto společné morální závazky, využití účelně kulturního majetku státu revoluci nabytého a postavití jej do služby národní kultury, vedou je k nejužší spolupráci. Aby se mohla tato spolupráce v zájmu obou stran zdárně rozvinouti, ujednávají Národní kulturní komise a Fond národní obnovy tuto dohodu:

1. Na podkladě zákona ze dne 16. května 1946, č. 137 Sb., o Národních kulturních komisích, převezme Národní kulturní komise z nepřátelského majetku, zkonfiskovaného dekretem č. 108/1945 Sb. a spravovaného až do úplné likvidace Fondem národní obnovy v Praze, předměty, které mají podle § 2 citovaného zákona hodnotu kulturní uměleckou, historickou nebo vědeckou, a pokládají se proto ve smyslu zákona za státní kulturní majetek.

2. Tato dohoda týká se výhradně věcí movitých; o věcech nemovitých bude učiněna dohoda zvláštní.

3. Podle § 3, odst. 1 citovaného zákona zásadně se pokládají za státní kulturní majetek movité věci hodnoty umělecké, kulturní nebo vědecké, a to jednotlivé předměty i jejich sbírky spadající do těchto oborů a druhů:

a) Skupina věcí, v níž veškeré předměty i jejich sbírky mají význam unikátní.

Do této skupiny, v níž jest pokládati všechny předměty za státní kulturní majetek, patří:

a. Památky písemné

1) Archiválie (listiny, akta, archivy podniků, spolků, soukromníků; korespondence, autografy, pečeti) – jednotlivé i celé jich sbírky.

2) Rukopisy všeho druhu.

3) Staré tisky (prvotisky do r. 1500, tisky od r. 1500 do r. 1850 včetně hudebnin).

b. Díla výtvarná umělecké hodnoty

1) Obrazy všech technik a dob (oleje, tempery, akvarely, miniatury).

2) Plastiky (sochy, reliefs, drobná plastika, mince, medaile, plakety, pečetidla).

3) Grafika všech technik a dob (kresba, dřevoryt, lept, mědiryt, oceloryt, lithografie) – jednotlivé listy a serie.

4) Díla uměleckého řemesla a průmyslu všech technik a dob a zemí, nábytek, sklo, keramika, kovy, email, textilie (gobeliny, hodnotné koberce, výšivky, krajky), umělecky zpracované kůže, dřevo, perleť, drahokamy, a všechny předměty užitkové umělecké hodnoty (hodiny, stolní nářadí, lampy atd.).

c. Významné rodinné památky týkající se významných osobností života kulturního a politického.

- 1) Portréty (obrazy, kresby, grafiky, miniatury, reprodukce, fotografie, plastické busty).
- 2) Korespondence.
- 3) Upomínky.
- 4) Rozrody, genealogické tabulky atd.

b) Skupina věcí, z níž státním kulturním majetkem jsou jednotlivé předměty.

Do této skupiny, v níž za státní kulturní majetek se pokládají jednotlivé předměty nebo jejich určitý počet nebo ucelené sbírky podle vyřídění zmocněnci Národní kulturní komise v Praze, náleží:

a. Mladší tiskopisy (od r. 1850 do dneška)

- 1) Knihy (vědecká literatura, výběr krásné literatury, všechna první vydání, knihy umělci ilustrované neb upravené, umělecké publikace).
- 2) Tiskopisy (akcidence, plakáty atd.).
- 3) Mapy, plány (atlasy) rukopisné nebo tištěné.
- 4) Reprodukce – fotografie, negativy skleněné, filmy, diapositivy, papírové otisky negativů, mechanické reprodukce grafické všech technik a jejich původní štočky (včetně pohlednic).

b. Památky kulturně-historické

- 1) Kroj a jeho součástky (civilní, vojenský, kněžský, lidový, livreje).
- 2) Vzácné hudební nástroje a staré hudební přístroje, staré a významné gramofonové desky.
- 3) Starožitné zbraně vojenské a lovecké.
- 4) Vozidla starších typů (vozy, saně, postroje, dětské kočárky, jízdní kola, auta, motocykly).
- 5) Staré hračky a hry.
- 6) Řády, odznaky, kolky; známky (mimo filatelii), pokud jsou dokladem vývoje grafického umění.
- 7) Nástroje, nářadí a stroje (pro obchod, průmysl, řemeslo, zemědělství apod.) starších typů již neužívaných.
- 8) Předměty pravěkých a exotických kultur.

c. Památky vědecké hodnoty.

- 1) Vědecké aparáty (fotografické, promítací, zaměřovací, astronomické, chemické, početní, psací) starších typů, již neužívané.
- 2) Přírodovědecké památky (geologické, mineralogické, zoologické, botanické preparáty, herbáře a vycpaniny).
- 3) Parohy, rohy, zuby, lovecké trofeje domácí i exotické.
- 4) Skříňe k ukládání vědeckého materiálu (na plány, nerosty, kosti, knihy, mince atd.), kartotéky.

4. Zjištění, které z konfiskovaných věcí spadají pod odst. 3., a vyřídění jejich provede Národní kulturní komise v dohodě s Osidlovacím úřadem a Fondem národní obnovy v Praze. K provádění zjištění a vyřídění vysílá Národní kulturní komise v Praze pověřence opatřené zmocněním předsedy této komise, který zastupuje ministra školství, věd a umění v určování vyříděných předmětů za státní kulturní majetek. Jména, jejich bydliště, jakož i úřední obvod jejich působnosti oznámí Národní kulturní komise Osidlovacímu úřadu a Fondu národní obnovy v Praze. Zjištění a vyřídění provedou na místě, kde jsou věci uskladněny (uschovány) z podnětu Fondu národní obnovy jeden pověřenec Národní kulturní komise a jeden zástupce Fondu národní obnovy, kteří rozhodují jednomyslně. Nedojde-li k dohodě o některém předmětu, zda je státním kulturním majetkem, rozhodnou pak ústředí Národní kulturní komise a Fondu národní obnovy.

5. Zjistí-li osidlovací úřad a Fond národní obnovy nebo jejich orgány, že v konfiskovaném movitém majetku jsou věci, které jest pokládati za státní kulturní majetek, vyvolají řízení podle odstavce 4.

6. Národní kulturní komisi přísluší správa a využití kulturního majetku, který byl podle těchto zásad zjištěn a vytríděn. Národní kulturní komise ocení vytríděné předměty podle zásad vyhlášky č. 1533/1948 Ú. l. I. (§§ 6 a 7 citované vyhlášky) a převezme je na základě podrobných seznamů, v nichž každý předmět bude jednotlivě uveden, identifikován a oceněn, od Fondu národní obnovy nebo s jeho souhlasem od uschovatelů těchto předmětů (sběren a skladišť). Fond zatíží pak za převzaté věci Národní kulturní komisi přejímací cenou stanovenou obdobně podle vyhlášky č. 1533/1948 Ú. l. I. Pokud bude státní kulturní majetek pocházející ze zkonfiskovaného nepřátelského majetku prodán podle § 4, odst. 1, lit. d) zákona č. 137/1946 Sb., vydá Národní kulturní komise docílenou trhovou cenu po odpočtu nákladů prodeje, jež stíhají stranu prodávající, Fondu národní obnovy.

7. Věci, jež z jakýchkoliv důvodů nebudou Národní kulturní komisí účelně využity, dá tato dispozici Fondu; tyto věci zůstanou zatím v úschově Národní kulturní komise až do dalších opatření Fondu. Přejímací cena za věci, jež budou dány Fondu národní obnovy k dispozici, bude, jakmile budou Fondem převzaty, odepsána.

8. Národní kulturní komise hradí náklady odborného posouzení, vytrídění, ocenění a převozu státního kulturního majetku.

9. K provedení této dohody budou vydány ve shodě obou stran potřebné prováděcí pokyny.

Předseda Národní kulturní komise:

Dr. Z. Wirth v. r.

Osidlovacího úřadu a FNO:

Dr. M. Kreysa v. r.

ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. VIII, inv. č. 185.

4.3. Klíčové instituce zapojené do procesu záchrany vyvlastněných kulturních statků

Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR

Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR byl založen v roce 1931. Již od května roku 1945 se zaměřil na záchranu registratur konfiskovaných průmyslových podniků i dalších dokumentů k dějinám průmyslu a techniky z vyvlastněného majetku. V roce 1949 byla v Liberci zřízena jeho pobočka. Po zestátnění Národního technického muzea v roce 1951 byl spolu s knihovnou a některými dalšími složkami zařazen do tzv. studijní a dokumentační skupiny. Ta byla v roce 1964 začleněna do nového oddělení vědecko-technických informací (archiv, knihovna, bibliografické oddělení). Poté, co se ukázalo, že toto organizační začlenění není funkční, byl archiv osamostatněn a od roku 1969 vystupuje jako samostatný „archiv pro dějiny techniky a průmyslu“. Na podzim 1999 získal archiv, nově nazývaný jako Archiv Národního technického muzea, statut „archivu zvláštního významu“ podle zákona 343/1992 Sb. o archivnictví, čímž byl zařazen do jednotného archivního systému.

Československé státní lesy (ČSSL) a Československé státní statky (ČSSS)

Československé státní lesy a Československé státní statky byly zřízeny na základě zákona č. 312/1948 Sb. o organizaci státních lesů a statků s účinností od 1. ledna 1949. Tímto zákonem byla stávající instituce Československé státní lesy a statky, která byla vytvořena po vzniku samostatné Československé republiky, přeměněna na dva národní podniky, které měly spravovat národní lesní a zemědělský majetek a přidružené podniky. ČSSL a ČSSS podléhaly Ministerstvu zemědělství, jež také v součinnosti s Ministerstvem financí a případně dalším zainteresovaným ministerstvem rozhodovalo o tom, které konfiskované majetky budou začleněny do těchto podniků. Dnem 1. ledna 1952 nabylo účinnosti vládní nařízení, jímž pravomoc ČSSL převzala nově zřízená Správa státních lesů při Ministerstvu lesů a dřevařského průmyslu. Ke stejnému datu byly zrušeny i ČSSS, z nichž vznikly samostatné národní podniky, jejichž rozsah mělo stanovit Ministerstvo zemědělství společně s Ministerstvem financí. Vrchní dozor nad těmito podniky provádělo Ministerstvo zemědělství.

Československý státní archiv zemědělský

Československý státní archiv zemědělský byl zřízen v roce 1919 jako zvláštní oddělení nově vzniklého československého Ministerstva zemědělství. Jeho úkoly vyplývaly ze změn, které nastaly se vznikem první Československé republiky. Měl tedy přejímat spisy archivu a registratur bývalého c. k. rakouského a kr. uherského Ministerstva orby a jim podřízených úřadů a archivy státních panství a statků. V souvislosti s probíhající pozemkovou reformou měla instituce přejímat archivy a hospodářské registratury velkostatků, které byly zestátněny. Postupem doby se jeho činnost rozšířila o prohlídky a soupis všech archivů velkostatků, tedy i těch, které zůstaly soukromými. Po druhé světové válce přebíral archiv materiály ze zkonfiskovaných velkostatků, k čemuž v následujících letech přibývaly archivy velkostatků, které podléhaly revizi pozemkové reformy a po roce 1948 zbývající archiválie, o něž bylo potřeba se postarat v návaznosti na likvidaci soukromého pozemkového majetku. Dohromady se jednalo o materiály zhruba sedmi set velkostatků. S tak obrovským nárůstem přejímaného materiálu se nemohl Státní zemědělský archiv vypořádat ve své stávající podobě, proto při

některých správních orgánech státních lesů vznikaly tzv. oblastní nebo zemědělsko-lesnické archivy, do nichž byly soustřeďovány archivy statků a velkostatků podle územní příslušnosti. Celá tato reorganizace probíhala pod vedením Státního zemědělského archivu ve spolupráci se státními lesy do roku 1952. Orgány Československých státních lesů vykonávaly nad zemědělsko-lesnickými archivy osobní a technickou správu a Státní archiv zemědělský je spravoval po stránce odborné. Ve zmiňovaném roce se jeho název změnil na Ústřední zemědělsko-lesnický archiv. O čtyři roky později se stal Ústřední zemědělsko-lesnický archiv součástí Státního ústředního archivu jako jeho V. oddělení a zemědělsko-lesnické archivy byly začleněny do příslušných státních oblastních archivů jako jejich II. oddělení.

Fond národní obnovy (FNO)

Fond národní obnovy byl zřízen dekretem prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy s účinností od 30. října 1945. Tímto dekretem byl bez náhrady konfiskován veškerý movitý i nemovitý majetek Německé říše a Království maďarského, nacistické strany, německých a maďarských právnických osob, osob německé a maďarské národnosti a také tzv. zrádců a kolaborantů. V případě osob německé a maďarské národnosti byla činěna výjimka u těch, kteří prokazatelně zůstali věrni Československu, a buď se zúčastnili protifašistického odboje, nebo byli perzekvováni nacistickým režimem. Pro zatímní správu a rozdělení konfiskovaného majetku byl zároveň při každém Osidlovacím úřadě (viz heslo Osidlovací úřad) zřízen FNO. Hlavními úkoly Fondu bylo zjistit veškerý majetek, který podléhá konfiskaci podle tohoto dekretu. V tom mu měly být nápomocny Okresní národní výbory, které měly vytvořit soupisy konfiskovaného majetku ve svých obvodech a ty poté Fondu předložit. Dále měl Fond po dohodě s příslušnými národními výbory učinit opatření k zajištění, převzetí, úschově, udržování a správě tohoto majetku, což v praxi probíhalo tak, že ve vytipovaných budovách, často školách či muzeích, byla zřizována skladiště, kam byly konfiskáty soustřeďovány. V poslední fázi měl Fond konfiskovaný majetek rozdělit (nemovitosti přiděloval Osidlovací úřad), a to rozprodejem. Prodej konfiskátů probíhal průběžně, ovšem v létě 1946 uspořádal Fond tzv. Akci A, která byla prvním velkým hromadným rozprodejem fondových skladů. Od roku 1947 pracoval Fond v součinnosti s Národní kulturní komisí, jejíž znalci procházeli fondová skladiště a vybírali tam předměty, které měly být prohlášeny za státní kulturní majetek a Fond je nesměl prodat. Fondy národní obnovy byly zrušeny ke dni 1. července 1951. Jejich zbývající agendu převzaly národní výbory.

Místní správní komise (MSK)

Místní správní komise byly orgány veřejné správy v místech s převážnou většinou tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva, zřízené na základě prezidentského dekretu č. 121/1945 Sb. Správní komise pro okresy (okresní správní komise) byly jmenovány Ministerstvem vnitra, pro obce okresním národním výborem či okresní správní komisí. Tří až šestičlenné správní komise obvykle v místě působily zhruba rok od jara či léta roku 1945 do doby, než byl ustaven národní výbor.

Ministerstvo školství a osvěty (MŠO)

Ministerstvo školství a osvěty bylo poválečným pokračovatelem prvorepublikového Ministerstva školství a národní osvěty. V prvních poválečných týdnech se teprve konsolidovala organizace ministerstva, a proto

byly jeho aktivity poněkud utlumeny a v procesu záchranu ohrožených kulturních statků se zpočátku příliš neuplatňovalo. Zapojovat se začalo zhruba v polovině června 1945, kdy navázalo spolupráci se Sekretariátem pro evidenci a záchranu památek. Od podzimu 1945 už bylo Ministerstvo školství a osvěty hlavní instancí, která koordinovala proces zajišťování konfiskovaných kulturních statků. Od roku 1947 převzala organizaci nakládání se zkonfiskovaným majetkem Národní kulturní komise, která působila při MŠO. Po únoru 1948 proběhla reorganizace státní správy, v jejímž důsledku byla z MŠO vyňata osvěta, kterou mělo nově ve své agendě Ministerstvo informací, a MŠO bylo přejmenováno na Ministerstvo školství, věd a umění.

Ministerstvo školství, věd a umění (MŠVU)

Ministerstvo školství, věd a umění převzalo po svém vzniku v roce 1948 téměř celou agendu Ministerstva školství a osvěty. Také Národní kulturní komise nyní působila pod dozorem tohoto ministerstva. Po jejím zrušení v roce 1951 přešly státní hrady a zámky z její správy částečně přímo pod MŠVU, částečně pod správu krajských národních výborů. Tento model však jevil značné nedostatky, zejména kvůli nízké kvalifikaci pracovníků krajských výborů. Proto byla roku 1953 zřízena Státní památková správa, pod níž byly sloučeny všechny orgány státní památkové péče a která rovněž vykonávala správu státních hradů a zámků.

Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)

Proces konfiskace majetku provázely četné žádosti o vyjmutí majetku z konfiskace či o restituci, které byly často podloženy jinou než německou národností žadatele. Tyto případy řešilo Ministerstvo zahraničních věcí, které obzvláště pokud šlo o restituce, v mnohých případech rozhodovalo ve prospěch žadatelů, restituce se ovšem nikdy nevztahovala na veškerý majetek, který byl nárokován, a celý proces obvykle trval několik let. Ministerstvo vždy celou věc řešilo v součinnosti s Národní kulturní komisí, jejíž znalci, často sám Zdeněk Wirth, určili, co z požadovaných předmětů bude prohlášeno za státní kulturní majetek a restituce se na ně tudíž nebude vztahovat. Obvykle se žadatelům vracely ryze soukromé předměty, jako byla např. rodinná korespondence či fotografie nebo rodinné portréty. U uměleckých děl zpravidla hrálo roli jejich stáří, a pokud byla mladší padesáti let, mohla se stát předmětem restituce. Ministerstvo zahraničních věcí však také patřilo mezi příjemce konfiskátů, kterými byly vybavovány československé ambasády v zahraničí i kanceláře samotného ministerstva. V neposlední řadě ministerstvo zprostředkovávalo nejdříve zápůjčky a následně koupě mobiliáře, jimiž vybavovaly své budovy zastupitelské úřady cizích států v Československu.

Ministerstvo zemědělství (MZ)

Pod Ministerstvo zemědělství a jemu podřízené orgány spadalo provádění dekretu č. 12/1945 Sb. o konfiskaci zemědělského majetku. Bylo to také výlučně Ministerstvo zemědělství, kdo mohl disponovat takto konfiskovanými hradními, zámeckými a dalšími objekty. Po zahájení činnosti Národní kulturní komise bylo postupně do její správy předáno 100 zámků a hradů, ovšem zbytek nadále zůstával v kompetenci Ministerstva zemědělství, které je buď samo využívalo jako rekreační objekty či sídla zemědělských družstev, nebo je přidělovalo jiným úřadům a institucím k podobným účelům. Pro správu konfiskovaného zemědělského majetku byl zřízen Národní pozemkový fond, jenž byl podřízen Ministerstvu zemědělství a měl řídit předávání jak půdního, tak ostatního majetku (tedy i zámků) novým majitelům.

Moravské zemské muzeum (MZM)

Moravské zemské muzeum v Brně bylo založeno roku 1817 a na počest císaře Františka po něm bylo pojmenováno. Roku 1900 bylo muzeum převedeno do majetku země a změnilo název na Moravské zemské muzeum, který mu zůstal dodnes. Na jaře 1945 byly budovy muzea poškozeny sovětskými nálety, nejhorší následky měly přímé boje o Brno v dubnu tohoto roku. Velkou ránu sbírkovému fondu také zasadil požár zámku v Mikulově 22. dubna 1945, neboť tam byla část sbírek přestěhována před blížící se frontou. Již 2. května 1945 převzal správu muzea Zemský národní výbor a znovu bylo pro veřejnost otevřeno v dubnu následujícího roku. Zatímco v Čechách se o záchranu konfiskovaných uměleckých a historických památek starali pracovníci Národní kulturní komise a jí předcházejících institucí, na Moravě a ve Slezsku v tomto duchu působili nejvýrazněji právě pracovníci Moravského zemského muzea. Pro obrovský objem zestátněného majetku a velkou nepřehlednost, která celý proces provázela zejména v jeho počátcích, měli brněnští muzejníci do značné míry volné pole působnosti a tato jistým způsobem autonomie jim zůstala i po zahájení činnosti NKK.

Muzeum tělesné a společenské kultury Jemniště

Zámek Jemniště převzala do své správy Národní kulturní komise v květnu 1947 a v lednu následujícího roku bylo rozhodnuto, že zde bude zřízeno Muzeum tělesné a společenské kultury. V praxi to znamenalo, že sem byly sváženy předměty denní potřeby, jako bylo kuchyňské nádobí, příbory, hry, hračky, sportovní pomůcky, šperky, upomínkové předměty, devocionálie, kočárky či textilie a také literatura a grafiky o společenském životě a módě. Autorem koncepce muzea byl Zdeněk Wirth, jenž tak možná chtěl zachránit před zkázou předměty, které nebyly považovány za příliš hodnotné. V roce 1952 byl zámek i se sbírkami propůjčen Uměleckoprůmyslovému muzeu, které zde zřídilo Muzeum módy. To bylo v roce 1961 zrušeno a část jeho sbírek přešla do majetku Uměleckoprůmyslového muzea, zbytek byl svěřen do správy ONV v Benešově.

Náprstkovo muzeum všeobecného národopisu

V roce 1873 založil Vojtěch Náprstek České průmyslové muzeum, které se však díky jeho blízkému vztahu k cestovatelům, jako byli Emil Holub či Enrique Stanko Vráz, brzy změnilo na národopisné. V roce 1944 bylo muzeum přičleněno k Národnímu muzeu a jeho sbírky rozděleny tak, aby se nadále věnovalo jen mimoevropským kulturám. Po druhé světové válce instituce přebírala ze zkonfiskovaných objektů předměty mimoevropského národopisu a dokumentaci mimoevropských cestovatelských aktivit, a to včetně literatury vztahující se k těmto tématům.

Národní a univerzitní knihovna (NUK)

Předchůdkyní dnešní Národní knihovny byla c. k. Univerzitní knihovna, vzniklá z jezuitské knihovny v pražském Klementinu po zrušení tohoto řádu v poslední čtvrtině 18. století. V letech 1935–1990 nesla název Národní a univerzitní knihovna (NUK). V červnu 1945 bylo na jednání Kulturní komise Zemského národního výboru rozhodnuto, že NUK bude mít v kompetenci evidenci a zajištění veškerých knih a knihoven z německého majetku, které se nacházely na území českých zemí. Území protektorátu a říšské župy Sudety sloužilo německé říši kromě jiného také jako úschovna dokumentů, knih i uměleckých a dalších předmětů, které bylo potřeba uchránit před bombardováním. Takto se na území bývalého Československa dostalo velké

množství knih nejen německých knihoven a vědeckých ústavů, ale i obdobných institucí ze států, které Německo okupovalo. Na území Sudet byly ve vybraných zámcích hlavním říšským bezpečnostním úřadem shromažďovány také knihy zednářských lóží a židovských společností a knihoven. Tyto tzv. zavlčené knihy z velké části rovněž přebrala NUK a později je zařadila do svých sbírek. V nedávné době proběhl projekt (*Knihy znovu nalezené*), jehož cílem bylo mj. zjistit provenienci alespoň části tzv. zavlčených knih a v některých případech je i vrátit státům, z nichž byly za druhé světové války odvezeny.

Národní galerie (NG)

Přímou předchůdkyní Národní galerie byla Obrazárna Společnosti vlasteneckých přátel umění, která byla založena roku 1796 skupinou vlastenecky smýšlejících šlechticů k pozvednutí uměleckého vkusu české veřejnosti. V roce 1902 k ní přibyla Moderní galerie Království českého, zřízená jako soukromá fundace císaře Františka Josefa I., která vybudovala základ české sbírky umění 19. a 20. století. Po vzniku samostatného Československa se Obrazárna stala centrální uměleckou sbírkou státu, v jejímž čele stál od roku 1919 přední odborník v oboru dějin umění a také jedna z největších československých autorit v oblasti moderního umění Vincenc Kramář. Roku 1942 byly do sbírek tehdejší Českomoravské zemské galerie, jak byla Obrazárna přejmenována, zařazeny fondy zrušené Moderní galerie. Po druhé světové válce nesla organizace název Státní galerie, a to až do roku 1949, kdy byla reorganizována a Zákonem o Národní galerii byl také změněn její název, který nese dodnes. Národní galerie byla jednou z prvních institucí, které bezprostředně po skončení druhé světové války pracovaly na záchraně ohrožených památek. V prvních dnech po osvobození se zaměřila na situaci v Praze, postupně rozšířila působnost na celou republiku, zejména pohraničí. Jistá míra samostatnosti ve věci zajišťování konfiskátů byla Národní galerii ponechána i v následujících letech, kdy byli její pracovníci zváni buď do zámeckých či hradních objektů, nebo do sběren NKK, aby zde vybírali umělecká díla, která byla posléze zařazena do sbírek galerie.

Národní kulturní komise (NKK)

Národní kulturní komise byla zřízena zákonem č. 137/1946 Sb. jako instituce pro správu státního kulturního majetku. Jejím hlavním úkolem bylo vyhledat a převzít do své správy umělecky a historicky nejhodnotnější objekty a předměty konfiskované na základě dekretů č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. Činnost zahájila v únoru 1947 při Ministerstvu školství a osvěty a Ministerstvu techniky pod vedením Zdeňka Wirtha, jenž byl rovněž autorem její koncepce. Její plénum bylo složeno ze zástupců Ministerstva školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, techniky, vnitřního obchodu a národní obrany a Státního úřadu plánovacího. Jejími dalšími členy byli znalci z oborů ochrany přírody, archivnictví, knihovnictví a muzejnictví. Působení Komise směřovalo ke dvěma cílům – jednak na převzetí a další správu vybraných hradů a zámků, jednak na vyřídění (tzv. eliminaci) nejhodnotnějších movitých předmětů z nepřevzatých objektů, a to nejen zámků a hradů, ale i vil, domů a bytů. Pro uskladnění vyříděného mobiliáře zřizovala NKK tzv. sběrný, z nichž největší byla na zámku Sychrov. Z těchto sběren byly předměty dále předávány státním sbírkovým institucím a také z nich byly zařizovány objekty ve správě NKK, které měly být zpřístupněny veřejnosti. Pro vyhledávání předmětů mimo zámecké a hradní objekty zřídila NKK instituci stálého pověřence, jímž byl

Josef Scheybal, a instituci dočasných pověřenců, kterými byli nejčastěji jmenováni zaměstnanci regionálních muzeí a galerií. Činnost NKK byla ukončena na konci roku 1951 na základě vyhlášky č. 112/1951 Sb. o reorganizaci státní památkové péče.

Národní muzeum (NM)

Budoucí Národní muzeum bylo pod názvem Vlastenské muzeum v Čechách založeno roku 1818. Současně se vznikem muzea byla ustavena Společnost vlastenského muzea v Čechách, která byla jeho majitelkou až do roku 1934, kdy přešly sbírky do vlastnictví a správy země České. Po vzniku samostatného československého státu bylo muzeum přejmenováno na Zemské muzeum a od roku 1922 již nese název Národní muzeum s krátkým přerušením v období okupace, kdy se nazývalo Landesmuseum in Prag. V prvních poválečných týdnech se na Národní muzeum obraceli lidé s informacemi o opuštěných bytech po Němcích, v nichž se nacházel starožitný nábytek či umělecká díla nebo o nálezích sbírek mincí a nerostů. Národní muzeum poté dle charakteru hlášených předmětů poslalo na místo příslušného odborníka, jenž měl posoudit, zda lze předměty zařadit do muzejních sbírek. V dalším období, zejména po zahájení činnosti NKK, zajížděli pracovníci muzea přímo na místa obvykle pouze na vyzvání pověřence NKK, neboť o tom, co bude muzeu předáno, rozhodovali pracovníci NKK při eliminaci. Národní muzeum vzhledem k univerzálnímu charakteru svých sbírek patřilo k největším příjemcům konfiskovaných kulturních statků.

V roce 1954 Ministerstvo kultury pověřilo Knihovnu Národního muzea knihovnickým zpracováním, vytvořením centrálního katalogu a roztříděním knižních fondů pocházejících z vyvlastněných šlechtických sídel. Pro tento úkol bylo vytvořeno zvláštní oddělení zámeckých knihoven.

Národní pozemkový fond (NPF)

Národní pozemkový fond při Ministerstvu zemědělství byl zřízen dekretem prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa ze dne 23. června 1945. Jeho úkolem bylo spravovat zemědělský majetek konfiskovaný podle tohoto dekretu a nemovitosti odevzdané NPF podle dekretu č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy. Pobočky NPF, jichž bylo 14, měly pečovat o zajištění majetku, jenž spadal pod jeho pravomoc, dohlížet na proces přidělování a provádět dozor nad přidělci a způsobem, jakým na přiděleném majetku hospodaří. Činnost NPF byla ukončena v roce 1950 a jeho agendu převzalo Ministerstvo zemědělství a národní výbory.

Národní správa majetkových podstat Majetkového úřadu a Vystěhovaleckého fondu

Založena v červnu roku 1945, spravovala veškerý majetek, který shromáždily Majetkový úřad, Vystěhovalecký fond a Treuhandstelle během okupace, tedy především majetek obyvatel židovského původu. Zajišťovala mimo jiné restituce majetku těm, kteří válku přežili. V roce 1948 zahájila likvidaci (rozprodej) nerestituovaného movitého zařízení ve skladech. Před tím však byly prohlédnuty zaměstnanci NKK a jimi vybrané kulturně nejhodnotnější předměty byly předány centrálním sbírkovým institucím a do sběrů této instituce.

Národní technické muzeum (NTM)

Z iniciativy profesorů české vysoké školy technické v Praze bylo roku 1908 založeno Technické muzeum Království českého, které mělo dokumentovat

hlavní vývojové směry technického a průmyslového rozvoje českých zemí. Po vzniku samostatné Československé republiky byl změněn název na Technické muzeum československé a v roce 1939 na České technické muzeum. V té době již probíhala stavba muzejní budovy na Letné podle projektu architekta Milana Babušky. Ta však byla ihned po dokončení v roce 1941 zabrána okupačními úřady pro Ministerstvo pošt a muzejní sbírky, uložené do té doby ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, byly prozatím přestěhovány do pražské Invalidovny. Po válce bylo obtížné získat zpět budovu na Letné a částečně se to podařilo až v roce 1948. Jedna třetina budovy však sloužila jiným účelům až do roku 1990. Muzeum bylo zestátněno v roce 1951 a dostalo svůj dnešní název Národní technické muzeum. Přes potíže, které provázely činnost muzea po skončení druhé světové války, na něj bylo taktéž pamatováno při přidělování konfiskovaných movitostí. Historické přístroje, plány, výkresy či technická literatury byly převáženy do Invalidovny, která nadále sloužila jako provizorní sídlo muzea.

Národní výbory (KNV, ONV, JNV, MNV)

Národní výbory byly orgány československé státní správy na úrovni obcí až krajů. V letech 1945–1948 působily na zemské úrovni Zemské národní výbory v Praze a Brně (viz heslo Zemský národní výbor). Vznik národních výborů byl dán dekretem prezidenta republiky č. 121/1945 Sb., který uváděl do praxe tezi, že veškerá moc ve státě náleží lidu. Na úrovni obcí, měst a městských obvodů působily místní, městské a obvodní národní výbory. Na úrovni okresů to potom byly okresní národní výbory a po zrušení ZNV byl tento nahrazen krajskými národními výbory. V letech 1949–1954 působil v některých městech jednotný národní výbor, který slučoval funkci městského a okresního národního výboru. V čele každého NV stál předseda, jenž byl od roku 1948 bez výjimky členem KSČ. Systém národních výborů byl v roce 1990 nahrazen obnovenou obecní samosprávou a okresními úřady. Národní výbory měly z velké části na starost konsolidaci poměrů v poválečném Československu a v pohraničí navíc vyřizovaly agendu spojenou s vysídlením německého obyvatelstva, přerozdělením jeho konfiskovaného majetku a příchodem nových osídlenců. Pracovníci národních výborů informovali příslušné úřady a instituce o předmětech zjištěných při domovních prohlídkách, u uprchlíků či v různých skrýších či je sami předávali. Byly to také národní výbory, kdo především obstarával provádění dekretu č. 5/1945 Sb., jímž se zaváděla národní správa na majetek státně nespolehlivých osob. V dalším období se členové NV účastnili prohlídek opuštěných objektů a podíleli se na střežení těch, které již byly zajištěny. Sídla národních výborů také sloužila jako dočasná skladiště konfiskovaných kulturních statků.

Národní zemědělské muzeum (NZM)

V září 1918 byl založen spolek České zemědělské muzeum, který se po vzniku republiky přeměnil na Československé zemědělské muzeum, ústav pro studium a povznesení venkova. Instituce se těšila velké podpoře Antonína Švehly a dalších osobností, díky čemuž se mohla rychle rozvíjet. V letech 1937–1939 byla postavena vlastní muzejní budova na Letné jako společný projekt s budovou Technického muzea architekta Milana Babušky. Těsně po dostavbě byla stejně jako vedlejší budova zabrána německou okupační správou. Po skončení druhé světové války sice budova opět sloužila muzejním účelům, ovšem v roce 1950 bylo rozhodnuto, že sem budou dočasně umístěny projekční kanceláře národního podniku Stavoprojekt a muzejní sbírky byly rozmístěny na

zámky Konopiště a Kačina. Návrat do původní budovy se uskutečnil až v roce 1994. Národní zemědělské muzeum nepatřilo mezi největší příjemce konfiskovaného majetku, a to z velké části z toho důvodu, že předměty, které by mohly být zařazeny do muzejních sbírek, nebyly obecně považovány za historicky a už vůbec ne umělecky hodnotné. Směřovala sem tedy spíše literatura a některé unikátní zemědělské stroje.

Osídlovací úřad (OÚ)

Osídlovací úřad byl zřízen dekretem prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. o jednotném řízení vnitřního osídlení ze 17. července 1945. OÚ působil jako samostatný úřad při Ministerstvu vnitra a do jeho agendy spadalo jednotné řízení a usměrnění vnitřního osídlení Československa po odchodu německého obyvatelstva. Osídlovacímu úřadu podléhal Fond národní obnovy, jehož úkolem bylo zjišťovat veškerý konfiskovaný majetek podle dekretu č. 108/1945 Sb. a dále ho spravovat. Zatímco pravomoci FNO se vztahovaly zejména na movitý majetek, OÚ spravoval nemovitosti, konfiskované dle zmiňovaného dekretu, a rozhodoval o jejich přidělování. Osídlovací úřad byl zrušen ke dni 15. března 1950, ovšem dosídlování pohraničních oblastí české části republiky probíhalo s kolísavými úspěchy až do 60. let.

Státní fotoměřický ústav (SFÚ)

Státní fotoměřický ústav byl zřízen Ministerstvem školství a národní osvěty 1. ledna 1919 z iniciativy Zdeňka Wirtha, jenž ústav až do roku 1940 vedl. Ústav měl evidovat historické a umělecké památky na území Československa a v zahraničí v případě památek, které souvisely s dějinami československého umění. Cílem bylo vybudovat archiv fotografií, plánů a odlitků památkových objektů. Během druhé světové války se pracovníci ústavu soustředili na fotografování a další dokumentaci památek a památkových souborů ohrožených nálety. Po vyhlášení konfiskačních dekretů prezidenta republiky v létě a na podzim 1945 byly ústavu přednostně předávány soubory fotografií ze zkonfiskovaných objektů, a to bez ohledu na tematické zaměření snímků. V roce 1953 evidoval ústav ve svých sbírkách více než 57 tisíc negativů. Po reorganizaci státní památkové péče na začátku padesátých let se ústav stal součástí Státní památkové správy a od roku 1958 byl začleněn do Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody. Dnes tvoří sbírka Státního fotoměřického ústavu jeden ze základů sbírky fotografické dokumentace Národního památkového ústavu.

Sbor národní bezpečnosti (SNB)

O vzniku Sboru národní bezpečnosti bylo rozhodnuto při košických vládních jednáních v dubnu 1945. Autorem jeho koncepce byla komunistická strana, která prosadila nahrazení prvorepublikového četnictva, uniformované státní policie a obecní policie jednotnou organizací, řízenou Ministerstvem vnitra. Skládal se ze dvou sborů – Veřejné bezpečnosti (VB), která byla uniformovanou složkou udržující veřejný pořádek a stíhající kriminální činnost, a Státní bezpečnosti (StB), což byla tajná politická složka sboru. V roce 1991 byl Sbor národní bezpečnosti nahrazen Policií ČR. Do procesu konfiskace německého majetku se SNB zapojil hned od prvních poválečných týdnů, kdy jeho příslušníci prováděli prohlídky v opuštěných německých domech a o případných nálezech hodnotných předmětů informovali členy Sekretariátu pro evidenci a záchranu památek či Národní muzeum a Národní galerii. Kromě toho byli příslušníci SNB zváni k prohlídkám konfiskovaných budov a zajišťování jejich mobiliáře a v pozdějších letech obvykle provázeli

člen SNB Josefa Scheybala do soukromých bytů, v nichž Scheybal prováděl zajišťování umělecky a historicky hodnotných konfiskátů, které jejich majitelé obvykle koupili od FNO či je převzali společně s nemovitostí. SNB samozřejmě také řešil případy krádeží či vloupání do neobydlených konfiskovaných nemovitostí.

Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek

Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek byl jedním z nejdůležitějších orgánů, které se v prvních poválečných týdnech zasazovaly o záchranu památek, jimž hrozilo zničení z důvodu výbuchů nenávisti vůči všemu německému. Vznik Sekretariátu iniciovali archiváři pracující nejprve v ilegalitě jako archivní sekce České národní rady. Po osvobození přešla archivní sekce do pravomoci Kulturní komise nově vznikajícího ZNV. Vůdčí osobností Sekretariátu byl vedoucí Archivu Národního muzea Jaroslav Charvát, dalšími členy byli Miloslav Volf, jenž předtím působil v Archivu země České a pracovník téhož archivu Oldřich Říha. Sekretariát oficiálně zahájil činnost 18. května 1945 a své aktivity zaměřil na kulturní statky trojího původu. Byly to sbírky a dokumenty pražských sbírkových institucí, knihoven a archivů deponovaných před bombardováním mimo hlavní město. Dále to byly knihy, dokumenty i sbírkové předměty ukryté v závěru války před nálety a postupující frontou německými úřady, sbírkovými a vědeckými institucemi, knihovnami i soukromníky na území protektorátu a sudetské župy. Třetí skupinou byly památky z majetku německých obyvatel říšské župy Sudety a protektorátu Čechy a Morava, z nichž řada uprchla ze svých domovů již v závěru války. Většina z nich si s sebou vzala pouze nejnnutnější zavazadla a zbývající majetek museli nechat svému osudu. Brzy k nim přibývali i Němci, kteří byli v prvních poválečných dnech internováni v řadě spontánně vznikajících táborů či vyhnáni při divokých odsunech. Sekretariát prostřednictvím tisku i rozhlasu vyzýval obyvatele, aby památky neničili a jejich možné ohrožení mu hlásili. Současně také adresně žádal o pomoc odborníky v regionech. Po zhruba pěti týdnech činnosti Sekretariátu, tedy začátkem června 1945, považovali jeho pracovníci základní evidenci ohrožených památek za víceméně ukončenou. Jelikož Sekretariát neměl nástroje k reálným zásahům ve prospěch evidovaných památek, bylo na schůzi Kulturní komise ZNV rozhodnuto, že Sekretariát bude nadále fungovat jako orgán pro evidenci a koordinaci záchranu movitých kulturních statků a výkonná kompetence záchranu památek bude rozdělena mezi specializované centrální instituce. Knihy měla na starost Národní a univerzitní knihovna, specializované sbírkové předměty Národní muzeum a zajištění zbývajících movitých památek připadlo Státnímu památkovému úřadu. Záležitosti ohrožených archivů měl spravovat Archiv země České.

Správa majetkových podstat viz Národní správa majetkových podstat Majetkového úřadu a Vystěhovaleckého fondu

Státní hipologické muzeum Slatiňany

Zámek Slatiňany byl po konfiskaci v roce 1945 prohlášen za památku II. kategorie a přes snahy umístit sem učňovský internát státních podniků Kovolís a Transporta Chrudim se podařilo prosadit plán zřídit zde muzeum koní. Proto sem od roku 1947 putovala většina předmětů s koňskou tematikou ze zkonfiskovaných objektů. Vlastní muzeum bylo otevřeno v roce 1950 a ve slatiňanském zámku tvoří dodnes součást expozice.

Státní památková správa (SPS)

Státní památková správa byla zřízena v první polovině roku 1953 jako nouzové prozatímní řešení problémů se správou státních hradů a zámků, které vyvstaly po zrušení NKK o dva roky dříve. Byly v ní sloučeny všechny orgány státní památkové péče a spojovala v sobě funkci odbornou, metodickou i výkonnou a převzala i celou agendu správy státních hradů a zámků. Dnem 1. července 1958 byla převedena do likvidace na základě § 19 zákona č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách, jímž byl při Ministerstvu školství a kultury zřízen Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPPOP). Výkonnými orgány státní památkové péče se staly krajské národní výbory. SÚPPPOP byl nejvyšší institucí státní památkové péče až do roku 1991, kdy byla ochrana přírody svěřena do kompetence Ministerstva životního prostředí a ochranu památek vykonával Státní ústav památkové péče (SÚPP) a jeho krajská střediska byla sloučena do Státního památkového ústavu (SPÚ). V lednu 2003 vznikl spojením SÚPP a SPÚ dnešní Národní památkový ústav.

Státní památkový úřad (SPÚ)

Státní památkový úřad vznikl v roce 1918 jako nástupnická organizace vídeňské c. k. Centrální komise pro památkovou péči. V roce 1920 byl zřízen samostatný Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně. V letech okupace působil jednotný Památkový úřad v Praze, který měl v Brně pouze svou pobočku. V roce 1945 byl obnoven předválečný stav a pražský a brněnský památkový úřad opět fungovaly jako samostatné instituce podřízené Ministerstvu školství a osvěty. SPÚ se bezprostředně po osvobození zapojil do akce na záchranu uměleckých a historických památek, které se měly stát předmětem konfiskace. Činil tak prostřednictvím svých pověřenců, kteří byli vysíláni do pohraničních oblastí, kde měli zajišťovat v prvních týdnech zejména zámky a vily, o nichž bylo známo, že se v nich nachází hodnotný mobiliář. Náplň práce pověřenců SPÚ byla totožná s aktivitami pověřenců, které vysílalo samo Ministerstvo školství a osvěty, Československá akademie věd a umění a další instituce, a docházelo tak k mnohým sporům a nedorozuměním. Tato kompetenční nejednoznačnost byla vyřešena až se zahájením činnosti NKK v roce 1947. V roce 1951 byl nařízením vlády č. 112/1951 Sb. o reorganizaci státní památkové péče výkon památkové péče přesunut na krajské národní výbory a Ministerstvo školství, věd a umění. Tím byly památkové úřady v Praze a Brně změněny na památkové ústavy s podřízeným postavením.

Uměleckoprůmyslové museum (UPM)

Od roku 1875 vystavovala Obchodní a živnostenská komora předměty rukodělné výroby v dnešním Platýzu na Národní třídě. O deset let později jí Česká spořitelna nabídla výstavní prostory v tehdy nově otevřeném Rudolfínu, čímž bylo fakticky založeno nové muzeum. Samostatná budova podle projektu architekta Josefa Schulze byla postavena v letech 1897–1898 na pozemku vedle Starého židovského hřbitova na okraji Josefova. V době německé okupace budovu zabrala firma Junkers a sbírky byly přestěhovány na různá místa na českém venkově i do Národního muzea. Po druhé světové válce byla činnost muzea obnovena v plné míře a Uměleckoprůmyslové museum, jehož tehdejším ředitelem byl od roku 1948 historik umění Emanuel Poche, se stalo jedním z největších příjemců předmětů konfiskovaných dle dekretů prezidenta republiky. Vzhledem k zaměření své sbírkotvorné činnosti muzeum přebíralo

zejména porcelán, sklo, keramiku a textil, ale např. i hračky či různé užitkové předměty.

Ústřední ředitelství státních lesů a statků (ÚŘSLS)

Po skončení první světové války získal nově vzniklý československý stát veškerý majetek bývalé rakouské a maďarské vlády, který se nacházel na jeho území, včetně soukromého majetku bývalé panovnické rodiny. To zahrnovalo zejména rozsáhlý pozemkový majetek, jehož celková výměra činila 853 334 ha. Nejprve bylo správou těchto nemovitostí pověřeno 15. oddělení IV. odboru Ministerstva zemědělství a od roku 1921 to bylo nově zřízené Ústřední ředitelství státních lesů a statků. Rozsah území spravovaného Ústředním ředitelstvím se dále rozšiřoval v důsledku provádění pozemkové reformy. Do konce roku 1932 tak přibylo dalších 349 718 ha. V období okupace Československa nacistickým Německem byl podnik několikrát reorganizován a jeho vrchní vedení vykonával od roku 1942 obnovený Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu. Po osvobození v květnu 1945 byl obnoven předválečný stav a k další podstatné změně ve struktuře podniku došlo až v roce 1948, kdy z něj byly utvořeny dva samostatné státní podniky (viz heslo Československé státní lesy a Československé státní statky).

Vojenský historický ústav (VHÚ) a Vojenské historické muzeum (VHM)

Předchůdcem Vojenského historického ústavu a muzea byl Památník osvobození, vybudovaný po vzniku první Československé republiky jako instituce shromažďující písemné a hmotné památky na československý odboj za první světové války. Po druhé světové válce přímo navázal na jeho činnost Vojenský historický ústav, rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum. Šíře jeho záběru se neomezovala pouze na památky na 1. a 2. československý odboj, nýbrž se zaměřoval na dějiny vojenství obecně, a proto z konfiskovaných předmětů přebíral ty s vojenskou tematikou. Nebyly to výhradně zbraně a zbroj, nýbrž i kupř. obrazy a grafiky s náměty bitev či zobrazující vojáky, plastiky, uniformy a jejich části či různá vojenská vyznamenání a medaile. Stejně jako v případě ostatních sbírkových institucí byly VHÚ a VHM přidělovány knihy příslušného zaměření. Po převzetí moci komunisty bylo nežádoucí nadále připomínat nekomunistický odboj za druhé světové války a z instituce se stalo ideologické pracoviště Komunistické strany Československa. Teprve po sametové revoluci se ústav mohl vrátit ke skutečné vědeckovýzkumné práci. Instituce následně několikrát změnila svou strukturu a od roku 2003 funguje jako jednotný Vojenský historický ústav.

Zemský národní výbor (ZNV)

Nová organizace vlády na území Československa se začala připravovat již koncem druhé světové války. Jejím výsledkem byl tzv. Košický vládní program z 5. dubna 1945, který mj. zaváděl národní výbory jako nové orgány státní moci. Tento stav byl posléze potvrzen dekretem prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory. Vrcholným orgánem v soustavě národních výborů byly v prvních letech Zemské národní výbory v Praze a Brně. Pražský ZNV se utvořil již 11. května 1945 z České národní rady (ČNR), která byla od 5. května až do příchodu exilové vlády nejvyšší reprezentantkou státní moci v českých zemích. Prvním předsedou ZNV byl zvolen dosavadní místopředseda ČNR Josef Smrkovský. Členové legálního ZNV, vzniklého na základě výše zmiňovaného prezidentského dekretu, již byli voleni delegovanými zástupci lidu. Zemské národní výbory přestal existovat k únoru 1949, kdy vešlo v platnost krajské

zřízení a nejvyššími orgány krajské správy se stalo 14 krajských národních výborů.

4.4. Seznam svozů ve sběrně zámku Sychrov konfiskovaných podle dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.

Následující tabulka nabízí přehled svozů movitého majetku, který byl konfiskován na základě prezidentských dekretů č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. a převezen na zámek Sychrov. Ten byl vybrán jako hlavní sběrna konfiskátů dle dekretu č. 108, byl sem však převezen i vyříděný mobiliář z několika zámků v severočeském a částečně i západočeském regionu, které byly konfiskovány dle dekretu č. 12.

Tabulka byla sestavena na základě seznamů svozů na zámku Sychrov, kterých vzniklo v průběhu let 1947–1951 několik a vzájemně se doplňují.¹¹⁴ Jako určující údaj byly vybrány obce, z nichž svozy pocházely, neboť to je jediná informace, která je známa téměř u všech svozů. Ovšem to, že předměty byly převezeny z nějaké obce, neznamená nutně, že odtud také pocházely. Ve většině případů se jedná o konfiskáty, které byly vyříděny z místních skladů Fondu národní obnovy, MNV či ONV nebo přímo v bytech nových majitelů těchto předmětů. Z uvedených důvodů také u větší části svozů není znám nejen jejich původní majitel, ale často ani objekt, v němž se nacházely před konfiskací (v případě předmětů ze sběren).

Dalšími identifikačními údaji, které tabulka obsahuje, jsou značka (zkratka) a číslo svozu. Značka svozu obvykle vycházela ze jména osoby, od níž byly předměty převzaty, která však zpravidla nebyla jejich původním vlastníkem. Dále bývá značka svozu zkratkou obce, podniku či skladiště, odkud byly konfiskáty převezeny. Více o značkách viz kap. 2.4.4.3. *Přebírání státního kulturního majetku Národní kulturní komisí a signatury příslušných svozů.* V případě zámeckých svozů je nejčastěji značkou název daného zámku. Značka není známa u každého svozu a pravděpodobně ani nebyla každému svozu přidělena. Na rozdíl od čísla svozu, které bylo však přiděleno až dodatečně během revize SPS v letech 1953 až 1954. Bohužel zatím zcela jednoznačně nechápeme logiku přidělování těchto čísel, protože např. čísla 1–10 označují více svozů. S čísly svozů tedy nelze operovat jako s jednoznačnými identifikačními údaji.

Na konci tabulky je připojeno šest svozů, jejichž původ se zatím nepodařilo odhalit a zřejmě to tak i zůstane, neboť i dokumentace Národní kulturní komise a Státní památkové správy jej označuje jako neznámý.

Na zámek Sychrov byl později svážen i majetek, který byl zestátněn či znárodněn na základě revize pozemkové reformy a dalších právních norem souvisejících s komunistickým převzetím moci v roce 1948. Tyto svozy nebyly do tabulky zahrnuty.

Obec	Značka svozu	Číslo svozu	Původní majitel / Objekt
Ahníkov	ČSSS	753	Josef Illmann /zámek Ahníkov
Batelov	BATELOV	1001	Johann Blankenstein /zámek Batelov
Bečov nad Teplou	BEČOV	1009	Heinrich Beaufort-Spontin /zámek Bečov nad Teplou
Benešov v Čechách		472	
Bílý Potok	B.POTO	283	dům čp. 30
Bílý Potok		285	dům čp. 297
Blansko	ONV ONV Blansko	671	
Bouzov	BOUSOV	1022	Řád německých rytířů / hrad Bouzov
Branná	314/45	937	Zámek Branná ¹¹⁵
Brněnec	BNC	384	Arnold Löw-Beer / vila v Půlpecnu čp.

¹¹⁴ Uloženy jsou ve fondu SPS – dodatky v Národním archivu, kde se nacházejí v několika kartonech vztahujících se k sychrovské sběrně (kart. 105–119).

¹¹⁵ Zámek Branná patřil původně rodu Lichtensteinů, jenž jej v období první republiky prodal obci.

			14 ¹¹⁶
Brno		864	Victor Boos-Waldeck / zámek Oselce; Klement Podevile / zámek Svojšín
Brno		922	Victor Boos-Waldeck / zámek Oselce; Klement Podevile / zámek Svojšín
Brno		659	Fischl
Brno	Červený rak	584	Gottlieb ?
Brno	Červený rak	776	Gottlieb ?
Brno		967	Bedřich Hezký
Brno		960	Alfred Wehowsky / Beethovenova 11
Brno		5	neznámý původ
Brno	MOTL	569	
Brno		570	
Brno	MZN	571	
Brno		572	
Brno		573	
Brno	Boží Oko	574	
Brno	KBŠ	575	
Brno		576	
Brno		578	
Brno	NEVAŘIL	579	
Brno		580	
Brno	MTA	581	
Brno	Kesler	582	
Brno		583	
Brno		585	
Brno	FNOB	616	
Brno		618	
Brno	SM-CH, SM, ŠMCH, SPCH	619	
Brno	MTA	654	
Brno	Orlíček	655	
Brno	Říha	656	
Brno	Mazanec	657	
Brno	Hloska	658	
Brno		661	
Brno		662	
Brno	Kroupa	664	
Brno		668	
Brno		669	
Brno		670	
Brno – Černá Pole	Dobiáš	665	
Brno – Černá Pole		666	
Brno – Husovice		667	
Brno – Královo Pole		663	
Brno – Veveří	Kurivial	577	
Broumov	KLB	858	benediktini / klášter Broumov
Broumov	MSB	735	Kabera
Broumov	LGRB	173	Johann Langer-Schroll

¹¹⁶ Arnold Löw-Beer s rodinou kvůli svému židovskému původu emigroval z Československa v roce 1939. Po druhé světové válce se již nevrátili a jejich majetek byl znárodněn dle dekretu č. 108/1945 Sb.

Broumov	LGRB	163	Johann Langer-Schroll
Broumov	LGRB	164	Johann Langer-Schroll
Broumov		734	
Broumov		759	
Broumov	209/45	934	
Cihelny	CIH	75	Robert Knoll
Cihelny	CIH	76	Robert Knoll
Cvikov		704	
Černá Hora	Č-H	6	
Černá Hůrka	ČHA	480	
Česká Kamenice	MUS Č. Kamenice	731	
Česká Lípa		158	Anna Haklová / dům v České Lípě čp. 553
Česká Lípa		1	neznámý původ
Česká Lípa	ČLP	157	
Česká Lípa		956	
České Budějovice	FNO, FNOČB	468	
Český Dub	ČD	891	Hermann Blaschka / vila v ulici Svobody čp. 31
Český Dub	ČDM	536	
Český Dub	KBL	537	
Český Dub	KBL	590	
Český Dub	MNV	591	
Český Krumlov		481	
Český Krumlov		482	
Český Krumlov	KVNA	483	
Čimerš	KOPAČKA	459	
Čisté	Zavoral, Zavoral Čisté	356	
Čisté		357	
Čisté	Hampl, Hampl Čisté	358	
Čisté	Grusa	359	
Čisté	Čistá	382	
Dašice	VVD	565	
Dašice	VVD	566	
Děčín	RLP	498	Kristian Thun-Hohenstein / zámek Jílové
Děčín	THH	499	Kristian Thun-Hohenstein / zámek Jílové
Děčín	THH	505	Kristian Thun-Hohenstein / zámek Jílové
Děčín	MDCN	730	Městské muzeum
Děčín	MNVD	623	
Děčín		625	
Děčín		626	
Děčín	Plotzke	627	
Děčín	Svěcený	628	
Děčín	SLS	629	
Děčín	ŘHK	630	
Děčín		631	
Děčín		632	
Děčín	ŘHK	633	
Děčín	Teršl	634	
Děčín	Zeman	635	

Děčín	Dvořáková	636	
Děčín	PSK	637	
Děčín		638	
Děčín		639	
Děčín	VDK	640	
Děčín		700	
Děčín	Dušátko	729	
Děčín II	CHA	724	
Děčín IV	Runcl	624	
Děčín VI		728	
Děčín VI		901	
Dlouhá Stropnice, o. Trhové Sviny		466	
Dlouhý Most		490	
Dlouhý Most		491	
Dlouhý Most		506	
Dobrá Voda u Nových Hradů	NVDV	471	
Doksy	DKY	390	Karl Waldstein / zámek Doksy; část ze Starých Splavů čp. 75
Doksy	Doksy	833	Karl Waldstein / zámek Doksy
Dolní Adršpach	Adršpach	832	Konstantin Nádherný / zámek Dolní Adršpach
Dolní Branná	Palouš	562	
Dolní Branná		563	
Dolní Branná	ZPL	564	
Dolní Dobrouč	HENAP	214	Walkenberg
Dolní Krupá	KVA	621	Sigmund
Dolní Teplice	DT	46	
Domousnice		872	Kristian Thun-Hohenstein / zámek Liblice
Dub		874	Marie Bromovská
Dubí u Teplic	DUBÍ	782	
Dvůr Králové nad Labem	ALLAN	620	Vilém a Soňa Allanovi
Dyje		614	
Dyje	B, BLECHA DYJE	615	
Fořt	FOŘT	381	Kluge
Františkovy Lázně	TŘIL	899	Eugen Loiman / hotel U Tří lilií
Františkovy Lázně	TŘIL	1023	Eugen Loiman / hotel U Tří lilií
Františkovy Lázně	MLR	889	
Frýdlant	FNOF	88	Heinrich Plumert / lékárna na náměstí čp. 105 a 106
Frýdlant	PLF	89	Heinrich Plumert / lékárna na náměstí čp. 105 a 106
Frýdlant	LEKF	90	Heinrich Plumert / lékárna na náměstí čp. 105 a 106
Frýdlant	THK, THL	613	Franz Thiele
Frýdlant	TUF	91	
Frýdlant		586	
Grabštejn	Grabstein, Grabštejn	834	Marie Podstatzky-Lichtensteinová / hrad Grabštejn

Hajnice	MNV Hajnice	817	J. Lerch
Hajnice	MNV Hajnice	818	J. Lerch
Hajnice		816	
Hamr na Jezeře	VGR	554	Jaksch / mlýn čp. 16
Hamr na Jezeře	VGR	555	Jaksch / mlýn čp. 16
Hamr na Jezeře	Gruša	549	
Hamr na Jezeře	MNV	550	
Hamr na Jezeře	MNV	556	
Hamr na Jezeře – Útěchovice		553	
Harrachov	UROE	443	Erlebachova chata
Harrachov	URO	444	chata Lesní zátiší
Harrachov	KRS	420	
Harrachov	KRS	421	
Harrachov	Novák	422	
Harrachov	SOLC, ŠOLC	423	
Harrachov	Vrabčák	424	
Harrachov	Lukeš	425	
Harrachov	PDL	426	
Harrachov	Nüsser	427	
Harrachov	Vagner	428	
Harrachov	Durdík	429	
Harrachov	LAUDA	430	
Harrachov	ST, St.	431	
Harrachov	Henrych	432	
Harrachov		433	
Harrachov	MNVH	434	
Harrachov	PBZ, Pojiz. bavl. závody	445	
Harrachov – Nový Svět	MRA, MNRA	435	
Harrachov – Nový Svět	Netuka, Neřuka	436	
Harrachov – Nový Svět	Stěhulka, STĚHULA	437	
Harrachov – Nový Svět	UROH	438	
Harrachov – Nový Svět	Novotný	439	
Harrachov – Nový Svět	DOUBALÍK	440	
Harrachov – Nový Svět	MTK	441	
Harrachov – Nový Svět	BTK	442	
Harrachov – Nový Svět	Misar	446	
Harrachov – Nový Svět	Letohrad, Harrachov Letohrad	447	
Hejnice	JK	53	Krausová
Hejnice	JK	288	Krausová
Hejnice	LA, L-A	51	Josef Streit

Hejnice	VJ	54	
Hejnice	HNIK	284	
Hejnice	PRKY	286	
Hejnice	Toušek	287	
Hejnice		289	
Hejnice	PLAŠIL, Plášil	290	
Hejnice	Z	291	
Hejnice	ŠFA	292	
Hejnice	Král	293	
Hejnice	ZTK	294	
Hejnice	PDK	295	
Hejnice	HDL	296	
Hejnice	HRKO	297	
Hejnice	Bartoš	298	
Hejnice	KČKY	299	
Hejnice	HLZA	300	
Hejnice	Duška, DAŠKA	306	
Hejnice	Hejnice	764	
Heřmanovy Sejfy	PHS	355	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	KGE	368	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	KGE	369	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	PHS	374	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	JČKA	379	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	JČKA	380	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	Mateřská škola	383	Johann Kluge
Heřmanovy Sejfy	MNVS	351	
Heřmanovy Sejfy	ŠTI, ŠTJ	352	
Heřmanovy Sejfy	ŠTI, ŠTJ	353	
Heřmanovy Sejfy	Škola	354	
Heřmanovy Sejfy	BURIAN, Buran H. Sejfy	360	
Heřmanovy Sejfy	MNV	361	
Heřmanovy Sejfy	Krejčí, Krejčí Sejfy	362	
Heřmanovy Sejfy	Seifert, Sejfert	363	
Heřmanovy Sejfy	MRCH	364	
Heřmanovy Sejfy	Matějec, Matějec Sejfy	365	
Heřmanovy Sejfy	Hamza, Hamza Sejfy	366	
Heřmanovy Sejfy	Tauchmann	367	
Heřmanovy Sejfy	Šustr	372	
Heřmanovy Sejfy		373	
Heřmanovy Sejfy		378	
Heřmanovy Sejfy	JŘA	419	
Heřmanovy Sejfy	Hájek	457	
Heřmanův Městec		776	Ulrich Kinsky
Heřmanův Městec		777	Ulrich Kinsky
Heřmanův Městec		781	Ulrich Kinsky
Heřmanův Městec		797	Ulrich Kinsky
Heřmanův Městec		798	Ulrich Kinsky
Heřmanův Městec		815	Ulrich Kinsky

Heřmanův Městec	Heřm. Městec	217	
Hodkov, o. Ledec nad Sázavou	Zámek	691	Alfred Schebek / zámek Hodkov
Hodkov, o. Ledec nad Sázavou	Hodkov	835	Alfred Schebek / zámek Hodkov
Hodkovice	GRY	279	MUDr. Ad. Longin
Hodkovice	GRY	280	MUDr. Ad. Longin
Hodkovice	NRD	282	Heinrich Menzel
Hodkovice	NRD	486	Heinrich Menzel
Hodkovice	HOD	277	
Hodkovice	MČKA	278	
Hodkovice	Pařík	281	
Hodkovice		485	
Hodkovice nad Mohelkou	ROKOS	487	
Horní Maršov	MP-257	2	Ludwig Piette
Horní Maršov	MP-258-9	3	Ludwig Piette
Horní Maršov	MP-260	8	Ludwig Piette
Horní Paseky	HP	118	Winkelbauer
Horní Polubný	PEKA	510	
Horní Staré Město, o. Trutnov	NPFSTM	418	Etrich, Kluge / statky čp. 42 a 91 (Amlerhof)
Hořice	LS-CH	1	neznámý původ
Hořice	HSY	3	
Hořice v Podkrkonoší		907	Strnad
Hořice v Podkrkonoší	ONVH	908	
Hradec Králové	CH-K, CHK, Chk.	910	manželé Chloupkovi / hotel Grand
Hradec Králové		679	Franz Konrad Kluge / myslivna v Javorníku
Hraničná		117	
Hrubá Skála	H.SKÁLA	1021	Johann Maria Lexa von Aehrenthal / zámek Hrubá Skála
Hrubý Rohozec	FNO	856	Karl Friedrich Des Fours Walderode / zámek Hrubý Rohozec
Hůrka, o. Český Krumlov		478	
Hůrka, o. Český Krumlov	Koza	479	
Hvězda (Blíževedly)		756	
Chotovice		698	
Chotovice		708	
Chotovice	Chotovice	732	
Chotovice		900	
Chřibská	MRT	97	Karl Lischke
Chřibská	JIR	890	Karl Lischke
Chřibská		98	
Chyše		883	Prokop Lažanský / zámek Chyše
Jablonec nad Nisou	MJC	813	Juppe / Hutě 14
Jablonec nad Nisou	ŘLJ	733	Bruno Mahl
Jablonec nad Nisou	PST	170	Julius Posselt
Jablonec nad Nisou	RVJ, RDJ	169	Eduard a Walter Redlhammerovi

Jablonec nad Nisou	Musj., MUSJ	131	Eduard a Walter Redlhammerovi, Karl Walko
Jablonec nad Nisou	R-J, Hoffmann	8	Riedel ?
Jablonec nad Nisou		1	
Jablonec nad Nisou		2	
Jablonec nad Nisou		3	
Jablonec nad Nisou		9	
Jablonec nad Nisou	VOR	63	
Jablonec nad Nisou	FNOJ	344	
Jablonec nad Nisou		345	
Jablonec nad Nisou	LČY, LČI	814	
Jablonec nad Nisou	Dolejší	826	
Jablonec nad Nisou	ONV	827	
Jablonné	MNV-Jablonné	65	
Jablonné		703	
Jablonné nad Orlicí	Jablonné, Jablonné n. O.	739	
Jablonné v Podještědí	Nový Falkenburk	843	Johann Wolfgang Liebieg / zámek Nový Falkenburg
Janov		699	
Janov nad Dyjí	Husák	718	
Janov nad Dyjí	Benedik	719	
Janov nad Dyjí	JNK, Jelínek	720	
Janov nad Dyjí	PRP	721	
Janov nad Dyjí	PRP	722	
Janov nad Dyjí		723	
Janov u Litomyšle		567	
Janov u Litomyšle		568	
Janské Lázně	CYK, CYP	692	Elsa van Kuyk / vila Belvedere, Obchodní čp. 282
Janské Lázně	J-L	4	
Javorník	ČEJKA	370	Franz Konrad Kluge
Javorník	Poupa	375	
Javorník	Wagner	376	
Javorník	Vondrák	377	
Jeřmanice	Kovář, KOVÁŘ	488	
Jeřmanice		489	
Jilemnice	Jilemnice	836	Johann Nepomuk Anton Harrach / zámek Jilemnice
Jilemnice	MKA, MKA – MHB, MHB, MTK	520	Emanuel Machytka / Horní Branná čp. 21
Jilemnice	MKA, MKA – MHB, MHB, MTK	561	Emanuel Machytka / Horní Branná čp. 21
Jilemnice	Jilem., JILEM	693	Josef Martinic ?
Jilemnice	Jilem., JILEM	694	Josef Martinic ?
Jilemnice	ONV	821	
Jilemnice	ONV	823	
Jindřichov		386	
Jindřichovice pod Smrkem	RSL	535	Herbert a Elisabeth Heintschel

Josefodol	JSDL	101	Karl Friedrich Des Fours Walderode / zámek Josefodol
Kačina		919	Quido Thun-Hohenstein ¹¹⁷ / zámek Kačina
Kamenický Šenov	MKŠ	597	Harry Palme
Kamenický Šenov	MKŠ	598	Harry Palme
Kamenický Šenov	MKŠ	599	Harry Palme
Kamenický Šenov		696	
Kamenický Šenov		902	
Karlovy	Gomola	318	
Karlovy	Gomola	319	
Kaznějov		971	zámek Kaznějov ?
Kláštorec nad Ohří	Kláštorec	829	Mathias Oswald Thun-Hohenstein / zámek Kláštorec nad Ohří
Kláštorec nad Ohří	Kláštorec	830	Mathias Oswald Thun-Hohenstein / zámek Kláštorec nad Ohří
Kolín		1006	neznámý původ
Kopidlno	Kopidlno	837	Marietta Ungnad-Weissenwolf / zámek Kopidlno
Korozluky		885	K. Richter / zámek Korozluky
Kořenov		512	
Kořenov		513	
Kořenov		514	
Králíky	KRÁLÍKY, Králíky	740	
Králíky		741	
Králíky		742	
Králíky		751	
Krásná Lípa		697	Carl Dittrich / vila Hirsch (Jelen), dnes již neexistuje
Krásná Lípa	Koželužna	713	Carl Römisch
Krásná Lípa		2	
Krásná Lípa		710	
Krásná Lípa	BŠK	711	
Krásná Lípa	Mánesova 6	712	
Krásná Lípa	K. Lípa MNV	714	
Krásná Lípa	K. Lípa Spořit.	715	
Krásný Buk	Dušánek	716	
Kravaře		794	
Kravaře		795	
Krnov	ČNY	333	Franz Blaschke ¹¹⁸ / vila v ulici Pod Lipami čp. 456/2
Krnov	Jindřichov	387	Adalbert Klein von Wiesenberg / zámek Jindřichov
Krnov	Karnole, Karnole Krnov	389	Larischové
Krnov	MSP	388	Schmidt
Krnov		7	

¹¹⁷ Quido Thun-Hohenstein byl kvůli svému nákladnému životnímu stylu nucen zámek Kačina ve 30. letech zastavit. Za války byl jeho majitelem důstojník wehrmachtu a zámek sloužil mj. jako výcvikové středisko Hitlerjugend.

¹¹⁸ Franz Blaschke, jenž si nechal vilu postavit roku 1933, o ni již po čtyřech letech přišel v exekuci. Poté patřila Záložnímu spolku v Bruntále a od roku 1942 německé bance.

Krnov	JUREČEK, Jureček	320	
Krnov	Halfar	321	
Krnov	TOMK	322	
Krnov	Snášel	323	
Krnov	GALATÍK, Galatík	324	
Krnov	ČSSZ	328	
Krnov	Jakub	329	
Krnov	SZELAG, Szelag	330	
Krnov	Leder	331	
Krnov	MLR	332	
Krnov	AVRH	334	
Krnov	Reichl, Reichl Krnov	335	
Krnov	Hrdlička, Hrdlička Krnov, Dr. Hrdlička	336	
Krnov	SZELAG, Szelag	337	
Krnov	Bednařík, Bednařík Krnov	338	
Krnov	Zbrojovka, Zbrojovka Krnov	339	
Krnov		340	
Krnov	Hrdlička, Hrdlička Krnov, Dr. Hrdlička	341	
Krnov	Gajdoš, Gajdoš Krnov	342	
Krnov	Cabalka	343	
Kunratice, o. Frýdlant	KUN	87	Arabella a Oskar Klingerovi / statek čp. 1
Kunratice, o. Frýdlant	KUN	92	Arabella a Oskar Klingerovi / statek čp. 1
Kunratice, o. Frýdlant	KUN	93	Arabella a Oskar Klingerovi / statek čp. 1
Kunratice, o. Frýdlant		547	
Kynšperk nad Ohří	SNBK	524	hrobka hrabat Haas-Hassenfels v Kamenném Dvoře u Kynšperka
Kynšperk nad Ohří	LDR	523	Friedrich (Fritz) Lederer
Kynšperk nad Ohří		2	
Kynšperk nad Ohří		522	
Lázně Bělohrad	Lázně Bělohrad	838	Anna Maria Merveldtová / zámek Lázně Bělohrad
Lázně Bělohrad	LBD	789	
Lázně Hejnice	Ratolístka	304	
Lázně Kundratice		544	
Lázně Kundratice		545	
Lázně Kundratice		546	
Lázně Kundratice		548	
Lázně Kundratice		551	
Lázně Kundratice		552	
Lázně Libverda	Libverda	301	

Lázně Libverda	ZARA	302	
Lázně Libverda	Sticha	303	
Lázně Libverda	FAU	305	
Lemberk	Lemberk	877	Gabriela Auerspergová / zámek Lemberk
Lenora, o. Prachatice		879	Alfons Kralik / zámek Lenora
Lesná	Liberta	758	
Lesné u Jiřetína	SKP	757	
Lhota, o. Jindřichův Hradec	ŠELEPA, Šelepá	460	
Libáň	HDT	348	
Libáň	ŠUM	701	
Liberec	KSB, KBS	175	zastupující župní vedoucí D. Donnewert
Liberec	MUSL	154	Rudolf Glaser, Friedrich Katzer
Liberec	HLW	125	Hermann Hallwich
Liberec	WGN	135	Luize Holdinghausen / vila v Husově ulici čp. 184
Liberec	KRH	147	Irsig, Meinert
Liberec	NVK	138	Klinger
Liberec	SKL	197	Alfred Klinger
Liberec	SKL	198	Alfred Klinger
Liberec	SKL	199	Alfred Klinger
Liberec	SKL	200	Alfred Klinger
Liberec	HRČ	149	Körner nebo Kellner
Liberec	KUL	124	Max a Berta Kühnovi
Liberec	KUL	852	Max a Berta Kühnovi
Liberec	KŠL	86	Alfred Kunze
Liberec	HUB	557	Armand Lehinant / lékárna U sv. Huberta
Liberec	SML	165	Johann Wolfgang Liebieg
Liberec	PKE, PKP	171	Franz Plischke / ateliér v Jablonecké ulici čp. 16
Liberec	STK	145	Marie Richterová
Liberec	MČK	251	Schneider
Liberec	ŠBL, Š-B-L	168	Franz a Else Siegmundovi
Liberec	POL	854	Franz a Else Siegmundovi
Liberec	ŠMD	139	Erich Spiethoff
Liberec	HUS, Hus.	121	Josef a Marie Stengelovi / dům v Husově ulici čp. 9
Liberec	Břez, BŘEZ	316	Josef a Marie Stengelovi, Hilde Futtigová
Liberec	Břez, BŘEZ	317	Josef a Marie Stengelovi, Hilde Futtigová
Liberec	SGL	857	Josef a Marie Stengelovi / dům v ulici Barvířská 9
Liberec	SPL	507	Wilhelm Stiepel
Liberec	SKU	74	Eduard Streitzig
Liberec	STG	201	Eduard Streitzig
Liberec	AX	122	Rudolf Turnwald / vila ve Veleslavínově ulici čp. 11
Liberec	AX	123	Rudolf Turnwald / vila ve Veleslavínově ulici čp. 11
Liberec	VEL 11	176	Rudolf Turnwald / vila ve Veleslavínově ulici čp. 11
Liberec	TSRL	853	Johann Wagner
Liberec	B-N-D, BND	150	MUDr. Winter

Liberec	H 70	129	vládní rada Zita
Liberec	SKDL	494	župní samospráva
Liberec	V-A-Š	1	
Liberec	SCHL, SKDL	4	
Liberec	FR-LFNO, HR, FR	64	
Liberec	LMUS	69	
Liberec	LIB	78	
Liberec	VON, V-O-N	81	
Liberec	SBR, ZBR	82	
Liberec	SBR	85	
Liberec	JKL	127	
Liberec	ŽIŠ	128	
Liberec	W-K-F, WKF, Wkf	130	
Liberec	FNOL	134	
Liberec	H-Z-L, HZL, HSL	136	
Liberec	R-T-K, RTK	140	
Liberec	RTR	141	
Liberec		142	
Liberec		143	
Liberec		144	
Liberec	L 30	146	
Liberec	VIR	148	
Liberec	CIH	152	
Liberec	CTH	153	
Liberec	BYTL	172	
Liberec	ČBEC	174	
Liberec	Herš, HERŠ	177	
Liberec	DYNT, DUNT	181	
Liberec	ULR	182	
Liberec		183	
Liberec	SCHR	184	
Liberec	ŠPIGEL, SPIGEL	185	
Liberec	KRL	186	
Liberec	DML	187	
Liberec	RSK	188	
Liberec	JBK	189	
Liberec	KRS	190	
Liberec	KRS	191	
Liberec	Zuska	192	
Liberec	KUT	193	
Liberec	KYRPAL	194	
Liberec	HER	195	
Liberec	DVČ	196	
Liberec	VIND	202	
Liberec	BKA	203	
Liberec	PNY	204	
Liberec	NČEK	205	
Liberec	PCHÝ	206	

Liberec	FOŠ	207	
Liberec	ABM	208	
Liberec	MEK	210	
Liberec	KPR	218	
Liberec	ZN/3, ZN3	219	
Liberec	HORT	220	
Liberec	Beneš, BENEŠ	221	
Liberec	VRB	222	
Liberec	ZDL	223	
Liberec	POŠV	224	
Liberec	ŠBLA	225	
Liberec	Hásek	228	
Liberec	ACHA	229	
Liberec	ŠKODA	230	
Liberec	Stejskal, STEJSKAL	231	
Liberec	Kubec	232	
Liberec	Kuna	233	
Liberec	Duč, DUČ	234	
Liberec	Kopal	235	
Liberec	BLGH	236	
Liberec	Pacák, PACÁK	237	
Liberec	SMK	238	
Liberec	Chládek	239	
Liberec		240	
Liberec	Vček, VČK	241	
Liberec	Ještěd, JESTED	242	
Liberec		243	
Liberec	Gran, GRAN	244	
Liberec	Janata	245	
Liberec	Sandel	246	
Liberec	VDČ	247	
Liberec	VTL	248	
Liberec	HRNČ	249	
Liberec	KOBR, Kobr	250	
Liberec	Urban	252	
Liberec	FI	253	
Liberec	VGR	254	
Liberec	Votoček	255	
Liberec	Šolc	256	
Liberec	PKY	257	
Liberec	PKY	258	
Liberec	VLK	259	
Liberec	BJR	260	
Liberec	BJR	261	
Liberec	BJR	262	
Liberec	KSN	263	
Liberec	KČL	264	
Liberec	Kamínek	265	
Liberec	Macek, MACEK	267	
Liberec	MČK	268	

Liberec	Štefek	269	
Liberec	Pavlů, PAVLŮ	270	
Liberec	Pospíšil	271	
Liberec	Svoboda	272	
Liberec	Hradečný	273	
Liberec	Plch	274	
Liberec	WTR	275	
Liberec	Kostka	276	
Liberec	FNLB, FNOLB	311	
Liberec	FNLB, FNOLB	312	
Liberec	FNLB, FNOLB	313	
Liberec	FNLB, FNOLB	314	
Liberec	FNLB, FNOLB	315	
Liberec	MSL	346	
Liberec	BYTL	407	
Liberec	HMSL	408	
Liberec		492	
Liberec	DDS	493	
Liberec	TČK	508	
Liberec	U	509	
Liberec	FDL	526	
Liberec	SML	592	
Liberec	HML	593	
Liberec	HL	594	
Liberec	LIBG, Libg.	600	
Liberec	SVML	601	
Liberec		772	
Liberec		855	
Liberec		887	
Liberec		888	
Liberec	FRL	957	
Liberec	HAVL	966	
Liberec – Harcov	HAVL	79	
Liberec – Harcov	JRK, J-I-R-K	80	
Liberec – Harcov	JRK	83	
Liberec – Harcov		84	
Liberec – Harcov	FNOH	126	
Liberec – Harcov	VRT FNO	132	
Liberec – Harcov	FNOH	133	
Liberec – Horní Hanychov	STR	167	MUDr. Stránský
Liberec – Horní Hanychov	RFNO	72	
Liberec – Horní Růžodol	Joska	495	
Liberec – Horní Růžodol	KNR	496	
Liberec – Rochlice	ŠÍR	77	
Liberec – Starý Harcov	TRW	166	Rudolf Turnwald / vila v Jizerské ulici čp. 49
Liblice	LCE	875	Kristian Thun-Hohenstein / zámek Liblice
Litoměřice	Kniha	791	H. Ringelhahn

Litoměřice		622	
Litoměřice	MLCE	792	
Litoměřice	MLT	793	
Litoměřice	MLCJ	796	
Litoměřice		801	
Litoměřice		802	
Litoměřice		803	
Litoměřice	ONVLIT	806	
Litoměřice		905	
Litoměřice		906	
Loket	FNO Loket	70	Anton Gnirs / vila čp. 452
Loket	GRS	71	Anton Gnirs / vila čp. 452
Loučovice	JČP	476	Poratz
Loučovice	JČP	477	Poratz
Louny	LNY	861	
Lovosice	ONVFR	754	
Lubno	HVA	911	
Lysá nad Labem		869	
Malá Skála	Malá Skála	839	Wilhelm Medinger ml. / zámek Malá Skála
Malá Úpa	ONV Náchod	820	
Medlešice		880	Strakové z Nedabylic ?/ zámek Medlešice
Měšice	Mešice, MEŠICE NÁDHER	469	Nádherní z Borutína
Mikulášovice		50	
Milešov		871	Eugen Ledebur-Wicheln / zámek Milešov
Milíčeves	Milíčeves	840	Botho Seutter von Lötzen / zámek Milíčeves
Mimoň	MIM	67	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	MIM	109	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	MIM	112	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	MIM	113	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	Mimoň	841	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	MIM	968	Franz Hartig / zámek Mimoň
Mimoň	Baštecký, MIMOŇ- Baštecký	66	Karl Suske
Mimoň		44	
Mimoň		45	
Mimoň	Šedm, ŠEDM	102	
Mimoň	BSPM, BZPM	103	
Mimoň		104	
Mimoň	KOM	105	
Mimoň	CHAL	106	
Mimoň	ČDAM	107	
Mimoň	FLKM	108	
Mimoň	W-I-E-S-M, WIESM	110	
Mimoň		111	
Mimoň		409	
Mimoň		955	

Minkovice	Preciosa	558	Bohdan Dolensky
Mladkov	Mladkov	743	
Mnichovo Hradiště		763	
Mníšek pod Brdy		924	
Moravská Třebová	Němec, Němec M. Třebová	385	
Most		904	
Mostek	MDL	371	Adolf Mandl
Nemyšl		920	Deymové / zámek Nemyšl
Nová Bystřice	CHKA	461	
Nová Bystřice	KBLE	462	
Nová Bystřice	BNŠK	463	
Nové Hrady, o. Trhové Sviny	HLK	465	Reiner Goldberg
Nový Bor		707	
Nový Bor		903	
Olomučany	OLČN	799	Julinek
Olomučany	MLR	800	
Osečné		538	
Osečné	MOC	539	
Osečné		540	
Osečné	JNŠK ŠÍP, Šíp	541	
Osečné	ŠÍP, Šíp	542	
Osečné		543	
Ostrava		761	
Polička	POHL, POL	216	
Polubný	Pak, PAK	1007	neznámý původ
Poniklá	Poniklá	825	
Praha	PERU	860	Eugen Alfons Czernin / Czerninský palác ve Vlašské ulici (ambasáda Peru)
Praha		972	Lácha nebo Lach
Praha	ŠBLK, ŠBLG	641	Franz Schnöbling / vila čp. 175 ve Strančicích
Praha	Srbová, UMPRUM	602	Hermína Srbová
Praha	Srbová, UMPRUM	603	Hermína Srbová
Praha	Břev., BŘEV	587	předměty ze židovských majetkových podstat
Praha	UMPRUM, UMPRUP	651	předměty z bývalých klášterů – Bělá pod Bezdězem, Broumov, Česká Lípa, Dolní Ročov, Domažlice, karmelitky Hradčany, voršilky Kutná Hora, Most, Pivoň, sv. Tomáše Praha 2, karmelitáni Praha 3 Pšovka, Teplá, Vrchlabí, Vyšší Brod ¹¹⁹
Praha		768	předměty pocházejí z Břevnova (obce)
Praha		769	předměty pocházejí z Břevnova (obce)
Praha		893	neznámý původ
Praha	NKK	1013	neznámý původ
Praha	L-Ach	2	

¹¹⁹ Pouze majetek kláštera v Broumově byl zestátněn na základě dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. Ostatní zde zmíněné kláštery byly zrušeny a jejich majetek znárodněn v rámci tzv. Akce K v dubnu 1950.

Praha		3	
Praha		13	
Praha		155	
Praha		405	
Praha		406	
Praha		407	
Praha		408	
Praha	FRC, FFRC	525	
Praha		589	
Praha	UPP1, UPPL	595	
Praha		596	
Praha	RXY, ROXY	642	
Praha		895	
Praha		898	
Praha		913	
Praha		923	
Praha	111/45	931	
Praha	126/45	932	
Praha	Meisl. synag.	1012	
Praha 1	RXY, ROXY	559	
Praha 1	RXY, ROXY	560	
Praha 2		914	Szalatnay
Praha 2		1	
Praha 2		521	
Praha 2	ONVP1	644	
Praha 2	TRFNO	851	
Praha 2	TR-TSR, TSR, TR	882	
Praha 2		912	
Praha 3	ONV 3, ONV	1014	neznámý původ
Praha 3		915	
Praha 10	GCM, GCMV	646	Heinz Ginzkey, Julia Ginzkey-Culp, Alfred Mallmann, Egon Mallmann
Praha 10	GCM, GCMV	647	Heinz Ginzkey, Julia Ginzkey-Culp, Alfred Mallmann, Egon Mallmann
Praha 10	GCM, GCMV	959	Heinz Ginzkey, Julia Ginzkey-Culp, Alfred Mallmann, Egon Mallmann
Praha 12		863	Josef Klinger nebo Enžl
Praha 12		917	
Praha 16		897	JUDr. Vladimír Sutnar / Zborovská 38, Praha 16
Praha 19	241/45	935	
Praha – Břevnov	Břevnov, BŘENO	588	
Praha – Bubeneč		762	
Praha – Karlín		941	
Praha – Strahov		1010	Karl Waldstein / Valdštejnský palác
Praha – Strahov	EAR, EAR 69- 95, EAR 69	1018	neznámý původ
Praha - Strašnice	205/45, MNV	933	
Předlance	Hakl	307	
Předlance	PNLC, PDLC	308	

Předlance	PNLC, PDLC	309	
Předlance	PNLC, PDLC	310	
Příchovice	RIP	62	Walter Riedel
Příchovice	Stuchlík	515	
Příchovice	SKÁLA, Skála	516	
Příchovice	MNVP	519	
Příchovice – Polubný	RDLP	517	Walter Riedel
Příchovice – Polubný	RDLP	518	Walter Riedel
Přišovice		726	Göbl
Radechov	33/46	939	
Raspenava	EGR	529	Rudolf Wöhl ?
Raspenava		60	
Raspenava	DPR	61	
Raspenava	RRAP	162	
Raspenava	MNV	527	
Raspenava	OTO, OTTO	528	
Raspenava		530	
Raspenava		533	
Raspenava	RRAP	534	
Raspenava – Luh	F-R, FR	57	Felix Richter
Raspenava – Luh	Rasp., RASP	159	Max Richter / vila čp. 267
Raspenava – Luh	U-T-U-L, UTUL	160	Rudolf Richter / vila čp. 202
Raspenava – Luh	DPR	161	Marie Richterová
Raspenava – Luh	MR	59	Marie Richterová
Raspenava – Luh	Gar	58	Gustav Adolf Richter
Raspenava – Luh	KCH	532	
Raspenava – Lužec	KD	55	Karl Decker
Raspenava – Lužec	SL	56	Franz Fritsch
Raspenava – Lužec	VOS	531	
Rochlice ?		1002	neznámý původ
Rokytnice nad Jizerou	PBZV	452	J. W. Riegel
Rokytnice nad Jizerou	PBZV	453	J. W. Riegel
Rokytnice nad Jizerou	PBZV	454	J. W. Riegel
Rokytnice nad Jizerou	MNVR	350	
Rokytnice nad Jizerou	MNVR	448	
Rokytnice nad Jizerou	MNVR	449	
Rokytnice nad Jizerou	MNVR	450	
Rokytnice nad Jizerou	Kroupa	451	
Rokytnice nad Jizerou		456	
Rokytnice nad Jizerou		822	
Rokytnice nad Jizerou	ŠÍR	824	
Rokytnice v Orlických horách		749	Kreditanstalt der Deutschen / zámek Rokytnice v Orlických horách ¹²⁰
Rokytnice v Orlických horách		745	
Rokytnice v Orlických horách		746	
Rokytnice v Orlických horách		747	

¹²⁰ Banka Kreditanstalt der Deutschen v Liberci převzala rokytnický zámek v roce 1940 poté, co jeho původní majitelé Joseph a Rosa Nostitzovi nebyli schopni jej vyplatit ze zástavy z roku 1935.

Rokytnice v Orlických horách		748	
Rokytnice v Orlických horách	ROK	750	
Rokytno	Pánková	455	
Rückersdorf (Dolní Řasnice)	RUK	94	
Rückersdorf (Dolní Řasnice)	RUCK, RÜX, RUK	95	
Rumburk	O-T-T-O, OTTO	100	hodinář Julius Otto
Rumburk	RUM	99	
Rumburk	FRR	709	
Rumburk		969	
Rynoltice		4	
Rynoltice		6	
Rýnovice		643	
Sloup	Sloup	844	Maria Kinsky-Preysingová / zámek Sloup v Čechách
Sloup	Polák	1	neznámý původ
Sloup		6	neznámý původ
Sloup	SLP	156	
Sloup		391	
Sloup	Růžička	392	
Sloup	Hervert	393	
Sloup	Hlouška	394	
Sloup	SLČ	395	
Sloup	Provazník	396	
Sloup	RPK	397	
Sloup	FRK	398	
Sloup	Raf., RAF	399	
Sloup	Raf., RAF	400	
Sloup	Barták, Barták div.	401	
Sloup	STÝ	402	
Sloup	Petržilka	403	
Sloup	MNVS	406	
Sloup		502	
Sloup	RBL	503	
Sloup	RBL	504	
Sloup – Janov	VRBEČKÝ	404	
Sloup – Janov	JIRÁČKOVÁ, Jiráčková	405	
Sloup – Janov	JIRÁČKOVÁ, Jiráčková	500	
Sloup – Janov		501	
Staňkov		921	Schreinerové / zámek Staňkov
Staré Hutě – Mlýnský vrch		467	Ziegrosser / Siegroscher ?
Stárvov	SKV	765	
Starý Kolín	St.KOLÍN, STARÝ KOLÍN	1008	neznámý původ
Stropnice u Nových	MNV, MNV	470	

Hradů	Stropnice		
Suchdol nad Lužnicí		464	
Sukorady	SUK	68	JUDr. Wien-Claudy / zámek Sukorady
Sukorady		119	JUDr. Wien-Claudy / zámek Sukorady
Sukorady	SUK, S-U-K	120	JUDr. Wien-Claudy / zámek Sukorady
Svitavy	SVYM	215	Muzeum Svítavy
Svoboda nad Úpou	L.Piette	9	Ludwig Piette
Svojšín		916	Klement Podevile / zámek Svojšín
Svor		705	
Svor		706	
Sychrov	SYCHROV, Sychrov	1011	Alain Rohan / zámek Sychrov
Šluknov	Šluknov	845	Erwein Leopold Nostitz-Rieneck / zámek Šluknov
Těchonín	Těchonín	744	
Teplice	Teplice	847	Alfons Clary-Aldringen / zámek Teplice
Teplice		497	
Trutnov		3	
Trutnov	T-R, TR	48	
Trutnov		49	
Trutnov	NLZT	349	
Trutnov		409	
Trutnov	MNVT	410	
Trutnov	MNVT	411	
Trutnov	FNOT	412	
Trutnov	FNOT	413	
Trutnov	FNOT	414	
Trutnov	FNOT	415	
Trutnov	NPFT	416	
Trutnov	FNOT	417	
Trutnov	MTR	779	
Trutnov	ONV	819	
Turnov	FRT	727	
Turnov		962	
Ústí nad Labem	RLS	784	Karl Wolfrum
Ústí nad Labem	RLS	785	Karl Wolfrum
Ústí nad Labem	USTISK	178	
Ústí nad Labem	USTIOA	179	
Ústí nad Labem	JNV Ústí	783	
Ústí nad Labem		786	
Ústí nad Orlicí	UTEX, H	212 ¹²¹	B. Pollak, F. M. L. Arntz
Ústí nad Orlicí	UTEX, H	1016	B. Pollak, F. M. L. Arntz
Ústí nad Orlicí	UTEX, H	1017	B. Pollak, F. M. L. Arntz
Ústí nad Orlicí	KERH	213	
Ustrašice	USCI	484	Blažek
Varnsdorf	VAR, Var	96	Heinrich Richter
Varnsdorf	STV	114	Eduard Strache / vila v ulici Národní revoluce čp. 1428
Varnsdorf	STEV	115	Eduard Strache / vila v ulici Národní revoluce čp. 1428

¹²¹ Svož č. 212 vznikl sloučením svožů č. 1016 a 1017.

Varnsdorf		116	
Velké Březno		767	Karl Chotek / zámek Velké Březno
Velké Losiny	OLOMOUC KNV, Olomouc KNV	780	Alois Gonzaga Lichtenstein / zámek Velké Losiny
Vízmbek / Wiesenberg		881	Kleinové ¹²²
Vižnov	VŽV	736	Max Walzel / čp. 148 a 149
Vižnov	MNV	752	
Vlčí Hora	Vácha	717	
Vlčí Pole	Vlčí Pole	846	Anna Marie dal Borgo Netolická / zámek Vlčí Pole
Vojkovice	VOJK	180	pražský advokát F. Ullbert
Voznice, o. Dobříš	Voznice	884	
Vrchlabí	VR	41	
Vrchlabí	VR	42	
Vrchlabí	VR	43	
Vysočany	167/45	930	Frey ?
Vysočany	255/45	936	
Vyšší Brod	PDL	475	cisterciáci / klášter Vyšší Brod
Vyšší Brod	ZHK	473	
Vyšší Brod	MATULA, Matula	474	
Zruč		458	
Žamberk	ŽBK	211	Johann Bauer / dům čp. 157
Žamberk	Žamberk	810	
		1024	Götz
	SNP	1003	neznámý původ
	KOL	1004	neznámý původ
	FNOL, FNOR	1015	neznámý původ
	JS, J, S	1019	neznámý původ
	JÍČÍN	1020	neznámý původ

¹²² Obec Vízmbek (něm. Wiesenberg) se od roku 1948 jmenuje Loučná nad Desnou (v letech 1948–1950 jen Loučná).

5. SEZNAM POUŽITÉ SOUVISEJÍCÍ LITERATURY A ARCHIVNÍCH PRAMENŮ

Citované archivní prameny

Archiv České národní banky
fond FNO

Archiv Národní galerie
fond Národní galerie (1897) 1945–1990

Archiv Národního muzea
fond Registratura Národního muzea

Moravské zemské muzeum
fond Moravské zemské muzeum

Muzeum Českého ráje v Turnově
Pozůstalost J. V. Scheybala

Muzeum města Ústí nad Labem
Pozůstalost A. Pifflla

Národní archiv Praha
fond Ministerstvo školství a kultury
fond Národní pozemkový fond
fond Státní památková správa
fond Státní památková správa – dodatky
fond Zemský úřad Praha, oddělení církevní, nadační a školské

Národní zemědělské muzeum
Registratura Národního zemědělského muzea

Národní muzeum, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur
Oddělení správy, evidence a péče

Uměleckoprůmyslové muzeum, oddělení majetkově právní
Centrum evidence sbírek

Státní okresní archiv Liberec
fond Okresní národní výbor Liberec (1944) 1945–1960 (1982)
Sbírka obrazů, fotografií a fotonegativů

Ústav dějin umění Akademie věd ČR v. v. i, oddělení dokumentace
fond Národní kulturní komise
osobní fond Zdeňka Wirtha

Použitá související literatura

ARBURG – STANĚK 2010

Adrian von ARBURG – Tomáš STANĚK (eds.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I, Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici*, Praha 2010.

ARBURG – STANĚK 2011

Adrian von ARBURG – Tomáš STANĚK (eds.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II.1, Duben – srpen/září: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Praha 2011.

BADUROVÁ – PAVELKOVÁ 2018

Pavčina BADUROVÁ – Ilona PAVELKOVÁ, *Osudy zámeckých objektů a jejich mobiliáře po roce 1945 na území Těšínského Slezska – nástin problematiky*, in: Radim JEŽ – David PINDUR (eds.), *Dům, palác a zámek v hmotné kultuře Slezska = Dom, pałac i zamek w kulturze materialnej Śląska*, Český Těšín 2018, s. 287–300.

BÍLKOVSKÝ – ŠTVERÁK 1990

M. BÍLKOVSKÝ – F. ŠTVERÁK, *Úvod k inventáři archivního fondu Státní památková správa, dodatky*, Národní archiv, Praha 1990.

BOBEK A KOL. 2011

Karel BOBEK – Ilona BYDŽOVSKÁ – Kateřina CICHROVÁ a kol., *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, Praha 2011.

BRANDES 2001

Detlef BRANDES, *Der Weg zur Vertreibung 1938–1945. Pläne und Entscheidungen zum „Transfer“ der Deutschen aus der Tschechoslowakei und aus Polen*, München 2001.

BRANDES 2002

Detlef BRANDES, *Cesta k vyhnání 1938–1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a Polska*, Praha 2002.

BRANDES 2015

Detlef BRANDES, *Germanizovat a vysídlit. Nacistická národnostní politika v českých zemích*, Praha 2015.

BUŠTA – KONEČNÝ – RYŠAVÝ 2015

Jaroslav BUŠTA – Michal KONEČNÝ – Radek RYŠAVÝ, *Zámek Slatiňany, Sychrov* 2015.

CÍSAŘOVÁ 2018

Jitka CÍSAŘOVÁ, *Zajišťování movitého majetku osob považovaných za Němce na Liberecku v letech 1945–1951*, in: *FontesNissae XXIX*, 2018, č. 1, s. 22–45.

GIUSTINO 2018

Cathleen M. GIUSTINO, *Pretty Things, Ungly Histories. Decorating with Persecuted People's Property in Central Bohemia, 1938–1958*, in: Leora AUSLANDER – Tara ZAHRA,

Objects of War. The Material Culture of Conflict and Displacement, Ithaca, London 2018, s. 78–105.

HLOBIL 1982

Ivo HLOBIL, K teorii interiérové instalace české památkové péče, in: *Sborník památkové péče v Severomoravském kraji V*, 1982, s. 9–30.

HONCOVÁ 1998

Jaroslava HONCOVÁ, Československý státní archiv zemědělský a jeho osudy, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – supplementum 4*, 1998, s. 109–123.

HORČIČKA 2011

Václav HORČIČKA, Václav, Státní památková péče a konfiskace majetku rodu Lichtenštejnů po druhé světové válce, *Zprávy památkové péče LXXI*, 2011, s. 121–125.

HORČIČKA – ŽUPANIČ 2017

Václav HORČIČKA – Jan ŽUPANIČ, *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*, Praha 2017.

CHARVÁTOVÁ 1953

Ema CHARVÁTOVÁ, Správa a využití státního kulturního majetku, in: *Zprávy památkové péče XIII*, 1953, s. 33–55.

CHMELAŘOVÁ 2016

Marcela CHMELAŘOVÁ, *Cesty soukromého sběratelství moderního umění v českých zemích v letech 1948–1965*, disertační práce, Masarykova univerzita Brno, Filozofická fakulta, Seminář dějin umění, Brno 2016.

JAFFÉ 1996

Michael JAFFÉ, Provenance, in: Jane TURNER (ed), *The Dictionary of Art*, New York 1996, sv. 25, s. 663–666.

JANČÍK – KALINA 2014

Drahomír JANČÍK – Tomáš KALINA, Kořistní praxe Rudé armády v Československu v letech 1945–1946, in: *Historický obzor XI–XII*, 2014, s. 265–272.

JECH – KAPLAN 2002

Karel JECH – Karel KAPLAN (eds.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*, 2. vydání, Brno 2002.

JŮRKOVÁ 1999

Hana JŮRKOVÁ, *Alfréd Piffel a jeho působení na Ústecku*, bakalářská práce, Univerzity J. E. Purkyně v Ústí n. Labem, Pedagogická fakulta, katedra historie, Ústí n. Labem 1999.

KLEPL 1950

Jan KLEPL, Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v Praze, in: *Věstník Národního technického muzea XXX*, Praha 1950, s. 101–107.

KONFISKACE, SPRÁVA A PŘEVOD 1947

Konfiskace, správa a převod nepřátelského majetku: zákony, vyhlášky, směrnice a pokyny, svazek 1, Praha 1947.

KONFISKACE NEPŘÁTELSKÉHO MAJETKU 1946

Konfiskace nepřátelského majetku: (podle dekretu č. 108), V Praze: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, [1946].

KONFISKACE, SPRÁVA A PŘEVOD NEPŘÁTELSKÉHO MAJETKU 1947

Konfiskace, správa a převod nepřátelského majetku: zákony, vyhlášky, směrnice a pokyny. [Sv. 1], Praha 1947.

KREJČOVÁ 2017

Helena KREJČOVÁ a kol., *Židovský majetek uložený na zámku Sychrov*, Praha 2017.

KREJČOVÁ 2018 a

Helena KREJČOVÁ a kol. *Židovský majetek uložený na zámku Zákupy*, Praha 2018.

KREJČOVÁ 2018 b

Helena KREJČOVÁ a kol. *Židovský majetek uložený na zámku Sychrov. II, Umělecký průmysl*, Praha 2018.

KREJČOVÁ 2019

Helena KREJČOVÁ, *Navracení identity: katalog výstavy pořádané u příležitosti 80. výročí od zavedení norimberských zákonů v Protektorátu Čechy a Morava = Returning identity: catalogue for an exhibition held to mark 80 years since the introduction of the Nuremberg Laws in the Protectorate of Bohemia and Moravia*, Praha 2019.

KŘÍŽOVÁ 1990

Květa KŘÍŽOVÁ, *Utajené poklady (Přežijí roku 2000?)*, *Umění a řemesla XXXIV*, 1990, č. 3, s. 12–18.

KUKLÍK 2011

Jan KUKLÍK a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha 2011.

LIFKA 1954

Bohumír LIFKA, *Knihovny státních hradů a zámků*, Praha 1954.

LUSTIG 1935

Rudolf LUSTIG (ed.), *Schematismus velkostatků v zemi moravskoslezské*, Praha [1935].

LUSTIG – SVĚTNIČKA 1933

Rudolf LUSTIG – František SVĚTNIČKA (eds.), *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha 1933.

MUCHKA 1991

Ivan MUCHKA, „Bílá místa“ péče o hrady a zámky po roce 1945, in: *Bulletin Státního ústavu památkové péče*, 1991, č. 7, s. 139–140.

MŽYKOVÁ 1991

Marie MŽYKOVÁ, Ke koncepci a vývoji instalací zpřístupněných hradů a zámků (1945–1990), in: *Bulletin Státního ústavu památkové péče*, 1991, č. 7, s. 115–133.

MŽYKOVÁ 1994

Marie MŽYKOVÁ (ed.), *Navracené poklady – Restitutio in integrum*, Praha 1994.

NESVADBÍKOVÁ 1983

Jiřina NESVADBÍKOVÁ (ed.), *K vývoji památkové péče na území Československa, 3. svazek, Výběr autentických dokumentů 1918–1958*, Praha 1983.

OBROVSKÝ 2012

Jan OBROVSKÝ, Působení Moravského zemského muzea do počátků činnosti Národní kulturní komise, in: *Museologica Brunensia* I, č. 1, 2012, s. 23–27.

OROSOVÁ 2010

Martina OROSOVÁ, Zánik šlechtického světa na Slovensku (1918–1948), in: *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy dvacátého století*, Praha 2010, s. 195–206.

OROSOVÁ 2012

Martina OROSOVÁ, Osudy rezidencí vyšší šlechty a ich zbierok po roku 1918 a po roku 1945, in: Frederik FEDERMAYER a kol., *Magnátske rody v našich dejinách 1526–1948*, Martin 2012, s. 312–331.

RADOSTOVÁ – UHLÍKOVÁ 2017

Šárka RADOSTOVÁ – Kristina UHLÍKOVÁ, Historie mobiliárních fondů z pohledu výzkumu provenience, in: Šárka RADOSTOVÁ (ed.), Hana BAŠTÝŘOVÁ, Tomáš GAUDEK (co-ed.), *Ad unicum, Umělecká díla z fondů Národního památkového ústavu, I/1, Od gotiky k manýrismu*, Praha 2017, s. 9–33.

RUSINKO 2018

Marcela RUSINKO, *Snad neshbíte obrazy? Cesty soukromého sběratelství moderního umění v českých zemích v letech 1948–1965*, Brno 2018.

RUSINKO 2019

Marcela RUSINKO, Provenienční výzkum jako cesta minulostí do budoucnosti, *Prostor Zlín* 2019, č. 1, s. 12–15.

STANĚK 1991

Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

STROUHALOVÁ 2016

Marcela STROUHALOVÁ, *Knihy znovu nalezené: konfiskované knihy po druhé světové válce ve správě NK ČR*, Praha 2016.

STROUHALOVÁ 2017

Marcela STROUHALOVÁ, K pohybu knižních konfiskátů po roce 1945, in: *Knihovna: knihovnická revue* 28, 2017, č. 2, s. 5–19.

STROUHALOVÁ 2017

Marcela STROUHALOVÁ, Chtěné knihy nechtěných osob: konfiskace knih z nepřátelského majetku po roce 1945. Marcela Strouhalová, in: „Nechtění“ spoluobčané : skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989, Praha – Liberec 2018 s. 166–183.

TREGL – WEISS 2014

Vladimír TREGL – Petr WEISS, *Zapomenuté zámky. Katalog k výstavě na státním zámku Zákupy*, Sychrov 2014.

TURNER 1996

Jane TURNER (ed.), *The Dictionary of Art*, New York 1996.

UHLÍKOVÁ 2004

Kristina UHLÍKOVÁ, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004.

UHLÍKOVÁ 2014 a

Kristina UHLÍKOVÁ, Josef Scheybal a jeho role při konfiskaci movitých památek z majetku občanů německé národnosti po 2. světové válce; 1. část; Období 1945–1947, in: *Fontes Nissae XV*, 2014, č. 2, s. 2–13.

UHLÍKOVÁ 2014 b

Kristina UHLÍKOVÁ, Bezradnost nad uměleckými konfiskáty z majetku bývalé rakousko-uherské panovnické rodiny, *Zprávy památkové péče LXXIV*, 2014, s. 283–292.

UHLÍKOVÁ 2015

Kristina UHLÍKOVÁ, Josef Scheybal a jeho role při konfiskaci movitých památek z majetku občanů německé národnosti po 2. světové válce. 2. část. Období 1947–1954, *Fontes Nissae XVI*, č. 1, 2015, s. 32–47.

UHLÍKOVÁ 2017

Kristina UHLÍKOVÁ a kol., *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*, Praha 2017.

UHLÍKOVÁ 2018 a

Kristina UHLÍKOVÁ, Historická šlechtická sídla a první pozemková reforma, *Zprávy památkové péče 78*, 2018, s. 431–444.

UHLÍKOVÁ 2018 b

Kristina UHLÍKOVÁ, Historický proces záchrany mobiliáře objektů vyvlastněných státem po skončení 2. světové války. Se zvláštním zřetelem k zámkům Jindřichův Hradec, Kladruby a Zelena Hora, in: Šárka RADOSTOVÁ (ed.) – Hana BAŠTÝŘOVÁ – Tomáš GAUDEK (co-ed.), *Ad unicum, Umělecká díla z fondů Národního památkového ústavu, I/2, Od gotiky k manýrismu*, Praha 2018, s. 13–34.

VINTER 1983

Vlastimil VINTER, Vývoj organizace státní památkové péče v Československu v letech 1945–1960, in: Jiřina NESVADBÍKOVÁ – Zdeněk WIRTH – Vlastimil VINTER, *K vývoji památkové péče na území Československa, 1. svazek, Přehled právních dokumentů a nástin vývoje*, Praha 1983, s. 203.

VOLF 1946

Miroslav VOLF, Činnost Sekretariátu zemského národ. výboru pro evidenci a ochranu historických památek, *Archivní věstník I*, 1946, s. 2–11.

VRCHOTKA 1984

Jaroslav VRCHOTKA, Třicet let správy zámeckých a hradních knihoven v ČSR, in: *Sborník Národního muzea v Praze. Acta musei nationalis Pragae. Řada C. Literární historie XXIX*, 1984, č. 2, s. 73–82.

WAGNER 2011

Martin WAGNER, Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. v obci Rokytnice nad Jizerou a okolí, in: Jan KUKLÍK a kol., *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*, Praha 2011, s. 41–68.

WEISS 2006

Petr WEISS, *Specializované muzejní expozice na zámku Jemniště*, diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Brno 2006.

WIEDEMANN 2016

Andreas WIEDEMANN, „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: *Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945–1952*, Praha 2016.

ZAHRA 2018

Tara ZAHRA, *Objects of War. The Material Culture of Conflict and Displacement*, Ithaca, London 2018, s. 78–105.